

Irodalmi Jelen

XX. évfolyam, 225. szám

2020. JÚLIUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szócs Géza** (Budapest)

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám, Méhes György**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **MUNKÁCSY MIHÁLY** (1844–1900) festménye

(Forrás: wikiart.org)

Böszörményi Zoltán

A pillanat lángoszlopa

*Félelemfátyol fedí arcom,
elrejtí előlem a szenvedély vörös szigetét,
ahol lelki szememmel
először megláttalak.
A pillanat lángoszlopához láncolt
tekintetem.
Ráérősen,
mintha évszázadokba kerülne
a felfedezés öröme,
körbejártalak,
miként a magasban köröző
sasmadarak teszik,
mind alacsonyabban
és alacsonyabban repülnek,
majd hirtelen alábuknak,
hogy megszerezzék
a fényt, a látványt,
a szellem és a test táplálékát,
az ujjongás részegítő,
a valóság zárkájából kiszabadító
érzés eksztázisát.
Én is úgy kóstollak meg,
nyugodt, ráérős türelemmel,
hogy tovább tartson a részegítő aktus,
simogató ujjaim vándorlása bőrödön –
bársonyok bársonyán,
hogy ajkad
és öled kútjában húsöljek,
bejárjam lelked lankáit,
tüzek mámorában fénylő szavaid
mindent felperzselő nyarát.*

Boldog Zoltán

A kísérlet

1.

Mindig ezek a fura kérdések. Csak szerettem volna kipróbálni, tesszik érteni? Ennyi az egész. Hogy mikor kezdődött? Szerintem azazal, hogy anyám legnagyobb örömére végre találtam valami hobbit, mert mindig azt mondta, a tanuláson kívül is ki kell töltenie az életemet valaminek. Mintha az Age of Empires, a Need for Speed, a Doom, a Duke Nukem vagy a Quake nem számítana annak. Tudja, ezek olyan videójátékok, amik még apám szerint sem tesznek jót nekem, pedig tőle aztán rendesen kapom a zsetont, ha négy egész öt fölött van az átlagom. Általában ott van, de anyámnak ez sem elég, hogy leszálljon rólam. Értelmes elfoglaltságra gondoltam, Tomikám, ezt szokta mondani, és apám szerint úgy affektál hozzá, mintha egy brazil szappanopera forgatásán lennénk.

Ezért is örültek mindkettőn, amikor pár haverral elkezdtük csinálni az iskolarádiót. Először csak zenéket tettünk be, majd jött a műsorvezetés, és egyre nagyobb híre lett az egésznek. Félév után az igazgató besétált hozzánk, és megkért minket, hogy a rádióban beszéljünk a „diákságot érintő problémákról is”. Szó szerint így fogalmazott. Akkor beszéljünk a Backstreet Boysról meg a Spice Girlsről és arról, hogyan dohányozz úgy, hogy sem a suliban, sem otthon ne vegyék észre? Ezt csak magunkban gondoltuk, mert ő elmagyarázta, mire gondolt. Szerinte a fiatalok nem olvasnak és nem néznek nekik szóló híreket, ezért a sulirádió az egyik legmegfelelőbb ennek pótlására. Beszarok, már elnézést, gondoltam magamban, olyan híresek lettünk, hogy az ötletünket megpróbálja magáévá tenni az iga. Így becéztük csak Kiss urat, aki anyám szerint nyakig benne volt az állampártban, és mivel a rendszerváltás felénk a szüleim szerint azt jelenti, hogy mindenkit egy bársonyfotellel arrébb ültettek, ezért ő is igazgató maradt. Korábban a

munkásgyerekek útját igazgatta a kőművespályáig, most pedig a város legjobb gimnáziumáét. Ezt meg apámtól tudom, aki egyébként támogatt minket. Azt mondta, álljunk a sarkunkra, és közöljük vele, hogy ezzel tönkre teszi a sulirádiót, amit mi építettünk fel. Mert ki az az örült diák, aki az olajszőkítésről vagy éppen Bill Clinton nőügyéről akar hallani? Mondjuk, ez utóbbinak a részletei tutira nagy sikert arattak volna, de apámnak kivételesen igaza volt.

Bementünk hozzá, az iga viszont nem engedett. Vagy lesz itt normális műsor, vagy nem lesz rádió, jelentette ki határozottan, és még azt is hozzátette, hogy semmi politika, sem az egyik, sem a másik oldalra. Ezzel aztán rendesen magasra tette a léceket, mondtam is a szüleimnek, hogy nekünk aztán „pofa be, roló le”, mint a *Reszketések betörőkben*. Anyámnak ekkor felcsillant a szeme. Ismerem már ezt a nézését, akkor szokott így bambulni, amikor kitalált valamit, ami szerinte a legjobb nekem, és akkor sem hajlandó róla lemondani, ha már egy szirénázó mentőautó szállít a kórház felé.

Másnap kaptam meg tőle a könyvet, és biztosan tudom, hogy amiatt történt minden. Anyám csak jót akart, mert kellett a téma a sulirádióhoz. Ő meg végigkérdezte az összes munkatársát, miről szeretnének hallani a „mostani tinédzserek”. Látom is, ahogy ezt a béna kifejezést hangsúlyozza a menő kis irodájában. A kollegák pedig elmondása szerint egyöntetűen azt javasolták, hogy a Viszkisről szóló könyvet vegye meg nekem. Tudja, ő az a pasas, aki hat évig fosztogatta a bankokat, és a rablások előtt megivott egy viszkít a helyszín közelében. Oké, persze, hogyne tudná.

A fenének sem volt kedve egy ilyen szerencsétlenről olvasgatni, akit a társa buktatott le, mert nem volt képes megválogatni a barátait. Addig ment jól neki, amíg egyedül volt. Egyáltalán miért is kellett neki társ? Ez kezdett el izgatni, és amikor anyám az íróasztalra tette a könyvet, vittem magammal a suliba. Néhány nap alatt kiolvastam. Ilyen még sohasem történt velem, talán csak a *Mortal Kombat*ot nyomtam le ennyi idő alatt. Tudja, van az a verekedős játék, és ez annak a könyvváltozata, sokan nem is tudják, hogy létezik.

A lényeg, hogy a Viszki után éreztem, rám talált a téma. Anyámnak kivételesen igaza lett, ez kell a sulirádióba, és ütni fog. Napokig pörögtem rajta, hogyan kellene tálalni, de nem jutott eszembe semmi vagány. Aztán egyik délután, amikor sétáltam haza a Posta Bank előtt, bevillant az ötlet. Dumálni egy könyvről mindenki tud, ezt csináljuk irodalomórán, ezt csinálják apám szerint azok az elcseszett kritikusok, akik színházi előadásokat fikáznak. Már elnézést, ő mondja így.

Szóval én ezt meg fogom csinálni, és arról beszélek majd a rádióban. Ez volt az a pillanat április első péntekén, amikor elkezdtem tervezgetni.

Leírtam egy füzetbe, hogy miket kell beszereznem. Játékpisztoly, de az igazihoz nagyon hasonlító. Símaszk, nem gagyi, kivágott sapka, hanem valódi, márkás. Ruha, amit utána kidobhatok. Táská, amibe belepakolom a pénzt. Leírtam a nyitva tartást, és kiválasztottam egy közeli pénteki napot. Azt hittem, hogy hétfőtől péntekig csak gyűlik és gyűlik a pénz a kasszában, és akkor lehet a legnagyobbat szakítani. Az egyik szerdai napon bementem az épületbe, és alaposan körbenéztem. Úgy tettem, mintha keresnék valakit, közben kiválasztottam az ajtóhoz legközelebb eső pénztárat. A bankból kilépve felmértem a menekülési útvonalakat, és bár legjobb lett volna taxizni, mint az igazi Viszki, tudtam, hogy az elég gyanús lenne az életkorom miatt. Egy közeli kapualjat szemeltem ki, ami mögött egy biciklitároló volt. Ide fogom letenni a bringát, és itt át is öltözhetek. Egy bicikliző diákra senki sem fog gyanakodni. Eléggé el tudom mélyíteni a hangomat, hogy húszévesnek tűnjek, és ha kihúzom magam a sísapkában, senki nem jön rá, hogy még gyerek vagyok.

Összeállt a terv, és az egyik májusi pénteken nem mentem be a suliba. Fél kettőre terveztem az akciót, mert anyuékát négy körülre vártam haza, és még bele kellett férnie a biciklizésnek, a pénz összeszámolásának és a visszavitelnek is.

Minden úgy alakult, ahogy elképzeltem, sőt még jobban is. Amikor beléptem, köszöntem, hogy jó napot kívánok, itt bankrablás történik, és ha mindenki együttműködik, nem lesz semmi baj. Ezt

is a könyvben olvastam, és úgy nézett ki, működik a recept. A biztonszági őr feltette a kezét, letérdelt, mintha ezt tanítanak az őrzővédő suliban. Lehet, hogy felkészítik erre is őket, lövésem sincs. A kiszemelt pénztárhoz mentem, és begyömöszöltem a nyíláson a sporttáskát. Kérem, pakolja bele az összes pénzt, szólítottam fel a negyvenes évei végén járó pénztárosnőt, aki udvariasságom ellenére úgy remegett, mint a kocsonya. Sohasem láttam még embert így félni, nem is tudtam korábban, hogy apa közmondását itt látom először élőben. A nő kapkodott, nem mert rám nézni és válaszolni, csak túl akart lenni a dolgon. Nem féltem, hanem izgagtott voltam, hogyan sikerül a kísérlet. Legszívesebben odaszóltam volna neki, hogy ne tessen már annyira remegni, nem akarom én magát bántani, én csak a határait feszegetem, kísérletezgetek, de ezt mégsem tehettem, mert végig kellett csinálnom, hogy lássam az eredményt. Alig bírta felemelni a táskát, és láttam, hogy a tervnek ez a része hibádzik, kettőt kellett volna hoznom. Nem fér bele, nyögte ki nagy nehezen. Nem baj, válaszoltam, köszönöm, elég lesz ennyi. Mutattam neki, hogy nyújtsa át az üveg felett a dugig tömött táskát. Nagy nehezen meg tudta csinálni, szerintem lövése nem volt arról, mit cselekszik éppen, csak gépiesen követte az utasításaimat. Azzal kirohantam a bankból, és senki nem szaladt utánam. Furcsa volt, mert üldözésre készültem. Pár perc alatt a kapualj mögött voltam, lerántottam magamról a maszkot, kidobtam a kukába a felül lévő ruhámat, és biciklire ültem. Csak egy néni mért végig a függőfolyosóról az „ezek a mai fiatalok” pillantásával. Ekkor vettem észre második nagy hibámat. Kellott volna egy cseretáska. De akkor már mindegy volt. Elkezdtem lassan tekerni, és amikor az utca végét elhagytam, akkor süvített el mellettem az első rendőrautó. Menő érzés volt, hogy rám sem bagóztak. Ekkor már mosolyogtam. *Tartsd meg az aprót, te mocskos állat*, mondtam magamban.

Otthon megszámláltam a pénzt, hatszázhuszezer volt összesen. Büszke voltam magamra, de zavart, hogy ilyen könnyen ment az egész. Ezek szerint ebben az országban ilyen könnyű lopni. Nem kell hozzá még érettségi sem, simán megírja a tervet

egy középiskolás matek házi helyett, és pillanatok alatt gazdag lesz. Nem kellene társak, talán csak ennyi a titka, és ha a Viszkis is így csinálta volna, onnan mehetett volna nyugdíjba.

Következett a kísérlet másik része, a pénz visszavitele. Mondtam már magának, hogy nekem az élmény, a tapasztalat kellett a műsorhoz, nem pedig a zsé. Láttam, hogy simán át tudom lépni nemcsak a saját határait, de az egész elcseszett rendszerét is. Tudja, az iskoláét, a bankét, a szüleimét, az alkotmányét, a tízparancsolatét. Visszapakoltam mindent a táskába, felültem a biciklire, visszahajtottam ugyanazon az útvonalon, és láttam, hogy a bejáratot sárga szalag veszi körül. Lezártam a bringát egy közlekedési táblához, átbújtam alatta, de amikor az ajtóhoz értem volna, odalépett hozzám egy rendőr. Mit keresel itt, kisfiam, kérdezte, és én majdnem mondtam neki, ne kisfiamozzon itt engem, én egy profi bankrabló vagyok, és nemcsak profi, de becsületes is. Ez persze mind elmaradt, helyette a táskát nyújtottam oda neki. Visszahoztam a pénzt, és ő először nem is értette a dolgot, de amikor kiczipzárazta a táskát, akkor már úgy hitte, minden tiszta. Szólt a kollégájának, hogy itt egy becsületes megtaláló, aki visszahozta *feltételezhetően* az egész összeget. Ezt a *feltételezhetőent* úgy hangsúlyozta, olyan bántó élességgel, mint az anyám, és én bólintottam, majd mondtam, hogy megvan mind egy szálig. Azt majd meglátjuk, folytatta tovább a rendőr, és arról kezdett el beszélni, mekkora sztori lesz ez a sajtóban. Egy becsületes kölyök találta meg az elrabolt pénzt. Hagytam, hogy végigmondja, majd csalódást okoztam neki. Elnézést, de én raboltam el a pénzt, és nem megtaláltam, hanem visszahoztam. A rendőr csak hallgatott, majd nevetni kezdett, de az arcom mozdulatlanságát nézve megéreztte, hogy nem viccelek. Hívta a kollégáját, és először kissé bizonytalanzkodva beültettek az autóba.

Ekkor kezdődött az, amit nem értek. Bevittek kihallgatásra, de mivel kiskorú vagyok, hívni kellett a szüleimet. Ők nem értették az egészet, és mondtam nekik, nyugi, minden rendben, csak kipróbáltam, és visszavittem a pénzt, de amikor az ügyvédnek kellett telefonálniuk, éreztem az idegességükön, ez nagyobb bal-

hé, mint amit terveztem. De miért? A fegyver nem volt valódi, a pénzt visszavitettem. Nem történt semmi, csak néhány óráig más-hol volt a zsé. Nekem csak a sztori kellett. Idióták ezek a magyar törvények. Bezzeg, ha olajat szőkítettem volna.

Innen már ismeri a történetet, és látja, itt vagyok, ebben a javítóban, ahol minden csak elromlik bennem, ahol állandóan cseszetnek, hogy én vagyok az úri gyerek, és úgylis átvágják a torkomat. Nem elég ez a sok bűnöző, még maga is azt kérdezi az első találkozásunk óta, hogy mi van a pénztárosnővel. Hát honnan tudjam, mi van a pénztárosnővel? Mi közöm van nekem hozzá?

2.

Tamás, ahogy megbeszéltük, felvettem a kapcsolatot a hölgygel. Mivel látom, hogy addig nem hajlandó továbblépni, amíg meg nem osztom magával az információkat, ezért elmondom, mit tudtam meg, amikor a hölgy pszichiáterével konzultáltam.

Igen, jól hallotta, Ilona jelenleg a pszichiátrián tartózkodik, de talán kezdjük a legelején. Miután maga elkövette a rablást, Ilona nem tudott megnyugodni. A rendőrségi kihallgatás után elküldték orvosi vizsgálatra, és kiírták egy hét betegszabadságra. Otthon a férje várta, aki munkanélküli, és így Ilona fizetése jelentette az egyetlen bevételt a család számára. A férje számon kérte rajta, miért nem ellenkezett, hogyan képzelte azt, hogy első felszólításra odaadta magának az összeget. Határozottabb lehetett volna, talán ez önmagában elrettentette volna a rablót. Így gondolkodott az esetről a férje. Ilonának nem volt kedve vitatkozni, a keze még mindig remegett, migrénes fejfájás gyötörte, és lefeküdt aludni. Másnap a férje kérdezgetni kezdte, miért nem jár dolgozni, elvégre sérülés nincs rajta, a keze sem remeg már, és kipihentnek látszik. Lassan telt az otthon töltött egy hét, férje állandó kellemetlen megjegyzéseivel tarkítva.

Amikor újra visszament a bankba, Ilona – kollégái elmondása szerint – már nem volt a régi. Ha fiatal férfi lépett be a fiókba,

összerezzen, és hirtelen lefagyott. Ha éppen ügyfél volt nála, akkor képtelen volt folytatni a megkezdett munkát. Ezt hamar észrevette a főnöke, és arra kérte, jelentkezzen a házi orvosánál, aki elküldte őt a szükséges vizsgálatokra. Ilona néhány hét leforgása alatt olyan helyzetben találta magát, hogy a házi orvos a leaszalékolásáról beszélt. Kétségbeesett, mert kiszámolta, hogy férje munkanélküli segélye és az ő rokkantnyugdíja biztosan nem lenne elég a megélhetésükre. Heteken keresztül emésztette magát, de nehéz helyzetét nem osztotta meg a pszichológusával.

Az egyik őszi nap délutánján, amikor férje bevásárolni indult, Ilona bevette a számára felírt összes nyugtatót és altatót. Szerencséjére a szomszédja idejében rátalált. Ilonát kórházba szállították, kimosták a gyomrát, majd a pszichiátriára került, és jelenleg is ott lábadozik. Retteg a férjétől, az emberektől és az élettől.

Ennyit derítettem ki, és szeretném, ha tudná, hogy én ezzel átléptem egy szakmai határt a maga felépülése érdekében, de nem bánom. Azért osztom meg ezt magával, mert felnőttek tekintem, és mivel maga is a bizalmába fogadott, most én is ugyanezt teszem. Most pedig arra kérem, mondja el, mit érez a hallottak után. Talán ezzel tovább tudunk lépni. Mit gondol, minek kellene történnie, hogy a dolgok rendbe jöjjenek?

3.

Amikor megkaptam az első levelet, elég rosszul érintett. Hiába mondta az orvos, hogy ez segíthet a felépülésben, nem hittem neki, de tiltakozni sem volt elég erőm. Akkor már hetek óta feküdtem az ágyban, és nem érdekelt semmi. Csak az motoszkált bennem, hogy én el akarom feledni azt a napot és az egész után következő életemet.

Ahogy végigolvastam a csúnyácska kézírást, visszatért az életkedvem. Nem tudom, pontosan mitől és hogyan, de azt éreztem, hogy kíváncsi vagyok a fiúra. Ki ő? Miért érdekli, hogy mi van velem? Honnan szedte a bátorságát, hogy levelet írjon? Kértem

egy borítékot, egy lapot és egy tollat. Mire megírtam a választomat, már visszajött az étvágyam. Három hete alig ettem, és akkor hirtelen úgy éreztem, hogy ha nem kapok sült szalonnát friss fehér kenyérrrel és egy kis savanyú uborkával, akkor belehalok. Mondtam az ügyeletes orvosnak, hogy bármennyit fizetek érte, csak hozasson nekem ilyen. Végül egy szalonnás pizzát kaptam csalamádéval. A savanyút a nővérek vették nekem a kórház melletti boltban.

Egyik pillanatról a másikra megváltozott minden, és másnap már felöltöztem utcai ruhába, vágytam egy városi sétára. A kezelőorvosom meglepődött, és azt tanácsolta, nyugodjak meg, és ha még holnapután is kitarok ez a késztetésem (ezt a szót használta), akkor egy kísérővel elhagyhatom az osztályt egy félóra. Attól tartott, hogy borderláj, vagyis bipoláris leszek, egyik hangulattól esem a másikba, és a javulás nem is javulás valójában, hanem csak újabb tünet. Hála istennek, nem lett igaza.

Napról napra jobb lett a kedvem, elkezdtem a szobatársaimmal beszélgetni. Csak akkor ijedtem meg, amikor a társalgóban arról volt szó, hogy film készül a Viszkisről. Aznap nem aludtam semmit, pedig tudtam, hogy engem nem ő rabolt ki, hanem a Tamáska. Így szólítottam a levelekben, mert láttam, olyan gyermeges gondolatai vannak, és úgy kell neki a terelgetés, mint amikor egy kisiskolásnak magyarázza el az ember az élet dolgait, például azt, miért nem szabad átszaladni a piros lámpán, akkor sem, ha nem jön semmi.

Két hét alatt odáig jutottam, hogy az orvos felajánlotta, hazamehetek. Tudta azt is, hogy Tamáska decemberben kerül ki a javítóból, és fontolgatjuk a találkozást. Erre csak csóválta a fejét, láttam, hogy nem ért egyet Tamáska pszichológusával, aki felvetette az ötletet. Döntsem el én, vállalom-e a kockázatot, mondta, miközben legyintett, sóhajtozott. Úgy érzem, kicsit zavarta gyors gyógyulásom. Talán idegesítette, hogy nem az ő kezelésétől, hanem másétől kaptam erőre, és ő csak mellékszereplő volt ebben az egészben.

Szabadulásom után elkezdtem rendezgetni az életemet. Férfimmal tisztáztam a dolgokat, és megkapta azt, amit Tamáska

ballépése előtt hiányolt belőlem. Sokkal határozottabb lettem, és pár nap vita után belátta, vagy elköltözik, vagy azt csinálja, amit én is: munkát keres. Mindketten úgy vágtunk bele életünk rendezésébe, mintha újrakezdtük volna. Hirtelen elég lett mindenre a táppénz és a munkanélküli segély, mert a rokonok és a szomszédok is segítettek. Megírtam és postáztam az önéletrajzunkat, néhány héten belül állásinterjúról állásinterjúra jártunk. A végén mi dönthettük el, melyiket választjuk, és valahogy minden elkezdett rendbe jönni. Az egykori kollégáim egyre gyakrabban látogattak el hozzám, és hiába csábítottak volna vissza dolgozni, mondtam nekik, hogy inkább más lehetőségek közül választok.

Azóta férjemmel mindketten dolgozunk, és kiválóan érezzük magunkat a munkahelyünkön. Most éppen autót szeretnénk vásárolni, még az is lehet, hogy újat. Részletre. Már az is megfogalmazódott bennem, hogy szükségem volt erre a pofonra az élettől, és amikor Tamáskával találkoztunk karácsony előtt, éppen ezt próbáltam magyarázni neki. Láttam rajta, hogy ő jobban szenved, mint én. Szégyellte magát, a szemembe sem mert nézni. Alig hitte el, hogy komolyan beszélek, nemcsak az ő vigasztalásáért. Én meg csak bizonygattam, higgye el, ilyen jól még sosem éltünk a férjemmel. Tervezetünk, újítgatunk, autót veszünk, és sok helyre szeretnénk elutazni. Olyan könnyű volt megosztani ezeket vele, és úgy láttam, ettől ő is megkönnyebbült. Húsz perc után már nem sütötte le a szemét, és egyre bátrabban mert kérdezgetni. Mesélt egy kicsit a családjáról, az iskolaváltásról és arról is, hogy önkénteskedni szeretne, csak még nem döntötte el, pontosan hol. Egyre felszabadultabb lett. Felajánlottam neki, hogy minden évben találkozzunk így karácsony előtt, és mondjuk el, ki hogy van. Ha valaki gödörbe kerülne, akkor az ráncigálja ki belőle a másikat, aki jobban érzi magát. Szóval, doktornő, én nagyon örülök annak, hogy kitalálta ezt az egészet. Ha nem írja meg Tamáska azt az első levelet, akkor valószínűleg még mindig a pszichiátrián feküdnek begyógyszerezve. Vagy, ki tudja, talán még mélyebben.

Varga Melinda versei

Mindenhol

*A szombat esték napnyugtáiban,
az egyre hosszabbodó nappalokban,
a rügyező díszbokrokban,
a méregzöld fűben,
az ösvényre vetülő árnyékomban,
a napban, amikor szembenézek veled,
és nem vakulok meg,
a hegyi útban, az ébredő erdőben,
a kóbor kutyák csaholásában,
az ég csipkés felhőiben,
a ház eresze alá fészkelő vadgalambokban,
az elhúzódó várakozásban,
az elképzelt ölelés bordó illatában,
az éjszaka bársonyos levegőjében,
amikor a szemében fészket rakó
vadmadarakra gondolok,
tollászkodó, erős sasokra
és szomorú pacsirtákra,
a kávé ízében, a bor zamatában,
a könyvek lapjai között,
Édesanyám nevetésében,
nagymamám aggódó imáiban,
kínban, bánatban, álmatlan éjben.
Mindenhol ott lakik az Isten.*

A tizenkét kagyló

ikrek

*két isten lakik benne összefonódva,
Kasztór és Polüdeukész nőalakban,
otthona fél évig az ég, fél évig az alvilág.
okos, kíváncsi, férfiasan racionális,
máskor meg sunyi,
alattomos, tenyérbe simuló.
az ágyban gyorsan lohad kedve,
mit kedves beszéddel pótol,
sört nyit ki férfijának, teát is főz,
de az mégis öltözik, elszalad,
nem kenyere a locsifecsi beszéd.
virágja kelyhét ujjáival kinyitja,
próbálkozik, hátha méz csurog belőle,
de oly száraz, mint a Szahara homokja,
a férfiak nem értik meg,
hogy kevés az érintés, és csak
eszükkel tudják felcsigázni,
frigidnek mondják,
pedig másik lénye csupa tűz,
gyakran tart egyszerre két szeretőt,
nem a vére hajtja, inkább a kíváncsiság.
Hermész, a hírvivő a főistene,
nem áll meg benne a szó,
titkodat továbbadja,
folyton utazik, kering,
akár bolygók körül a holdak.
gyorsan öregszik,
s csak teher, egyre nagyobb teher a test.
beszélgess vele inkább a tudományról,
nézzetek természetfilmeket,
vagy történelmi atlaszokat bújjatok,
bölcsen és szépen vénülj meg vele!*

Tompa Gábor versei

Provokáció a Múzsához

*Pofozzál meg, ha szép verset írok!
Vagy ha törekszem az „esztétikumra”...
Legyen a témám lelkünk rusnya bugyra,
botrány, amiről szólni sem bírok!*

*Pusztuljanak cifra nyelvű sorok,
nagy metaforák, hagyjatok magunkra!
Bölcsész szemét az Isten rég lehunyta,
nem állnak jobbján költő pásztorok.*

*Döglessze testünk modern medicina:
normix, viagra, szuper-aszpirin,
nátha ellen legjobb a bálna – írja*

*Ionesco és megszívja tán Putyin...
Szereplők vagyunk mind e buliban,
de ki mondaná meg, hogy itt mi van?*

Kortünet

*Attól félek, hogy meghalok, vagy attól,
hogy mindent elveszíthetek? Ma már
nem nukleáris pusztulásra vár
ki csak léte peremvidékén blattol,*

*hanem, hogy bűvös orvosi kalapból
előhúzzatik végzete. Madárlátta
vírus, emberi bőr, habár
mégoly vékony lehet is, már alapból*

*mind életedre tör. S akár a mókus,
rágcsál az életfán a biológus
és emészti az immunrendszered...*

*A félelem nyakadra fonja hurkát,
s előhossa belőled, ami bujkált:
kezes bárányt, kit minden rend szeret.*

Nagy Zsuka

Katt, avagy anya és a fesztivál

Sört iszom, és táncolok egy asztal tetején. Nem fáj tőle a gyomrom. Egyensúlyvesztéseimet még nem zabálással súlyozom. Könnyű és játékos vagyok. Élek. Táncolok egy meleg nyárban valami fesztiválon, egy zsákkal a hátamon. Van egy kicsi sátram is, csak nem emlékszem, hová kalapáltam le. Azt hiszem, a többiek sem látják át az egészét, sokan fekszenek az asztalokon és alatta, meg úgy összeviszsa mindenütt a hatalmas felhősátor alatt. Jó fotó. Katt.

Ezen a képen pedig nyomjuk a dumát. Itt a nagy sötét semmi, kezdjük. Ez így volt a honfoglaláskor is, milyen szép folytonosság, mondjuk. Olvastad az új izé... kötetet, hogyishívják, ja, persze, azt, igen, mert ugye, most őt kell olvasni, ha menő akarsz lenni. Te egész életedben ilyen sznob leszel, kérdezi Kata barátja a haverját. Nem, majd kinövöm, mint téged, válaszolja a másik. És mindenki elröhögi magát. Nekedadivatmondjameghogykivagy. Ordibáljuk egyszerre. Kis sznobberek vagyunk a sötét magyar rónának tűnő likacsos ég alatt. Mobilszódaszervizzel.

Egyikőnk hátizsákjában nagy szódásszifon van. A teste a zsákban, a nyaka és a feje kint, az orrából spriccoljuk a borunkba a szénsavat. Rohadt kellemes idő van, a fröccs is nagyon az. Kataék csókolóznak, én még nem. Éppen előrefutottam, csak úgy, mert szeretek futkározni, és beleestem egy árokba, és valahogy megbicsaklott a lábam. Elég erősen fűzőld és földbarna vagyok. Kihorzsoltam a karomat is, meg persze picit bicegek, de gyorsan összeszedem magam, és mint egy punk-őzike, ott termék a csapatnál megint. Hülye vagy, egyszer kitöröd a nyakad, mit ugrálsz meg rohangálsz mindig, mint egy nemtudommi, mondja Kata, és lefröcsköl a szifonnal.

Lassan elérünk egy kis katlanszerűséghez, itt táncolok az asztalon, és már én is csókolózom meg lassúzok. Fesztiválroman-

tika, ezt nem lehet másképpen csinálni. Vagy nem is akarom, nem tudom. A táncpartnerem elmegy a pulthoz. Addig ránézek a telefonomra. Látom, anya keresett. Négy nem fogadott hívás és egy sms. Megvagy. Három 'a' betűvel és sok kérdőjellel. Már jó késő van, most mit csináljak, ha írok, felébredtem, ha nem írok, tök ideg lesz. Úgy döntök, hogy inkább írok egy üzenetet. Helló, minden oké. Visszajött a fiú, a kezembe nyomja az újabb adag sört. Hívott valaki, kérdezi, nem, senki, csak az időt néztem, válaszolom. És aztán együtt éljük át a fesztivál elsőtalálkozásos mindenféléjét. Szóval tánc, részegség, csókság. Katt.

Arra ébredek, hogy a fiú ölében fekszem egy pad mellett, műanyagpoharak között, hús-vér kosznak. Iszonyúan fáj a fejem. Pittyeg a telefonom. Végre, hogy írtál, nem vagy képes lejelentkezni, majd megtudod, milyen az, ha egy szülő aggódik a gyerekéért. Puszi, anya, minden okés, pötyögöm gyorsan vissza. A fiú is felébred, mi az, kérdezi, semmi, csak az időt néztem, válaszolom. Megcsókol. Karikás szemével, összevissza álló hajával még helyesebb, mint amire este emlékeztem, Peti vagyok, mondja, én pedig legtöbbszörnemtudomkivagyok, röhögünk, és bemutatkozom. Megbeszéljük, hogy keresünk egy kutat, és iszunk egy kis vizet. Kiderül, hogy mindkettőnknek bádogpoharunk van. Nekem sündisznós, az övé meg kisvakondos. Mekkora találkozás, megint röhögünk. Bemegyünk egy kisboltba, zsemlét, felvágottat veszünk, és elkezdünk beszélgetni. Katáékkal a bolt melletti kocsmában találkozunk. Ők már gyögysöröznek. Mindenki bemutatkozik mindenkinek, és együtt indulunk el egy nagy fa árnya alá programokat nézni. Miután megterveztük a napot, Katával úgy döntünk, ideje elmenni megmosakodni. Nagy nehezen mindenre rátalálunk, a mosdókra és a sátrainkra is. Ki ez a fiú, kérdezi Kata. Nem tudom. De rendben van, nem, kérdzem. Aha, mondja több 'a'-val, és nevetünk egy nagyot. Nagyon jólesik a zuhany. Persze sehol egy zuhanyfüggöny, ezt a mosakodás-részt nagyon utálom a fesztiválokban. Kata egy törülközővel takar. Nagyon szégyellős vagyok. Ezt fogod csinálni ezzel a fiúval is?, kérdezi. Aha, vagy iszom, nincs más variáció. Talán

még a sötét, biztonságos, mezítelen ég, de nem szándékozom levetkőzni neki, de csókolózni jó, meg ölelkezni a fűben, érted, na. Értem, értem, igyekezz, én is zuhanyozni akarok. Jól van, jól van, mondom. A srácomat is meg kell találni, annál a fánál beszél-tük meg, tudod, melyiknél. Nem tudom. Én tudom, az a lényeg. És a te fiúddal mi lesz, kérdezi Kata. Nem a fiúm, válaszolom. De nem tudom, csak megtalál, ha nem, akkor ennyi volt. Végre elkészülünk, elindulunk megkeresni Kata fiúját, akitől azóta két gyermeke van. Mi a fiúval régen nem vagyunk együtt, de soká-ig együtt jártunk. Olyan szerelmesen tudott rám bámulni, hogy halálra idegesített, minden úgy volt, ahogy én akartam, nem volt semmiről igazi véleménye, mindent úgy mondott el, mintha ő mondaná, pedig előtte én mondtam ugyanazt. De ezt akkor még nem tudtam. Katt.

Szóval megtaláltuk Kata fiúját, az én leendő fiúmmal dumál-tak. Leültünk egy kis udvarba zenét hallgatni, közben boroztunk, a fiúk cigit sodortak. Nem dohányoztam, de szerettem, ahogy Peti a cigijét megsodorja. Mindig megkérdezte, kérek-e. Leg-többször kértem, és elpöfékeltem. Főleg sötétben, italozás köz-ben szerettem így füstölni vele.

Este lett megint. Dülöngéltünk, táncoltunk, röhögcséltünk, és kicsit hamarabb botorkáltunk el a sátrainkig, mint a többi napon, és bezuhantunk a hálósákjainkra. Atyaég, anya, jut eszembe. Csak három nem fogadott hívás, és egy *élsz még*-sms. Minden okés, majd mesélek, puszi. Ezt több nem oda illő magánhangzó-val és mássalhangzóval írom le, nagy nehezen, hogy mikor felkel, lássa, hogy írtam. Nagyon rosszul vagyok, kihányok a sátorból. Szerencsére Peti nincs itt.

Másnap délben a kisboltnál találkozunk. Peti tömény áftersévilattal közelít, és egy kigombolt hávájos ingben virít, mint egy csimpánz. Pár hét múlva megtudom majd, hogy ez a hódító-s-ingje. És akkor azt mondom neki, többet ne vegye fel. Pittyeg a telefonom. Vigyázz magadra, kislányom, tegnap láttuk apáddal, hogy nagy viharok voltak arra, nem áztál el. Ki az, kérdezi Peti. Csak az emlékeztetőm, mondom. Figyu, tegnap esett itt, aha,

szakadt, meg is áztunk, nem emlékszel. Nem, válaszolom. Akkor ma nem iszom annyit. Persze estére lerészegedem, Peti ölelget meg terelget engem és magát is. Csörög a telefonom, Peti furán néz rám. Ki az, kérdezi, csak az idő csörög, kérdi újra zavartan, nevetve. Nem, az anyám. Részeg vagyok, de érzem, hogy Peti megkönnyebbül. A francba, csak nem féltékeny volt. De, mondja majd később, mikor jót röhögünk ezeken a leglegelső napokon.

Szóval, csörög a telefonom, kicsit megijedek, nem tudom, tudok-e beszélni, megtörlöm az arcom az ingembe, megigazítom a ruhám, beveszek három rágót, a többiek néznek rám, és szakadnak a röhögéstől. Mi van, mit röhögtök. Te, lány, csak telefonálni fogsz, nem fogja érezni az anyád a piaszagod, nem fogja látni, hogy milyen édesen traca vagy, mondja Peti, és megcsókol. Sértődötten eltolom magamtól, hogy ez most nagyon nem vicces, nekem most fel kell vennem a telefont. A fejembe vettem, hogy pár percre jó gyerek leszek. És akkor elhallgat a csörgés. Erről ennyit, mondom, és elteszem a telefont, de az újra megszólal, gyorsan megint előveszem. Szia, kislányom, hogy vagy, eszel rendesen. Szia, anya, aha, minden okés, eszek rendesen, meg blablaba, Peti direkt puszilgatja a nyakamat, hogy belezavarodjak, bele is kiabál a telefonba, hogy csókolom. Ki volt az, kislányom. Nagy itt a hangzavar, megyek is, nem nagyon hallak, szia. Ne csinálj semmi hülyeséget, lányom, apád is puszil, itt kiabálja nekem a tévé elől. Hellóosztok, és kinyomom. Huh, kifújom és befújom a levegőt.

A többiek megtapsolnak, meghajolok, és kérek valamit inni. Ne csinálj semmi hülyeséget, kislányom. Egész este ezzel cikiznek. Hehehe, válaszolom mindig. Te, a szex, az hülyeség, kérdezi, Peti. Mégiscsak te is vagy valamiből, az nem lehet hülyeség, ezt már nyelvbtlásokkal mondja gyermekded ártatlanságot színlelve, én pedig beleharapok az arcába. A legnagyobb hülyeség a világon a mobiltelefon, válaszolom. Nálam is itt van, nézd, engem nem hív senki. Jó, mert te fiú vagy, engem sem hívnak, mutatja a telefonját Kata. Jó, mert te fiúval vagy. Persze, tudom, hogy ezek olyan klasszikus okok és válaszok, és nekem már mindig így lesz.

Peti magához húz, elesünk. Most már neked is van egy komoly lábakon álló pasid, mondja, amin jót röhögünk a földön. El is alszunk, arra ébredünk, hogy szedik a szemetet körülöttünk, és világos van. Peti elkísér a sátramig. Vele könnyebb tájékozódni, főleg miután kiderült, hogy én totál az ellenkező irányba indulok el mindig, és keverem a jobb és a bal kezemet, ahogy az anyám. Ezt eddig hogy nem tudtam, fogalmam sincs. Elbúcsúzunk, percek alatt elalszom. Dél körül kotorásznak a sátramnál. Voltam már kint, de úgy döntöttem, hogy még lábadozom, és visszajöttem még kicsit pihenni. Bejöhettek, kérdezi Peti. Szia, gyere csak, ilyenkor még nem süt ide a nap, bírható. Elkezdjük nézegetni a programfüzetet, átgondoljuk, mit fogunk ma csinálni, aztán valahogy inkább már csókolózunk. Peti felhúzza a pólómat, benyúl a nadrágomba, csörög a telefonom, anya az. Katt.

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900) festménye
(Forrás: wikimedia)

Petőcz András versei

Pygmalion munka közben

*Jó érzés fogni a derekad,
vagy a hasadat simogatni.
Szobortested szinte él:
ettől magam is élek.*

*Még szobor sem voltál, amikor
már akartalak, halott márvány,
és akartam azt, ami
lehetsz, meg azt, ami vagy.*

*Távolról néztelek a múltkor,
láttam a melled, és képzelet-
ben ismertem a bőröd
ízét és remegését.*

*És most, ahogy hasadról combod
közé csusszan az ujjam, érzem,
miként nyílsz meg előttem,
megfáradt mesterednek.*

*Izzadtan fogom a derekad,
dolgozom egyre combtöveden,
formázom a feneked,
testednek nyílásait.*

*És életre kelsz, valóban, ha
szobor-magad is úgy akarja,
meg persze az istenek
is, vagy éppen a sorsunk.*

A szobrász, ha öreg

(Pygmalion mondja)

*A szobrász, bár öreg,
még életet lehelne fiatal
alabástrom anyagba,
belebújna, ha tehetné,
karcolna, vésne belőle
kedvére való társat,
ujjaival és ajkaival is
hegyesre varázsolná
a gyönyörű vénuszi lény
mellének bíbor sisakját,
így hirdetve önnön
dicsőségét a föld kerekén,
hirdetve azt, hogy az idő
nem fog ki soha az igazán
jelentős mestereken.*

*A szobrász, ha öreg,
még belecsókol az igéző
alabástrom anyagba,
még úgy érinti meg
ujjaival, hogy robban
a vágytól ő is, meg ő is,
így lehet az minden
időkre majd az alapja
annak, ami élet, így
lészen majd a szobortest
követendő példa mi-
nénkünk, akik itt csak
vágyjuk a jót, reméljük
az érintés örömét, aminek
egyéb ismerője nincs,
csak az agg Pygmalion.*

Mohai Szilvia

Madarak a tetőn

- Hogy kerülnek a halott madarak a tetőre?
- ... tessék?

A haját szoros kontyba fésülő, szemüveges, ötven körüli nő úgy nézett rám, mint aki még sosem látott embert. Kétségtelenül nem erre a kérdésre számított. De nem tehetek róla, hogy azokban a napokban ez foglalkoztatott a leginkább. Egyszer ugyanis, amikor a plázában voltam, vettem egy fagyit, és amikor kimentem megenni, beálltam az üveg előtető alá, mert épp esett. Felnéztem, és a tető tele volt ilyen fekete pacnikkal. Először azt hittem, talán falevelek vagy sár, esetleg a kettő keveréke, de aztán megláttam a tollakat. Vagy öt madár szétplaccsant teteme hevert a fejem fölött, én pedig csak bámultam azokat a fekete pacákat, és egyszerűen nem értettem. Nem értettem, hogy tud egy madár függőlegesen becsapódni. Mert hogy vízszintesen, az még rendben van. Olykor nekirepülnek mindenféle üvegajtóknak meg ablakoknak, de hogy egy üvegtetőnek...? Esetleg elkapta őket valami ragadozó madár, de aztán úgy döntött, mégis mást vacsorázik, és inkább ledobta a kinyiffant testüket? Vagy szívrohamot kaptak repülés közben, mialatt épp a pláza felett szálltak el? Netalán öngyilkosok lettek? Azon kezdtem el töprengeni, vajon saját akaratából abba tudja-e hagyni a repülést egy madár az ég kellős közepén, hogy aztán egy darab faként zuhanjon a mélybe, vagy náluk is győz az életösztön, mint ahogyan mi sem vagyunk képesek pusztá kézzel megfojtani saját magunkat. Szóval nem tudtam megfejtani a dolgot. Pedig még a neten is rákerestem a „madarak a tetőn” kifejezésre, de nem találtam semmit; illetve egyszer vissza is mentem a plázához direkt ezért, és letelepedtem egy padra a bejárat előtt, hátha egy madár épp akkor zuhan alá, és megoldódik a rejtély. De nem volt szerencsém. Azóta sem.

És ahogy most ott ültem annak a csupa ablak irodaháznak az egyik tárgyalójában, akaratlanul is ez a madaras dolog jutott az eszembe.

A HR-es hölgy persze biztosan nem erre gondolt, amikor az interjú végén azt tudakolta, van-e esetleg bármilyen kérdésem. Láttam az arcán, hogy ezzel elástam magam, de úgysem akartam igazán ezt az állást. Valójában teljesen jól megvagyok szabadúszóként, csak a pszichológusom mondta, hogy nem ártana többet közösségbe járnom, szóval ezért jelentkeztem. De igazából én szeretek otthonról dolgozni. Annyi mindent meg tud így figyelni az ember. Egy időben például azt hittem, hogy a szomszédom meghalt. Vagyis a szembeszomszédom; mert amikor keddenként és szombatonként héttől nyolcig a hálószobában jógáztam, feltűnt, hogy mindig ég nála a villany. Először persze azt hittem, ő is ugyanakkor van otthon, mint én, esetleg ő sem nagyon szeret eljárni sehova. Ám aztán egyszer hajnalig fent voltam, és feltűnt, hogy még mindig nem kapcsolta le. Ébren akartam maradni egészen reggelig, vagy amíg kell, csak hogy megbizonyosodhassak róla, minden rendben vele; pusztán éjjeli bagoly, nem pedig hulla, de végül aztán leragadt a szemem, mielőtt fény derülhetett volna a titokra. Másnap pedig nappali fénynél ebből a távolságból nem tudtam megállapítani, még mindig ég-e nála a villany. Szóval onnantól kezdve állandóan az ő ablakát figyeltem. Egyszer még ki is kalkuláltam, hányas számú lakásban lakik, majd átmentem, és felcsengettem, de senki sem szólt bele a kaputelefonba. Akkor mondjuk komolyan elkezdtem aggódni, és már azon voltam, hogy értesítem a rendőrséget. Vagy legalábbis rákeresek a neten, hogyan deríthetjük ki, hogy tényleg meghalt-e a szomszédunk. Szerintem a HR-es nő még jól is járt, hogy nem ezt kérdeztem meg tőle. Szóval, egyszer már a kezemben is volt a telefon, és kezdtem bepötyögni a százhetet, amikor a szemben lévő házban hirtelen lekapcsolódott az a bizonyos villany. Mondjuk, nem vagyok meggyőződve róla, hogy nem az izzó égett ki a maratoni használat után, de inkább gyorsan kinyomtam a hívást. Ha esetleg tényleg meghalt, idővel csak felfedezi valaki, remélhe-

tőleg még a bűz előtt. Mindig is rettegtem attól, hogy így halok meg: hogy ott fekszem, és hónapokig nem talál rám senki. Amikor ezt a sztorit elmeséltem a pszichológusomnak, erre is csak azt mondta, hogy többet kellene eljárnom a barátaimmal, esetleg keresnem egy új hobbit, hogy ne legyek annyit egyedül.

Én pedig tényleg szeretnék együttműködő lenni, így egyszer el is kezdtem járni egy ilyen jobb agyféltekés rajztanfolyamra, de a második alkalom után rájöttem, hogy egyáltalán nem érdekel. Aztán még a szusikészítéssel, a rúdtáncsal és a karatéval is megpróbálkoztam, de mindegyiket otthagytam. A pszichológusom szerint kitartóbbnak kellene lennem. Nem lenne szabad azt várnom, hogy mindenhez azonnal kedvem lesz; egyszerűen el kell kezdeni, és addig csinálni, amíg meg nem tetszik. Lehet, hogy igaza van. Csak valahogy mostanában nem szívesen hagyom el a házat. Amikor átmentem a szembeszomszédhoz felcsöngetni, vagy most erre az állásinterjúra, az is elég nehéz volt. Nem mint ha rettegnék a tágas terektől, vagy ilyesmi. Nincs semmilyen főbiám. Még a pókoktól vagy a repüléstől sem félek. Sőt, egyesek szerint még csak nem is vagyok elég óvatos; csomószor átszaladok a piroson, hogy elérjem a villamost, és hasonlók. Csak, ugye, amikor Gábor meghalt, épp ott esett össze a ház előtt, ahogy moziba indultunk volna azon a péntek estén, hogy megnézzünk valami vígjátékot, amelyet a húga ajánlott. És azóta valahogy állandóan ez jut az eszembe arról a kétszer egyméteres betonsávról, akárhányszor csak behúdom magam mögött a kaput, majd visszafordulva lelépek a járdára.

A pszichológusom szerint ez eleinte normális, de mivel már majdnem két év is eltelt azóta, ideje lenne továbblépnem, ismerkednem meg ilyesmi. Végül is van benne valami, szóval a múltkor bele is egyeztem, hogy az egyik barátnőm szervezzen nekem egy vakrandit, de aztán meggondoltam magam, és mégsem mentem el. Inkább beiratkoztam egy autóvezetői tanfolyamra, így most ott ülök minden csütörtök este. Igazából nem is akarom letenni a jogsit; nincs is rá szükségem, mivel nem járok sehova, csak az elsősegély miatt. Mert arra gondoltam, ha legközelebb megint

lesz férjem, és ő is a házunk előtt kap majd szívrohamot, és profi módon fog menni az újraélesztés, akkor az az ügy talán jobban végződik. A pszichológusom örült neki, hogy végre eljárak valahova, bár az okokkal nem volt elégedett. Szerinte egyáltalán nem valószínű, hogy mindez bekövetkezik majd. Nem tudom, van-e arra valami statisztika, hogy a második férjünk mekkora eséllyel hal meg ugyanúgy, mint az első. A neten már rákerestem, de nem találtam semmit. Szerintem a HR-es nő még jól is járt, hogy nem ezt kérdeztem meg tőle.

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900) festménye
(Forrás: wikimedia.org)

Jenei Gyula

Járványnapló

jegyzetversek

Első nap (03. 11.)

*azon derültek a feleségével, meséli ismerősöm,
hogy tegnap este a bevásárlóközpontban miként
óvatoskodtak az emberek. kerülték egymást, néha
a másik tekintetét is, és ha valaki orrot fúj, akkor
a körülötte állók arca bezárt, összeszűkül a száj,
szigorúan villant a tekintet, s úgy néztek
az illetőre: félve, undorral, ellenségesen; szóval
ezt beszélte ismerősöm éppen el, s viccelve
ragoztuk, milyenek is az emberek, mennyire
pánikolnak. én meg azon nevettem, hogy
elképzelttem őt, amint tolja a bevásárlókocsit, beáll
a pénztárhoz a feleségével, ám ha valaki tüsszent,
akkor az ő arca, az ő arcuk is bezár, és magamat is
elképzelttem persze, mert hogyha mellettem
köhécselne, krákogna valaki a kasszasorban,
én akkor még a lélegzetemet is visszatartanám,
amíg csak bírom. feltehetően ismerősöm is
elképzelhette magát vagy engem, vagy
mindhárunkat, mert egyre önfeledtebben
nevtünk, egyre harsányabb derűvel, míg végül
azt sem tudtuk, ki kit képzelt el, csak hogy
lepkéként verdes bennünk a szorongás.*

Második nap (03. 12.)

gy. hívott floridából, megbeszéltük az egyik kézírata sorsát, meg hogy mi van velük, és mi van velünk. említi, hogy a könyvfesztiválra készültek hazajönni, ám bizonytalan időre törlik a járatokat, s ki tudja, meddig tart még a járvány. mondom neki, hogy elmarad a fesztivál, de már tudja. amerikában is fölfordulás van, nevet: mindenki vásárol, már félig üresek a polcok, a vécepapírokat például teljesen elkapkodták.

Harmadik nap (03. 13.)

barátom átküld valami közösségi oldalon köröztetett írományt, miszerint tajvani szakértők azt javasolják vírusesztéként, hogy reggel vegyünk mély levegőt, tartsuk benn tíz másodpercig, s ha nincs köhögés, légszomj, kellemetlen érzés, akkor valószínűleg nem vagyunk fertőzöttek. visszairom, én is olvasok mindenféle hülyeséget a neten. csetelünk kicsit, majd a barátom megkérdezi, felhívhat-e. beszélünk, röhögünk majdnem egy órát. szinte csak a víusról, a járványról ejtünk szót, pontosabban minden témánk onnan indul, és oda fut. kiderül, amiben eddig nem voltam bizonyos, hogy ő is hipochonder, legalább akkora, mint én, mégis kedélyesen fecserészünk. meséli, sorra hívja az ismerőseit. búcsúzkodik. akkor azért hívott engem is, mert öregnek és veszélyeztetett korosztályba tartozónak gondol? dehogy, mondja, hívja ő a fiatalokat is. ő búcsúzik. elvégre hipochonder.

Negyedik nap (03. 14.)

este fölszaladtam a pláza lépcsőjén, s mire fölértem, ziháltam. alig kaptam levegőt. ajaj, gondoltam, máris baj van a tüdőkapacitással. de eszembe jutott, hogy amikor a lépcső alján észleltem, négyen-öten jönnek lefelé, gyorsan beszüntettem a levegővételt, nehogy abban a szűk térben belélegezzem a vírusokat. a lépcsőket viszont kettesével-hármasával szedtem.

Hatodik nap (03. 16.)

holnaptól távmunka, de ma még értekezletre hívtak bennünket. zsúfolásig a terem. néhányan már maszkot hordanak, a kézfogások hál' istennek elmaradnak. vannak, akik viszonylag természetesen viselkednek, ám a többség óvatosan, gyanakvóan pislog egymásra. ha valaki az orrát fújja vagy elköhinti magát, mindenki odanéz. majdnem mindenki. a közelemben ketten is köhécselnek. olyankor egy ideig nem veszek levegőt. nevetnem kellene magamon, de nem tudok. a legközelebbi értekezletet azzal kezdjük, hogy, mondja valaki, mire odasúgom a mellettem ülőnek: hányszor egyperces néma felállással? csak nem tán!, szól vissza az, és körbepillant. olyan ez egy kicsit, gondolom, mint amikor a sír mellett azt mondja a pap, imádkozzunk azért a testvérünkért, aki közülünk elsőnek fogja követni a most elhunytat. eltöprengek, hogy a legközelebbi értekezleten vajon ki vagy kik miatt kell majd felállni. és ha miattam?

Vörös István

A kopaszköi kísértetek Két átszállás Magyarországon

Loni és szülei ismerkedési vacsorára voltak hivatalosak. Hát mondhatom, a lehető legfurcsább vendégségnek ígérkezett. Vonnattal mentek Bakonymérőig. Ez szigorúan meg volt nekik hagyva. Bakonymérő felé Feketevárnál kellett átszállni, onnan egy olyan régi vonat vitte már őket tovább, mint amilyenek Loni szüleinek a gyerekkorában jártak. Akkoriban minden vonat fekete volt, illetve koszos-sötétszürke. Nem tudni, honnan kerültek elő ezek a régi kocsik épp erre a szárnyvonalra. Az út Feketevárról Bakonymérőre, amit autóval 20 perc alatt tettek volna meg, több mint egy óráig eltartott.

De nem ez volt a legfurcsább. Ezen a vonaton mintha rajtuk kívül nem utazott volna senki. Peti szerint, aki telefonján a menetrendet tanulmányozta, ez a járat nincs is benne. De Borádnál aztán más utasok is felszálltak. Egy idős nő egy kosár málnát vitt magával. A vele szemben elhelyezkedő férfinál szerszámok voltak, mintha a szőlőjéből tartana hazafelé. Az ablak bepárásodott, nem láttak ki.

Megjött a kalauz. Bár már besötétedett, napszemüveg volt rajta, és az ódivatú vasutasruhában olyan soványnak tűnt, mintha a nadrágszár alatt csupán csontok lennének. Épp csak rápillantott a jegyekre, mint aki úgyis tudja, mi áll bennük. Nem látszott az arcán szakmai kíváncsiság.

– Látjátok, mások is utaznak itt rajtunk kívül! – mondta Tamás, és egyenesen a fiára nézett.

Loni intett, hogy hajoljanak közelebb, majd azt suttogta: – Nekem van ebben már némi gyakorlatom. Ezek mind szellemek és kísértetek.

– Úgy kezdődik, mint valami horrorfilm – vigyorodott el Péter, és ez furcsa módon mintha megnyugtatta volna.

– Ne ijesztgess már, kisfiam! – mondta az anyja.

– Úgy kezdődik, de nem úgy fog folytatódni – ütött meg nyugtató hangot Loni. De az apja, aki sose érezte a tréfa helyes határait, ezt sziszegte ál-félelmetes, vagy ál-kísértet hangon:

– Mi van, ha félreismered őket? Mi van, ha az az egész csak színjáték volt? Minden, ami eddig történt. Még a lottó hármason is, Lonikám!

Csomi nyugtalanzkodva kezdte vizsgálgatni a málnavivő nénit, aztán áttelepedett mellé. A szerszámokkal utazó Szarkahelynél épp leszállt, a néni meglepődve nézett vissza önjelölt beszélgetőpartnerére.

– Mi tetszik? – kérdezte meglehetősen barátságatlanul.

– Hát a málna. Hol lehet ilyenkor szerezni?

– Tudja, aranyoskám, nekem Borádon egy régi, hosszú parasztházam van, és a ház mögött van egy hosszú, méternyi széles sáv, ahol gyerekkorom óta málna nő. Állítólag a málna nem marad meg egy helyen, de Isten tudja, miért, ott mégis megmarad. Már a nagyszüleim sem tudták, ki és mikor ültette. Több száz éves. És egész évben terem. Télen is.

– Megkóstolhatom? – kérdezte Csomi tőle szokatlan tolokodással. A többiek helytelenítően ingatták a fejüket a szomszéd ülésről.

– Szó se lehet róla! Az unokáimnak viszem. Tudja, Bakonymérőn laknak, ahová maguk is utaznak – mondta a néni, majd kicsit megrémülve elhallgatott.

– Honnan tetszik tudni, hogy hová utazunk?

– Egyrészt láttam a jegyen, mikor mutatták a kalauznak, másrészt az a végállomás, és már nincs több megálló odáig. Kétszeresen is tudhatom. Semmi rejtélyes nincs ebben. Csak el tetszett szokni attól, hogy az emberek a fejüket is használhatják. Mostanában nem illik gondolkodni. Hát én régi vágású ember vagyok, még a 18. században születtem, ezért még megengedem magamnak a gondolkodást.

– Tessék? A 18. században tetszett születni!? Az meg hogy lehet?

– Nem a 18. században. Dehogy. Ki mondta? 18-ban születtem, 1918-ban!

– Százévesnek tetszik lenni?

– Nem, dehogy! Már százegy vagyok. Sokallja? Most nehogy azt mondja itt nekem, hogy nyolcvannak sem nézek ki, mert az sem ér semmit, másrészt kinézek.

– De száznak semmiképp nem gondoltam.

– Köszönöm. Aztán nem is olyan finom málna ez. Idegennek még sosem ízlett. Kesernyés. Szinte vérízű.

– És hány évesek a kedves unokái? Hatvan, hetven? – engedte meg magának a gondolkodást Ildi, ha már annyira biztatta a néni, ugyan nem őt, de minden embert, amibe végtére neki is bele kell tartoznia.

– Igazából nem az unokáim, hanem az ükunokáim, csak nem akartam magára ijeszteni.

– Nem vagyok én olyan ijedős.

– Jaj, dehogynem!

A vonatban egy pillanatra kialudt a lámpa, és a néni arcán át mint ha egy világító koponya derengett volna elő. És a testén, karján egy egész csontváz. De olyan rövid volt a sötétség, hogy Csominak épp csak felsikkantania sikerült, amikor már újra fény öntött el mindent, miközben be is ért a vonat az állomásra. A hivatalos vasúti hang bemondta az érkező vonatot, úgy tűnt, minden a legteljesebb rendben van. Majd egy csatlakozást is jelentett, ezt már leszállóféلبen hallották, amikor a kicsit túl magas vonatlépcsőn botorkáltak le. A málnás néni közben eltűnt, nem látták, mikor szállt le, és az állomáson se mvolt sehol. Talán a kisábrányi oldal felé ment.

A hangosbemondó figyelmeztette őket, hogy: „Öt perc múlva postavonat indul Kísértethely, Kópaszkő felé, kérjük, szálljanak fel a vonatra.”

Ők meglepetten hallgatták ezt az információt. Annyit tudtak csak, hogy a bakonyméri állomásra kell eljutniuk, ott majd várni fogják őket. Lovas kocsira vagy autóra számítottak. Nem voltak biztosak benne, hogy a vonat csakugyan az övék. Semmi kísérteties nem volt benne. Egy egyszerű piros sínbusz. Tétován álltak a peronon.

A hangosbemondó most már szigorúbb lett: „Kérjük utasainkat, azonnal szálljanak fel a vonatra!” Aztán a piros sapkás állo-

másfőnök is megjelent, hogy elindítsa a járatot, és intett nekik, hogy gyerünk, gyerünk!

Loni mozdult meg elsőként. Peti gyorsan a távolabbi ajtóhoz szaladt, hogy a végén le ne maradjanak.

„A vonat Kopaszköre azonnal indul!”

A kopaszközi szárnyvonal

Ahogy leültek, a szerelvény megmozdult, mégpedig ugyanabba az irányba, mint ahonnan Feketevár felől megérkeztek.

– Visszafelé megyünk!

– Nem, nem, van itt egy régi sín. Azt hiszem, a bányák miatt létesítették Kísértet helyig – mondta Ildi, aki gyerekkorában többször is nyaralt Bakonyméren valami távoli rokonnál. – A város határában el fogunk kanyarodni a hegyek felé, aztán körbeke-
rüljük az egész települést a szőlőhegyek mögött. Az én időmben itt helyi vonat járt egészen a Csuka-tóig, ahol Bakonymérő nyaralótelepe volt. Aztán a bánya miatt elment a víz, a szárnyvonalat már régen nem működtetik.

– Pontosan így van – hallatszott a kalauznő hangja a kis vonat túlsó végéből.

– Úristen, nincs is jegyünk! – rémült meg Tamás, aki minden utazási nehézségtől szinte pánikba esett.

– Nincs semmi gond, erre a vonatra jeggyel nem is lehet föl- szállni. Csak meghívóval – mondta a kalauznő. Még mindig a koci túlsó végén állt, a félhomályban nem lehetett kivenni az arcát.

– De hol a meghívó? – kezdte kipakolni a kizárólag Tomtom. Mindenki szeretetteljes szánakozással nézte. Még a kalauznő is.

– Kértem én a meghívókat? – most közelebb jött, és nem volt más, mint a málnás néni.

– Maga kalauz? – kérdezte megrökönyödve Ildi.

– Úgy is mondhatjuk – ült le melléjük.

– De hová lett az a kosár gyönyörű málna?

– Az nem málna volt.

– Ugye megmondtam, hogy azon a vonaton mindenki kísértet
– diadalmaskodott Loni.

– Nem teljesen, a bácsi a szerszámokkal egy véletlen fölkeveredett potyautas volt.

– Mi történt vele? – kérdezte aggódva Tamás.

– Mi történt volna? Azóta már otthon van, és a szalonnás rántottját eszi. Hamarosan tévézni fognak a feleségével.

– Peti, te azt mondtad, hogy úgy kezdődik ez az egész, mint egy horrorfilm – nézett rá szúrós szemmel a kalauznő, aki most semmiképp sem tűnt sem száz-, sem nyolcvan-, de még hatvan-évesnek sem.

– Ezt is tetszett hallani?

– Ne kérdezzetek folyton, hadd lépjünk már ki ebből a rémfilmhangulatból! Azt akarom mondani, hogy itt már vége a titokzatoskodásnak. Ez nem horrorfilm, ti megbecsült vendégek vagytok, és mi nem vagyunk vámpírok, sem másfajta szörnyetegek. Nem lesz semmi bajotok. Néhány fantasztikus nap vár rátok. És nagyobb biztonságban vagytok, mint az életben általában. Figyeljetek csak!

A jármű már letért a feketevári vonalról, egy magányos sínpár kanyargott a dombok között. Lelassítottak, mert egy országutat kereszteltek, ami Bakonymérőre vezetett be, a sín bal oldalán ott álltak a település első házai. Ildi boldogan mosolygott, ráismert a környékre, gyerekkori emlékek jutottak az eszébe, de abban a pillanatban arra lett figyelmes, hogy az úton a kelleténél jóval gyorsabban egy rönkfákkal megrakott teherautó közeledik.

– Nem látja, hogy pirosa van?

– Nincs pirosa – felelte a kalauznő Ildinek.

Nem tudták tovább folytatni a beszélgetést, mert a teherautó fékezés nélkül frontálisan beleszaladt a vonatba, épp ott, ahol ők ültek.

Beleszaladt, aztán átsiklott rajta, mint egy felhőn a repülő.

Tamás lenézett a testére, és látta, hogy fahasábok úsznak át rajta, mint egy vetített kép a vásznon. De a másik oldalán kijönnek. És ő nem érez fájdalmat, meg sincs ijedve – talán csak mert nincs ideje rá.

A vonat lassan továbbgördült a keresztelődésből, a teherautó eltűnt az útkanyarban, amikor Ildi sikoltozni kezdett: – Mi volt ez?

– Kísértetvonatban ültök, a ti testeteket is védi, bár tulajdonképpen több anyag és kevesebb szellem van bennetek a kelle-ténél. De ezúttal nem ez számított. Ti is átlényegültetek. Azt akartam, hogy lássátok, itt nem a veszély vesz körbe benneteket, hanem a biztonság. És most engedjétek meg, hogy bemutatkoz-zam: Sarkifény Vízlevegőtűz Sztracidla Klára vagyok, Levélke anyja. Elkezdődött a vendégség. Minden értetek van. Eddig na-gyon jól vizsgáztatok.

– És az, hogy vizsgázunk, az is miértünk van? – kérdezte Loni.

– De kislányom! – igyekezett tisztelettudóbb hangra inteni az anyja.

– Most vagy vizsgázunk, vagy megbecsült vendégek vagyunk!

– Loninak igaza van, sajnos nálunk nem könnyű embereknek vendégeskedniük. Ha egész őszinte akarok lenni, ilyesmi még nem is fordult elő.

– És az ember előtt, mikor állatokkal foglalkoztatok, akkor lo-vakat vagy dínókat hívtatok vendégségbe?

– Nem vagyok én olyan öreg, nem emlékezhetek azokra az időkre, és a férjem sem, akivel majd a kastélyban ismerkedtek meg. Ugye, nem bánjátok, ha tegeződünk?

Összeölelkeztek, és mivel most mindannyiuk teste átlényegült, kísértet-lényegű volt, úgy tudták Ildiék megölelni Klárát, mintha egy másik embert szorítanának magukhoz. Egyikük sem volt sű-rűbb a másiknál.

– És Levélke hol van? – kérdezte Loni.

– Ő is a kastélyban vár. Takarít.

– Nálatok is kell takarítani? Van por? És takarítónő vagy vala-milyen más személyzet nincs?

– Úgy látom, újabb félreértések sorát kell eloszlatnom. Kas-télyban lakunk ugyan, de mi nem vagyunk arisztokraták. Mi kí-sértetek vagyunk, akikről az emberek azt hiszik, hogy a falban laknak.

– Hát nem ott?

– Néha úgy tűnik. De nem. Meglátjátok, itt falak sem lesznek. Úgy értem, igazi kőfalak. Mi a háromszáz éve összeomlott kas-télyban látunk majd vendégül benneteket. Nem megyünk vissza a múltba persze, de kilépünk a jelenből.

– Ez érdekes.

– Már ki is léptünk. Ez a vonat se jár negyven éve. Ráadásul Kopaszkőig nem is ment el soha.

– Szellemsínek?

– Igen. És ne lepődjete meg azon sem, de igazából nem vagyunk gazdagok. Persze nem vagyunk szegények se. Ezek a fogalmak csak az emberekre érvényesek. Van gazdag elefánt? Elszegényedett bálna? Legfeljebb a templom egere számít szegénynek az állatok közül, de csak emberi fogalmakkal. Minekünk nincs vagyonunk, de nem vagyunk nincstelenek. És nincs állandó személyzetünk, pedig por azért van. Csillagpor. De azt nem kell föltakarítani. Nem is olyan módon takarítanak Levélkéék, ahogy nálatok, azt hiszem, gyakrabban is lehetne az Ilcsey utcában...

– Te jártál a lakásunkban? – hüledezett Ildi.

– Nem is egyszer. Bocsánat. Volt, hogy mi is ott laktunk Levélkével, mikor odaköltözött, segítettünk neki berendezkedni. Amikor aludtatok, az ebédlőasztalotoknál tanácskoztunk. Utólagos engedelmekkel.

– De hát ez, de hiszen ez... – kapkodta a levegőt Tamás.

– Mit akarsz mondani, apa? – kérdezte Peti.

Valami olyasmit akart mondani, hogy ő márpedig ezt nem engedi meg, de ez a visszamenőleges tiltás olyan szerencsétlen képtelenség és fiasco lett volna, hogy inkább nem rohant szándékosan a vereségbe.

– Ti vagytok az elsők, akiktől egy kísértet legalább így utólag engedélyt kér, hogy ott lehessen volt.

– Tudtommal vannak angol kastélyok, ahonnan kitiltották a kísérteteket – mondta Loni. Fene tudja, ezt hol olvashatta.

– Ó, ezen mi is sokat nevtünk! – mondta Klára. – Kitiltottak, csak minket, kísérteteket felejtettek el értesíteni. Az emberi törvénykönyvek ránk egyébként sem vonatkoznak. De nem volt sem retorzió kilátásba helyezve, sem határidő a rendeletben. Ezért mi úgy értelmeztük, legkésőbb az emberiség kihalásáig el kell hagynunk az angol kastélyokat. Ha közben összedőlnek, ez a szabályozás az épületek szellem-változatára egyébként sem vonatkozhat.

A vonat közben egyre konokabban vette be magát a Vértes hegyei közé, előbb végleg elhagyták Bakonymérő új telepét, aztán egy üresen álló majoron haladtak át, régi bányák következtek, majd az egykori tó, melyben már alig volt valamennyi víz, és a partján néhány romos nyaraló éktelenkedett. Cserjéseken, völgyek fölött csattogott át a vonat, néha egy hegyfalban eltűntek, bár nem is volt ott alagút. Ha nincs az az ütközés a teherautóval, most nagyon meglepődtek volna. Volt, hogy egész közel mentek el egy szarvasbika mellett, amely öntudatosan emelte hatalmas agancsát a holdfénybe.

És azt is látták, hogy kis vízi szellemek ruhákat teregetnek száradni az agancs ágaira. Az állat úgy tett, mintha nem venné észre ügködésüket. Aztán egy konda vaddisznón hajtott keresztül a szellemvonalon, az állatoknak ez természetesen meg sem kottyant, de mintha megéreznék a közelségük, egy darabig velük együtt kocogtak. A tréfás az volt, hogy egy anyakoca a kilenc kismalacával épp ott és olyan gyorsan ügetett, ahol és ahogy ők haladtak, így aztán úgy tűnt, mintha ezek az állatok bent lennének a kocsi-ban, csak épp vetített kép volnának, mert haladtak ugyan, de az utasok szempontjából mégis egyhelyben álltak. Loni odaugrott, és megsimogatta az egyik malacot, az boldogan felröfögött, föl-emelte a fejét, hogy a tokáját is vakargássa. De közben ő futott, Loni pedig a kocsi alacsony padlóján guggolt.

Az ember hamar meg tudna másféle fizikai törvényeket is szokni, mint amilyenekhez kondicionálva van.

Egyszer csak begördültek egy szűk völgybe, mely fölött egy fákllyákkal kivilágított, reneszánsz kastély magasodott.

Megérkezés a kétesbe

Gorboda úr szélesre tárt karokkal sietett eléjük.

– Milyen volt az út, kedves barátaim, nem volt fárasztó? Nem viccelt meg benneteket nagyon az én kis ártatlan feleségem? Gorboda Tamás vagyok, Levélke apja. Kísértet, foglalkozásomra nézve, mint tudjátok.

– Fehér Tamás – mutatkozott be Tomtom, és mivel azt hitte, állandóan eredeti gondolatai vannak, kimondta, ami mindenkinek nyilvánvaló: – Na hiszen, akkor mind a ketten Tamások vagyunk. Ez azért vicces.

– Ez még nem az – kotnyeleskedett Loni, aki miatt tulajdonképpen az egész találkozó történt, na meg a másik kis kotnyeles, Levélke miatt is persze – az a sokkal viccesebb – folytatta –, hogy Levélke anyukája ugyanúgy Klári, mint az osztályfőnököm.

– Még mindig forr bennem a harag, hogy majdnem lelepleztetek magatokat előtte – mondta az egyik Klára a másik kapcsán.

– Talán kerüljünk beljebb! – invitálta őket a házigazda. – Először foglaljátok el a lakosztályaitokat. Most tizenegy óra. Éjfélkor vacsora. Kettőkor körbevezetünk a kastélyon és az egész kísértetvároson, ha érdekel. Hajnal előtt ágyban a helye mindenkinek, mert a kastély nappal eltűnik, csak az a pár romfal marad, ami bár nem túl népszerű kirándulóhely, de ti is jártatok már itt nyolc éve, nyolc hónapja és nyolc napja. Milyen érdekes szám!

– Minden szám érdekes – mondta Loni.

– Dehogyan az! – vonogatta a vállát Péter.

– Amíg itt vendégeskedtek, ti is el fogtok tűnni nappalra.

– Nektek tilos nappal mutatkozni? Mint a vá... – kezdte Tamás, de a felesége szerencsére közbevágott:

– Te is tudod, hogy mutatkozhatnak nappal, hiszen Levélke is gyakran megteszi.

– Csak a kastély tűnik majd el, és vele mindenki, aki benne van. Aki napfelkelte előtt kimegy, és nem jön vissza idejében, kimaradhat belőle. Mármint az eltűnésből. Pedig érdemes kipróbálni. Egy nappalnyi időre eltűnni a világból, az a legszebb, legpihentetőbb alvás.

Grádicsek

– Nem tudom, hogyan kell érteni, hogy nincs személyzet, itt mindenfelé kísértetek nyüzsögnek – állapította meg Peti, csak úgy foghegyről odavetve a szót Loninak, azt nem nagyon akarta,

hogy a háziak is meghallják. Sarkifény Klára azonban odalépett hozzá:

– Ők a barátaink, és segítenek nekünk ezekben a nehéz, kockázatos napokban.

– Mi nem segíthetnénk? – kérdezte Tamás.

– Hát ti vagytok a nehézség és a kockázat. Vagy azt hiszitek, csak ti féltetek idejönni? Nagy a tét. Mi van, ha túl sokat árulunk el magunkról? A barátaink azért vannak itt, hogy a saját szemükkel lássák, mi történik. Eszetekbe ne jusson, mint valami cselédeknek, parancsokat adni nekik.

– De beszélni azért szabad velük? – kérdezte Loni.

– Megpróbálhatjátok. Nem mindegyikük fog válaszolni. Például mert nem tud magyarul.

Közben egy kanyargó lépcsősoron fölértek a kastély bejáratához, ahol végre ott volt Levélke is. Egymás nyakába vetették magukat Lonival, amire spontán taps tört ki. A mindenfelé álldogáló kísértetek tapsoltak, akik szigorúan nem személyzetként voltak jelen.

Levélke kézen fogta Lonit. – Megmutatom a szobádat – mondta, és elvonszolta őt egy oldalsó bejárat felé. Ildi aggódva nézett utánuk.

– Ugyan! – legyintett Sarkifény Klára. – Nincs miért aggódni. Ha valakinek valaha a világon nem volt oka aggódni a maga vagy a gyerekei biztonsága miatt, akkor az épp ti vagytok. Kétszáz kísértet vigyáz rátok.

– Köszönjük!

A kastély főbejárata olyan volt, mint amilyen egy kastélyé Franciaországban vagy Angliában, és egyáltalán nem olyan, mint egy itthoni, felújított kastély egyszerű bejárata. Kovácsoltvas kapu, mindenütt stukkók, minták, színek. És nemcsak a régi építészet hibátlanul megmaradt remekét csodálhatták benne, hanem a kísértetek foszforeszkáló szépérzékét is. Nemcsak a fáklyák adtak világot, de maga az épület is mintha lobogott vagy sugárzott volna.

– Ugye szépen kitakarítottak Tamásék? – kérdezte Sarkifény Klára. – Kevesebb anyag, több ragyogás, ez a jelmondatunk.

Bent hatalmas fogadóterem, a fal mellett páncélok, ahogy az kell, a falon családi képek.

– Ezek a ti őseitek, vagy a kastély eredeti tulajdonosaié? – kérdezte Tamás fontoskodva. A másik, a kísértet-Tamás ezen azért fönnakadt:

– Mi nem vagyunk bitorlók. Nélkülünk semmi, semmi, de semmi nem volna ebből a kastélyból. Az emléke sem, és a valódi romjaiból még ennyi sem maradt volna meg. Így nézett ki ez a kastély úgy a törökkor elején. De persze végeztünk a szellemi élet igényeihez igazítva némi átalakítást is. Ezek a képek egykor volt emberek portréi. Nagy kár, hogy nem maradtak fenn a valóságban. Mert van a festmények közt egy Giotto és két Michelangelo is. A tulajdonosok Itáliában tanultak, oda jártak mulatni, oda jártak boldognak lenni. Aztán hazahozták ezeket a képeket. A portréikat. Melyekre fél évi jövedelmüket ráköltötték. De ha az érdekel, hogy mi nem valamelyik meghalt ember szelleme vagyunk-e, hát nem. A kísértetek nem így születnek.

– Hanem hogyan? – kérdezte Péter.

– Lényegében úgy, mint az ember – nevetett Klára.

Vagy tíz méter széles díszlépcső vitt a fölsőbb szintekre, Gorboda úr arra vezette föl őket. Szemből egy lovagterem nyílt, jobbról az ebédlő, ahol már javában terítették a kísértet-barátok.

– Itt lesz majd a vacsora pontban éjfélkor! – mondta Gorboda, de közben vitte is őket tovább egy jóval keskenyebb lépcsőn, mely egykettőre elvált a faltól, és termék levegőjén, csillárok között vitt tovább. Egy pillanatra még a szabad levegőre is kijutottak. Magasan voltak, fújt a hideg éjszakai szél. A távolban Mamabánya és Tigriske fényei látszóttak. Két nem is olyan közeli nagyobb város, most mégis tisztán kivehetőek.

Aztán kanyarodott egyet a lépcsősor, föld alatti járatokban haladtak.

– Hú, de messze van a szobánk – sóhajtotta Ildi.

– Nem lesz mindig ilyen messze. Egy hátsó bejárat lényegében összeköti őket az ebédlővel, csak szerettük volna, ha megismeritek a kastélyt. Azt, hogy megismerhetetlen – mondta Gorboda.

Egy szinte barlangszerű folyosóra értek. Négy ajtó nyílt ugyanabba az irányba. A másik oldalon kerek ablakok voltak, mint egy hajón.

– Ezek az időablakok. A mi számunkra a legfontosabbak az egész kastélyban. Ez az őskorra nyílik, dédikénk a dínókkal barátkozik éppen, ha kinéztek oda. A következő Egyiptom, amikor egy piramis épül. A piramis a kedvenc épületünk. Sajnos már leszoktatok az ilyen tömör építményekről.

– De hiszen a ti házaitek inkább mintha ragyogásból, levegőből és fényből volnának, nem kőből.

– Mi ezt a kő belsejében is meg tudjuk teremteni, és akkor napra sem kell mindennek eltűnnie. Különben nem mondom végig az összes ablakot, mindegyik alá oda van írva, mit is mutat. Lássuk most a szobákat. A végén még kipakolni sem lesz időtök vacsoráig.

– Ez itt Levélke szobája, mellette Lonié – vette át a szót Sarkifény. Benyitottak a szobába, Loni és Levélke kivörösödött képpel párnacsatáztak. – Láthatjátok, megvannak. A következő a szülők szobája, aztán Petié. Különben a kanyar után vannak a mi hálószobáink is. Most akkor hagyunk titeket egy kicsit szusszanni.

Szobák a levegőben

Ildi és Tamás valósággal bezuhantak a szobájukba, nagyon hosszú utazás állt mögöttük. A bőröndtartó mellé letették hátizsákjukat, a bőrönd viszont fölkerült rá, hogy elővegyék belőle az elegáns ruhákat. A frakk végül nem készült el, túl hamar jött az értesítés, hogy most kell induljanak, de még így is sikerült egy szép öltönyt venni.

A szoba meglehetősen tágas volt: oldalt egy kétszemélyes, baldachinos ágy, középen asztal karosszékekkel. Villany nem volt, de a fáklyák erős fényű, hideg lánggal égtek, jobbat se kívánhattak. Az asztal előtt volt egy csapóajtó, Tamás megragadta a vasfület, és fölnyitotta. A szabad levegőre nyílt, az üres mélységre. Vagy csak valami illúzió volt ez is? A föld nagyon mélyen látszott lent, a házak kis pontok voltak, és épp egy motoros repülőgép húzott el alattuk. Tamás gyorsan visszajejtette az ajtót.

A díszvacsora örömei

Pontban éjfélkor a család bevonult az ebédlőbe. Mind a négyen elegánsan fel voltak öltözve, a gyerekek is. Bár Loni nem az ott-honról hozott ruhák egyikében pompázott, mivel Levélke följánlotta, hogy tud neki tündérruhát kölcsönözni.

A tündérruha zöldesfehér volt, és olyan tapintású, mintha levélből volna, mintha valami lágy és puha levélből varrták volna.

A három vendéglátó középkori ruhában jelent meg, hogy öltözködésükben is illjenek a várhoz. Vagy ki tudja, miért.

A szülők társalogni kezdtek, miközben sorra érkeztek a fogások.

Először Loni figyelme kapcsolt ki. „Úgyis tudom, miről lesz szó. Rendben, barátkozhatunk, Levélke is megjelenhet emberek között, de az titok kell maradjon mások előtt, hogy ő kísértet. Kísértetek továbbra sincsenek.”

Levélke a tormás hús evése közben egyszerűen elaludt. Peti, aki nem vette ezt észre, akaratlanul fölébresztette, amikor megkérdezte tőle: – Nátatok mindig ilyen nagy lakomák vannak?

– Dehogy! Mi lényegében nem is eszünk, ez az egész csak miattatok van. Amúgy is felhőhab meg festék minden. Ezek kísértet-tárgyak. Mért, talán ízlik?

– Nem.

– Ne is erőltesd! Szellemtestben te sem leszel igazán éhes. Lényegében jóllaksz a fénnyel. Harapj csak bele a fáklyafénybe! Érzed, milyen édeskés?

– Inkább citromos.

– Az már a kandalló meleg fénye.

Egy kóláshordó elgurul

A gyerekek meglehetősen unatkoztak a felnőttek hosszadalmas és szörszálhasogató tárgyalásai alatt, az étel az idő előrehaladtával egyre ehetetlenebb lett. A felhőhab elég hamar elformátlanodott, romlani kezdett. A jókora sültök színüket veszítették, és különbö-

ző élő állatok formáját öltötték magukra. Egy egészben maradt sült kacsa, melyből senki nem vágott le egy falatot sem, egyszer csak minden előjel nélkül barna-fehér foltos, kicsi pónilóvá alakult át, és azon nyomban nyerítve végig is ügetett a gondosan megterített és földíszített asztalon, a patái alatt csillogtak-villogtak az összetört poharak, szétfröccsent a vörös szekszárdi és a fehér tokaji bor. Egy kóláshordó elgurult, végigpattogott a termen, le a lépcsőn, majd az egyik ablakon kiesett, bele egy megtermett, éjszaka kóborló báránnyelű szürke gyapjába. A felhő kocogott még egy darabig, de Tigriske fölé érve, báránnyelű, megrémült a város nevéből, ugrott egy nagyot, a bundájából kihullott a kóláshordó, röptében szétesett, tartalma belekeveredett az esőcseppekbe, és a várost fél órán át kóla-eső áztatta.

Késő volt már, vagy inkább korán, de a furcsa jelenségre mindenki fölébredt. A szülők kiterelték a gyerekeiket az erkélyre vagy az utcára, maguk lavórokat fogtak, hogy összegyűjtsék a ritka csapadékot. Az éttermeket még épp csak záró személyzet minden alkalmas edényt kitett az utcára, udvarokba, hogy gyűljön a kóla, így legalább egy hétre legyen mit felszolgálni a vendégeknek. Mint a legnagyobb különlegességet. Természetesen emelt áron, mert eső-kóla, ami nagy ritkaság, ugyebár.

Volt, aki a házak mellett egyenest a csatornába torkolló esővízelvezető bádogcsövet tépte ki a földből, meghajlította, és hagyta, hogy közvetlenül a szájába ömöljön az édes nedű. A hajnal aztán mindent barna tócsáktól nedvesen talált. A felkelő nap fénye ragadósan tükröződött a kólában. A tócsák délre ugyan fől-száradtak, de minden ragacsos lett, locsolókocsikat kellett leküldeni a fővárosból, hogy Tigriske utcáit lemossák. A kocsitetők, házfalak és cseréptetők így is ugyanolyan kólások maradtak. Még napok múlva is előfordul majd, hogy egy galamb vagy veréb lába beleragad az édeskés háztetőbe.

A város még évekig kólászagot fog árasztani.

A különös az, hogy az újságok aztán nem írják meg az esetet, mert egyszerűen képtelenek bármiféle magyarázatot is találni a jelenségre.

Még sosem ugrottatok az éjszakába?

Mondanom sem kell, hogy a gyerekek nem sokkal a kóláshordó szökése után maguk is kereket oldottak a dögunalmas vacsoráról.

– Kísértetszemmel a legszebb az erdő, gyertek, megmutatom! Olyasmit fogtok látni, amit másként, a gyenge emberi érzékeitekkel észre sem vennétek.

– Mi most tényleg kísértetek vagyunk? – kérdezte Peti, de nem várt feleletet, mert megérezte, milyen gyorsan tud futni már itt a folyosón, és akkorákat ugrott, amilyenekkel világrekordot lehetne dönteni. Mi volna, hogyha hazaérve sportot váltana? Távolugrás? Magasugrás? Mindenképp atlétika.

Csak az nyugtalanította kicsit, hogy az egész olyan volt, mint valami álomban. Amikor az ember fölugrik a levegőbe, és csak akkor esik vissza, amikor neki kedve van.

Levélke megsejtette a gyanakvását. – Ez nem álom! – ordította, és egyetlen fejessel kiugrott az ablakon.

Loni és Peti ezt azért nem merte utánacsínálni, idegesen toptak az ablak előtt, kihajoltak, nézték, hová esett Levélke, és hogy él-e még. Ám ő egyszer csak visszaérkezett a lépcsőn. És nevetett rémületükön.

– Bocsánat, nem lett volna szabad ilyen helyzetbe hozzalak titeket. Sose ugrottatok bele a magasságba, az éjszakába, nem tudjátok, hogy nekünk az nem veszélyes. Gyertek, lejjebb megyünk, könnyebben kezdjük.

Kimentek az udvarra, be az erdőbe, volt ott egy szánkózódomb, ahonnan egyre nagyobb macskaugrásokat gyakorolhattak.

Hihetetlen érzés volt. Lassú repülés, lassú zuhanás, becsapódás nélküli, puha földet érés. Szóval ezért „levélke” Levélke. Mert úgy szállong a föld felé, mint egy levél. Tökéletes biztonságban.

Aztán amikor a két embergyerek is némi magabiztosságra tett szert a szellem-mozgásban, akkor keresztül-kasul ugráltak az erdőt, gibbonnál ügyesebben. Fák tetejére pattantak, ágakon hintáztak.

Na és a látvány! Már a vonat ablakából is részük volt néhány érdekes dologban. Az éjszakai bogarakat egytől egyig tarka fényfoltoknak látták. Észrevették a legapróbb mozgó lényt is. Az állatok lehelete színes volt. A borzé barna, a rókáé élénkpiros, az őzé világoszöld, a szarvasé sötétebb, de a legnagyobb bikáké ezüstfenyő-színű. A vaddisznó sárga levegőt fújt az orrából. Ezek a színek mind tükröződtek a tócsákban. De nemcsak a víz állt tócsákban, hanem a hidegebb levegő is, meg az állatok kicsorrant akarata. És foszforeszkáló patakokban ömlött is mindenfelé. Fák lelke járt ki levegőzni a kemény törzs elé, bámulta az eget, a Tejutat. Pár lélek leült valami fák által művelt játékot játszani, végleg nem lehetett érteni, miféle lépéseket tesznek. Petinek, Loninak meg Levélkének nem is igen lett volna idejük hosszabban belemerülni az ilyen játékok tanulmányozásába, megértésébe, mert már mentek tovább. Ugráltak és repültek, leveleken jártak, ághegyen rugóztak.

Egyszer kiérték az erdő szélére, megálltak a szántóföld mellett, a közelben egy kisebb közút kanyargott, épp egy hajnali busz hajtott arra. Levélke szétnézett, látta, hogy az ég alján már mutatkoznak a pirkadat első jelei. – Nem fogunk visszaérni! – kiáltotta rémülten. – Akkor tényleg becsukják a kaput előttünk, és kinnrekedünk nappalra az emberi világban.

Peti és Loni ettől azért olyan nagyon nem rettent meg, de Levélke nyomában ők is száguldani kezdtek a kastély felé. A távolság, amit ellenkező irányban játszva tettek meg, most legyőzhetetlenül nagynak tűnt, ellenállt, mint egy gumi, amit nem lehet jobban összenyomni. Csak ugráltak a fákon, de egyre óvatosabban, ahogy világosodott, aztán már csak futottak, Levélke is kénytelen volt szedni a szandálos fehér lábacskaát. Peti nézte azokat a lábakat, és elérzékenyült.

A nap váratlanul fölkel, a piros fénybe éles narancssárga is belekeveredett. A sugarak hegyes dárdaaként hulltak a fák bonyolult levélrendszere közé. Amikor az első fényfolt kirajzolódott a földön, Levélke lelassított.

– Fölösleges sietnünk. Elkéstünk. A kastély eltűnt.

Heten egy romos kastélyban

Amikor fél órával később visszaérték, a kastély helyén valóban csak romokat találtak. Nappal, fölnézve a sziklák között meredező romokra, inkább várnak nevezték volna.

– Hát csak ennyi van meg belőle a valóságban? – nézett föl vizsgálódva Peti.

– Ez egy rossz álom. Az volt a valóság, amit éjszaka láttatok – oktatta ki Levélke. Ebben a pillanatban teljesen emberformája volt, az évszakhoz képest talán túl könnyű kirándulóruha volt rajta, és ahogy Péter már az előbb is észrevette, egy kis szandál.

Loni tündérruhája terepszínű felszereléssé alakult, elfogadhatónak tűnt. Péteren öltöny volt, de az erdei ugrálástól meggyűrődött, itt-ott meg is szakadozott, és a levelek zöld foltokat hagytak rajta. Szerencsére nem volt hideg, ezért volt lehetséges, hogy még bogarak is röpködtek.

Egy átlagosnál nagyobb poszméh kezdett körülöttük keringeni, Peti el akarta hessenteni, de a lányok rászóltak.

– Ő is velünk van – mondta Loni.

– Alighanem azt mutatja, merre menjünk – így Levélke.

– Kösz, arra nincs szükségünk. Nem tudtunk eltűnni a várral? Hű, de nagy tragédia! Most akkor stoppal hazamegyünk Pestre, aztán annyi.

– Az a baj, hogy a kulcsainkat a táskánkban hagytuk, a táska meg, ugye, a szobánkban van, a szoba pedig nincs sehol. Nincs a kulcs se.

– A tiéd. De én mindig magamnál hordom a fontos dolgaimat. Nem hagyom kétes szobákban – mondta Peti, és kiemelte a zsebéből a kulcscsomóját. – Visszamegyünk az útra, onnan talán ötven kilométer sincs Budapest. – Elgondolkodva végignézett magán, a lányokon. – Azt mondjátok meg, most emberek vagy kísértetek vagyunk?

– Emberek – mondta Levélke.

– Kísértetek – mondta Loni.

Peti odalépett a hűgához, megemelte, olyan harminc kilósnak saccolta. – Emberek – állapította meg. De a biztonság kedvé-

ért Levélkéhez is odalépett, aki ebben a pillanatban egyáltalán nem ötéves kislánynak tűnt, hanem inkább tizennyolc évesnek, és megemelte őt is, aki zavartan pislogott. Péter nagy erőt adott a műveletbe, de mivel Levélkének továbbra sem volt szinte semmi súlya, olyan erővel lökte a levegőbe, hogy kicsúszott a kezéből, és vagy öt méter magasra felemelkedett.

– Te tiszta hülye vagy – mondta Loni.

Kísértetek – állapította meg Péter. Levélke egy ideig fönt lebegett a fák koronájának magasságában, majd egy őszi szél sok levelet lesodort az ágakról, és ő velük együtt ingadozott, kerिंगett a föld felé.

Péter megértette, hogy ebből nem tudta meg, mi történt vele, ember vagy kísértet-e ő fajsúlyára és képességeire nézve. Sportszempontból azt szerette volna, ha kísértet marad. Elhatározta, hogy kipróbálja, odaugrott a közeli vékony nyárfához, hogy föllendüljön egy mozdulattal a tetejére, azonban e helyett a három-négy méter magas fa meghajlott, levetette, mint egy vad ló a hátáról, és ő öltönyöstül egy tócsában találta magát. – Ember – nyugtázta szomorúan. Kikecmergett a sárból, igyekezett a nadrágjáról és a mostanra már teljesen elfogadhatatlanná vált zakójáról leporolni a koszt. – Azt hiszem, egyelőre mégis itt kell maradnunk – állapította meg.

Nem tehettek mást, követték az egyre türelmetlenebb táncot járó, óriás poszméhet. Különben nem lett volna elengedhetetlen a segítsége, mert egy ösvényre irányította őket, ami a romba vitt föl. Nélküle is erre mentek volna. De ezt nem mondták neki, inkább dicsérték a kedvességét, körültekintő útmutatását. Ami különben igaz is volt. Olyan érthetően járta a méhtáncot, hogy azzal nagy örömet szerzett a két vendégnek. Peti egy pillanatra elhitte, hogy érti az állatok nyelvét.

Már majdnem fölértek a romok közé, amikor szemben velük négy alak tűnt föl. Isten tudja, miért, de még Peti is megijedt egy pillanatra, pedig azok örömkialtásokban törtek ki: – Ha Mohamed nem megy a hegyhez... – kezdték, közben valójában megfordították a mondást, hiszen velük mintha tényleg a hegy indult volna el Levélkék felé – ... akkor a hegy megy Mohamedhez.

De hiszen a szüleik voltak!

– Hogyhogy ti is kívül rekedtetek a kastélyon?

– Csak nem gondoltátok, hogy nem keresünk titeket! – mondta Sarkifény Klára, miközben magához ölelte a lányát, és félkarral még a barátját is. A fejük körül elégedetten körözött a poszméh.

Énekszó az erdő közepén

Déltájban kirándulók keveredtek a romos kastély környékére. Az ég enyhén felhős volt, szél járt, hullottak a megbarnult levelek. A meleg megrekedt a hegy meredek oldalában. A világ szépnek és sérthetetlennek tűnt.

A természeti hangok közé jajkiáltás vegyült. Nem, inkább hegedűszó. Aztán ének. A kirándulók, három huszoneves fiú és velük két lány, felfigyeltek a szokatlan hangokra. A hegedűszóhoz most egy másik is csatlakozott, aztán mélyhegedű.

A kirándulók pisszegni kezdtek, hogy jobban hallják a furcsa, erdőben mégiscsak elég szokatlan zenét.

– Van a közelben egy kastély, ott állítólag Vivaldi is megfordult egyszer, ugyanis az operájának a bemutatóját vezényelte – mondta az egyik lány.

– Ki az a Vivaldi? – kérdezte az a fiú, akivel a lány eddig karonfogva jött, ám akinek az öleléséből erre azonnal ki is bontakozott.

Egy másik fiú a homlokára koppintva hajolt közel hozzá: – Hiszen most mondták, operaszerző és karmester! Attól, hogy egyetemista vagy, néha gondolkodhatsz is.

– Hülye! – morogta a kigúnyolt fiú, akinek meglehetősen félresikerült a tréfája. – Tudom, ki az a Vivaldi. Elfütyüljem neked a *Négy évszak* egyik dallamát?

– Inkább hallgass!

A zene most úgy zúdult rájuk, mintha az Operában ülnének. Vagy egy koncertteremben. Hegedűk, kórus, énekesek. De hogy lehet ez?

– Biztos a kastélyból jön!

A harmadik fiú a térképet nézegette, és azt mondta: – Az a kastély már teljesen romos.

– Nyilván újjáépítették. Talán most van az avatása, és ott játszanak. Nézzük meg!

Nem mindegyiküknek volt kedve, de hajtotta őket a kíváncsiság. Csakhogy a kastély csupa rom volt. Pár sarokfal, egy-két ablakív, egy félig bedőlt kapu. Fölkapaszkodtak a várkastélyba, mert a zene, bár megszakításokkal, de mégiscsak onnan jött.

Az udvar azonban üres volt. És közben a zene is elhallgatott.

Már-már visszafordultak, mikor arra lettek figyelmesek, hogy kicsit beljebb nyílik még egy belső udvar is.

A csalódott szerelmes lány elindult arrafelé.

Magas énekhang csendült meg: – Ne közelíts! – A többiek négyen, akik egyébként is messze álltak, mozdulatlanra dermedtek, de ő talán nem hallotta, vagy nem akarta meghallani, csak ment tovább.

A belső udvaron egy kisebb társaságot pillantott meg, de zenészek sehol. A fejük fölött, mintha egy méhraj repült volna, rengeteg bogár keringett. Egy kis zúgás, egy kis hegedűhangolás még kihallatszott a rajból.

Három kamasz, két lány és egy fiú, továbbá alighanem a szüleik, két felnőtt pár ült egy pokróc mellett, és jókora lakoma volt eléjük terítve. Kacsasült, óriási pulykacomb, szabályos halmokba tornyozva krumpli és rizs. Növényi pástétomok. Saláták. Régies butéliákban színes ital, nyilván bor. Egy gyümölcsstartóban egzotikus gyümölcsök. Sajtharang alatt fehér, sárga, zöld, kék és rózsaszín sajtok. Szilvapuding, banánfagylalt. Rétesek. Tökösmákos, káposztás. És három színű mandulatorta. Ugyanakkor sehol nem látszott sem kocsi, sem semmi, melynek segítségével mindent idehordták volna. De még hátizsákok sem. Különben is a hét ember túl elegánsan volt felöltözve. Régies ruhákba. Az egyik öregemberen frakk. Egyedül a kamaszfiú öltönye volt sáros. De öltöny az erdőben? Meg frakk?

Észrevették a lányt, odaintettek neki, az udvariasan jó étvágyat kívánt.

– Nem éhes? Nincs kedve csatlakozni hozzánk? – kérdezték.

– Volna. Csakhogy nem vagyok egyedül.

– Hívja csak őket is ide! Mint látja, itt annyi élelem van, hogy ötöket még igazán vendégül tudjuk látni.

A lány elindult a többiekért, de közben szöveget ütött a fejébe, hogy ezek honnan tudják, ők épp öten vannak. Mire odaért hozzájuk, csak annyit tudott kinyögni: – Meneküljünk!

– Miért, mi volt ott?

– Rengeteg kaja, és meghívtak minket is!

– Akkor gyerünk!

Tehetlenségében a lány is csatlakozott hozzájuk. De nem bánta meg. A kaja fenséges volt, a bor sűrű és fűszeres. Ettek-ittak ezekkel az emberekkel. Jókedvük volt. Néha az a titokzatos zene is fölcsendült, de már nem firtatták, honnan jön.

Másnap reggel tértek magukhoz egy kialudt, teleszemetelt tűzrakóhely mellett, nem emlékeztek semmire, még a zenére sem, csak arra, hogy kirándulni mentek a Vértesbe. De különösebb bajuk nem esett, így hát egy nap késéssel folytatták az útjukat. Nem fáztak át, nem voltak másnaposak, ami sok mindent megmagyarázott volna. De nem emlékeztek semmire sem. Kiestt az életükből jó néhány óra. Ha attól, mert nem emlékeznek rá, csakugyan ki is esett.

És, ami érdekes, majdnem egy hétig egyáltalán nem volt étvágyuk, nem tudtak semmit sem enni.

Muszka Sándor versei

Séta

*Üvegszilánkok a bekötőúton,
asszonyom melle,
rabságom évei.
Fiam szakálla megőszült,
meghalok,
furakodom a sűrű bozótba.
Hívom a napot,
hívom a holdat,
gyűljetek körém, barátaim.
Hívom a hegyet, a folyót,
segítsetek,
a semmi ellen a mindent.*

Kérdőjelek

*Ez már a szél ringatta lombok,
a sötét felhők közt áttörő fény.
Ez már a hegy, az elvetélt álmok,
a tóban fürdőző lányok, a hold.
Ez már a kutak nagy némasága,
régmúlt szerelmek, az összeforrott hús.
Ugye ez itt még nem az a genny, a kín,
ugye ez itt már a semmi.*

Kijárat

*A könyvek hallgatnak bölcsen,
nem tudnak semmiről.
Ha kérdezik, ugyanazt sorolja fel mind,
az ember...
Fülsértő panasz.*

*Igen, a költők a legbutábbak,
elkápráztatják képzelgéseik.
Melengetik mellükön a bábót,
mely soha nem kel ki.*

Bene Zoltán

Mandola története

(Részletek)

4. fejezet

Eltűnés (1995)

Amikor Mandola eltűnt, P. kis híján összeomlott. Harmadéves főiskolás volt, körülötte dühöngtek a kilencvenes évek közepének kíméletlen és ijesztően sivár hétköznapjai. Akármerre nézett, csak a bizonytalanságot látta. Akkoriban el nem tudta volna képzelni, hogy a jövőben biztonságban fog élni, ha többnyire lelki nyomorban is, de legalább jólétben, mivel speciális gépekkel kereskedik majd, maga sem tudja, pontosan mifélekkel, s ha évente kettőn túlad, élheti világát, mint hal a vízben. Néhányszor ugyan álmódott gabonával, ami Krúdy Álmoskönyve szerint gazdagságot jelent (olyankor minden bizonnyal a jobb oldalán aludt, hiszen „a jobb oldali fekvésnek mások az álmai, míg a vészes látományok, nyugtalanító képek balról jönnek”), a jó mód ígérete azonban a kilencvenes évek közepén nem minden szempontból számított jó reménységnek. A vagyon mindenekelőtt a tisztességtelenség szinonimája volt. (Ha jobban belegondolt, be kellett látnia, hogy ez nagyrészt így is maradt. A kispolgári beidegződések mintegy másfél évszázada kiirthatatlanok a hajdani Monarchia területén.)

Mielőtt Mandolának nyoma veszett, P. úgy képzelte, általános iskolás gyerekeket fog történelemre és angol nyelvre okítani, míg nyugdíjba nem vonul; esténként olvas, rendszeresen átbeszéli Mandolával, amit olvasott, nyáron kirándulnak, télen hógolyóznak, szerencsés esetben saját gyereket is nevelnek, nemcsak a másokét. Miután Mandola eltűnt, már abban sem volt biztos, hogy be tudja fejezni az éppen előtte álló vizsgaidőszakot, nemhogy magát a főiskolát. Mandola nélkül kilátástalan vállalkozásnak tűnt ez is, az is.

- Mióta nem láttad? – kérdezte Endre, gyerekkori cimborája.
- Három napja.
- Összevesztetek?
- Nem tudom.
- Csodálatos – Endre szánakozva nézte.

P. mindenütt kereste a lányt. A kollégiumban, ahol lakott, nem látták. A csoporttársainál sem lelt a nyomára. A főiskolán, az órákon nem jelent meg.

- Azon agyalok, hogy föl hívom a szüleit – nyögte.
- Tedd azt! – biztatta Endre.

– Csak egy a baj... Nem nagyon kedvelnek... Sőt... Meggyőződésük, hogy én vagyok az oka annak, hogy Mandola *rengeteg* időt pazarolt el az életéből azzal, hogy kijött velem arra a kilenc hónapos melóra Svédországba, ezért aztán, te szent ég!, egy évvel később diplomázik... Meg aztán alapból nem bírnak. Nem illek a lányukhoz – és talán tényleg nem, tette hozzá magában.

– Akkor beszélj valamelyik barátnőjével – nógatta Endre –, hívja föl őket, tudakolja meg, otthon van-e!

És P. így cselekedett. Lesújtó eredménnyel. A szülők nem hallottak Mandoláról. Be is jelentették az eltűnését rögvest a rendőrségen.

Már másnap kihallgatták P.-t a kapitányságon. Az eredménye ennek is lesújtó volt. Szinte egyáltalán nem emlékezett utolsó együtt töltött óráikra.

- Illuminált voltam – ezt hajtogatta.

Pár napig gyanúsítottként kezelték, ha akarta volna, sem hagyhatta volna el a várost. Mivel azonban a nyomozás során a rendőrök több tanúra is rábukkantak, akik látták, amikor P. és Mandola békében elválnak annak a kollégiumnak az előterében, amelyikben a lány lakott, és olyan személyt is találtak, aki másnap reggel találkozott Mandolával ugyanott, P. nevét kihúzták a listáról.

– Semmivel sem lettünk okosabbak – dünnyögte Endre egy hét múlva.

P. bánatos pillantást vetett a barátjára. Kikért még egy kört. Sört és Hubertust. Az alkarja hozzáragadt az asztal lapjához, a szék,

amin ült, billegett. A kocsmá plafonján széles lapátú ventilátor forgott lustán. Összekavarta a cigarettafüstöt a szeszszaggal, a reménytelenség bűzével és az emberi kipárolgásokkal, s minden bizonnyal el is terelte valahová az elegy egy részét, miáltal többé-kevésbé belelegezhető maradt a becsületsüllyesztő levegője.

– Tré egy hely a világ – morogta P.

Endre meg sem próbált ellenérveket fölsorakoztatni. Később csatlakozott hozzájuk Manó, szintén régi versenyző a sört és a Hubertust tekintve. Ittak. Mintha azon múlna az életük. Gombrowiczot idézték, „nem inni nem lehet”.

– Mert az ivás a mi tisztaságunk – bőfögött P. – Hülyeség.

A kocsmá plafonján a széles lapátú ventilátor továbbra is lustán, egyre lassabban forgott, míg végül megállt. P. és társai pontosan alatta ültek, ők vették észre legelőször. Nem volt meleg, inkább a szagok súlya növekedett meg azzal, hogy a ventilátor nem készítette mozgásra a levegőt. Néhányan kisvártatva morogni kezdtek.

– Valamit csináljál, Julis! – kiáltott oda egy borízú hang a pultos lánynak. – Olyan sokan vagyunk, mint disznó segge körül a legyek. És olyan bűdös lesz itt mindjárt, mint egy disznótelepen...

Julis, a pultos lány áttolta a szájürege egyik oldalából a másikba a rágóját, aztán középre igazította, és fújt egy nagy buborékot belőle.

– Sose tudtam ilyet – jegyezte meg P.

Julis visszaszívta a kipukkant rágóbuborékot, előjött a pult mögül, és egyenesen P.-ék asztalához sietett.

– Álljatok föl egy kicsit – utasította őket, az állára rágógumi-morzsák tapadtak. Az egyik székre, onnan az asztal lapjára lépett, nyújtózkodott, és meglökte a ventilátor egyik lapátját. A szerkezet nem moccan. Julis újra meglódította. Akkor sem történt semmi.

– Akurvaanyádat! – fakadt ki, s még erősebben lökött egyet a lapáton.

A ventilátor beindult.

– Akurvaanyádat! – kiáltotta Julis, és leugrott az asztalról.

Talán P. vette észre elsőként, hogy a lány a melléhez szorítja a kezét. Aztán azt is látta, ahogy fröcsköl belőle a vér. Tenni semmit sem tett, meg sem nyikkant, csak nézte, ahogy Julis öleli a saját kezét.

– Bassza meg, mi az isten ez? – ordított valaki a sarokból. A vállán egy darab véres hús hevert, mint valami rangjelzés.

– Levágta az ujját, bazmeg...

– Levágta az ujját!

– Elrepült az ujjá, azt a kurva...!

– Engedjete ide, orvostanhallgató vagyok!

P. megmeredve állt, figyelte, ahogy a fiatal, magas srác leülteti a pultos lányt arra a székre, amelyen nemrégiben még ő üldögélt, leveszi a saját ingét, és belecsavarja a sérült kezét.

– Nyomókötés, meg el is szorítom – kommentálta, amit csinál. Közben a nadrágszíját próbálta rátekerni Julis csuklójára.

– Hívjon valaki mentőt, biztos van telefon a raktárban – hallatszott egy hang.

– Eredj már, baszki, hívjad a mentőt!

P. megmeredve állt, alig érzékelte, ami körülötte történik. A világ, ez a tré hely, kiszáradva elhomályosult, nem maradt belőle semmi, csak a maró érzés a torokban a Hubertus nyomán és az a mérhetetlen üresség odabenn, a mellkasa mélyén, amit nem volt már kivel kitölteni. A mentőautó szirénájára még évtizedek múlva is emlékezett, arra is, hogy a két cimborájával a fal mellé ültek, és ittak tovább. Julist nyilván elvitték, idősebb, remegő kezű férfi szolgálta ki a kocsmánépet. Egy asszony a falról sikálta le a ráfröccsent vért. Szerencsére valami olyan festékkel festették le, amin nem hagy nyomot szinte semmi.

– Ilyen is csak itt történhet, ezen a környéken – füstölgött magában a falat dörgölő asszony. – Évek óta csak a baj van errefelé, rohadj meg...

P. később azon tűnődött, mire gondolhatott. Arra jutott, hogy gyakorlatilag bármire.

Néhány esztendővel korábban a város közvéleményét az egyik helyi, igen tehetős család érettségiző lányának állítólagos elrablása

foglalkoztatta, az éppen csordogáló esztendőnek az elején pedig egy közmegebecsülésnek örvendő vendéglátós família kiirtása. A várost az országos sajtóban a bűn fészkeként emlegették, s való igaz, hogy a délszláv háború elől északra húzódó balkáni maffia egyik menedéke lett. Bár közeledett a daytoni béke, az egykori Jugoszláviában még javában dúlt a háború. Véresen és iszonyatosan. Hónapokkal Mandela eltűnése után mészároltak le közel kilencezer bosnyákot Srebrenicában, ami ellen a négyszáz holland békefenntartó az égvilágon semmit nem tett, a parancsnokukat mégsem büntették meg soha, sosem mondták ki hivatalosan, hogy szégyenteljes, alantas gyávaság volt, amiről az embereivel együtt tanúbizonyságot tett. Miután fény derült a srebrenicai mészárlásra, hatalmas visszhangot és fölháborodást keltett. Mandela eltűnése ezzel szemben nem vert föl különösebb port. Néhány hét alatt föl is függesztették a nyomozást az ügyben, mivel semmi jel nem utalt arra, hogy bűncselekmény történt. Mialatt Mladić Szerb Köztársasági Hadserege szisztematikusan irtotta a srebrenicai muszlimokat, Mandela aktáját becsúszatták egy fiók mélyére.

– Egy napon majd megjelenik, ilyenkor ez szokott történni – vonogatta a vállát a nyomozó, amikor P. afelől érdeklődött, jutottak-e valamire.

Mandola édesanyja sírt. Az apja P.-re haragudott, ezt nem is rejtette véka alá. P. ittas volt. Akkortájt folyamatosan. Részegen sem érezte magát jobban, mintha nem ivott volna, csak nem talált más megoldást. Évezredes beidegződéseket követett. Az időt ki kellett tölteni. Vizsgázni is kizárólag ezért ment el. Időtöltés céljából. És minden vizsgáját sikerrel letette. Soha nem tudta fölidézni, miként.

Amire viszont egész életében megdöbbenő pontossággal emlékezett ebből az időszakból, az a kuvik volt.

Szinte minden áldott nap órák hosszat üldögélt a folyóparti sétányon, mindig ugyanazon a félreeső padon. Sötétedéskor néhány alkalommal a padja támlájára ereszkedett egy madár. P. bagolynak nézte. A barna színű szárnyas nem lehetett magasabb 20-25 centiméternél, a szeme sárgán foszforeszkált, a csőre lefelé görbült. Talán két-három percig is figyelte P.-t. A fejét több-

szőr egymás után hol a jobb, hol a bal vállára ejtette, mielőtt egy erőteljes „uhhh” hangot kiadva elrepült. P. egyik-másik barátja úgy vélte, a barátkozó természetű madár csakis kuvik lehet. A helyi lap is megírta, hogy a folyóparti sétány fáin baglyok élnek, főként kisebb termetű kuvikok, amit a köpeteik is egyértelműen alátámasztanak. A kuvik latin neve *Athene noctua*, amelynek első tagja a görög mitológiai alakra, Zeusz és Métisz gyermekére, a bölcsesség, az igazságos háború, a jog, az igazságosság és a művészetek istennőjére: Pallasz Athénére utal, akit gyakran ábrázoltak szent állatával, a bagollyal. Az elnevezés második eleme, a *noctua* latinul *éjjelit* jelent, ami a *nox*, azaz éjszaka szóból származik. Magyarul halálmadár néven is ismeretes ez a bagolyfaj. S talán P. emlékezetébe is emiatt a népi elnevezés miatt vésődött bele a barna tollazatú, sárga szemű állat.

1995-ről másfél évtizeddel később azt írta Géza, a publicista, P. barátja idétlen idők óta, hogy beköszöntével a végleges kiábrándulás érkezett el Magyarországra. Úgy fogalmazott, hogy az az esztendő a Bokros-csomag, a privatizációs csúcsbevételek, a végtelennek tűnő koalíciós huzakodások, a tüntetések és Torgyán József népszerűségi indexe szárnyalásának éve volt. Összességében a sokoldalú meghasonlások és a végleges illúzióvesztések időszaka. P. számára ellenben ennél egyfelől sokkal többről, másfelől sokkal kevesebbről szólt 1995. A pótolhatatlan veszteségről. A megoldhatatlan életről. Attól az évtől kezdve mindenekelőtt úgy tekintett magára, mint egy lassú lefolyású halálos betegségben szenvedő nyomorultra, aki néha elviselhetetlen kínokat él át, máskor viszont, ha nem érezne valami tompa sajnást, szinte el is feledkezne a betegségéről.

5. fejezet

Bombázók (2015)

Az éjszaka kellős közepén P. különös zajra ébredt. Morajlás-szerű zúgás verte föl. Kitért egy háború, gondolta – még inkább az álom, semmint az ébrenlét világában. Nem feledte azokat az időket, ami-

kor igen gyakran teltek meg az éjjelei efféle, távoli mennydörgéshez hasonló dübörgéssel. Az amerikai gépek pontosan a városa fölött húztak el, hogy bombázzák a széteső Jugoszláviát. Az ifjú P. kiállt az erkélyre, rágyújtott, a város határában húzódó olaj- és gázmezők gázfáklyáit bámulta a hetedik emeleti panel erkélyéről, fújta a füstöt, és hallgatta a felhők fölül a fülébe folydogáló, mély, istentelen hangot. Amikor lehunyta a szemét, látta a potyogó bombákat, hallotta a fúrótornyok robbanásait. Nyomban előntötte a forróság, a fölcsapó lángok nyaldosni kezdték az ábrázatát, akár barátokozni vágyó kutyák. Kinyitotta a szemét, mély levegőt vett. Évtizedek teltek el azóta. És mintha újra az a régi dübörgés ébresztené...

Mire idáig jutott a gondolataival, valóban föl is ébredt.

– Vihar van – mondta Sztella.

P. értetlenül meredt rá.

– Vihar van, ugye? – ismételte a nő.

P. is úgy vélte, annak kell lennie. Ellenben hosszú másodpercekbe telt, míg meg tudta magyarázni magának, mit keres az ágyában ez a Sztella nevű nő, nem mellesleg Endrének, régi-régi cimborájának a felesége.

Előző este ellátogatott az egyik belvárosi kultúrkávézóba, egy slam poetry rendezvényre. Noha abszolút hidegen hagyta ez az új örület, mégis ott szorongott a közönség soraiban. Endre hívta, aki verseket ír, mégsem nevezi magát költőnek. Pedig jó nevű lapok közlik. P. soha nem értett a költészethez, és alig érdekelté jobban, mint a slam poetry, a barátját ezzel szemben kedvelte, s mivel alapvetően kedves ember volt, ráadásul tudta, hogy Endre házassága válságba jutott, nem bírta visszautasítani. Ez később rövid ideig bölcs döntésnek bizonyult, a régi barát ugyanis pillanatok alatt rúgott be, miáltal minősíthetetlenül viselkedett. Ha P. nincs vele, talán meg is verik. Holott normális körülmények között jámbor embernek ismerte mindenki. Ez alkalommal azonban éppen a normális körülmények hibáztak.

– Te-te-telihold van, m-m-megörjít – dadogta később Endre alkoholtól elnehezült nyelvvel, a folyóparti hűvös szellőbe mártogatva az arcát.

P. tisztában volt azzal, hogy mellébeszél. Akkor jelent meg Sztella, Endre válófélben lévő felesége. A férjétől kapott sms-ek nyomán talált rájuk. Szó nélkül megmarkolta Endre karját, és vonszolni kezdte maga után. P.-t arra kérte, segítsen hazavinni. A házaspár már nem együtt élt, P. barátja egy ismerőse momentán üres lakásában lakott, annak a címét mondták be a kihívott taxi sofőrjének. Föltámogatták a részegét, és lefektették a nagyobbik szoba közepén terpeszkedő matraca, közben Sztella sziszegve szidalmazta:

– Ne handabandázz nekem sms-ekben, ne üzengess marhaságot, mert szóba sem állok veled többet, te lúzer.

P. komoran álldogált a háttérben, egyik lábáról a másikra helyezte a testsúlyát, igyekezett úgy tenni, mintha nem látna és nem hallana semmit. El sem köszöntek Endrétől, kíméletlenül magára hagyták. Miközben lefelé lépkedtek a lépcsőn, Sztella megkérdezte:

– Nincs kedved dumálni kicsit?

P. (alapvetően kifejezetten kedves ember lévén) nem mondott nemet. Nemigen ismerte Sztellát, igen ritkán találkoztak, meg sem fordult a fejében, hogy mást is tervez, mint beszélgetést. Már csak azért sem gondolt semmi egyébbe, mint csevegésre, mert a nők sosem kényeztették el, amit csenevész termete, hosszú, hegyes orra és elálló fülei számlájára írt. Ebben az esetben azonban tévedett. Alighogy beültek egy bárba, és rendeltek, Sztella nekiszegte:

– Utána fölmehtek hozzád?

P. ezúttal is (ahogyan általában mindenre) igennel felelt. Cidert ivott, mint rendesen, a nő meg egy vodka-tonikot kortyolgatott. Alig beszélgettek. Sztella a poharába bámult, és az asztal alatt megmarkolta P. combját. P. kényelmetlenül érezte magát, annyira azonban mégsem, hogy faképnél hagyja régi barátja válófélben lévő feleségét. Különben is viszolygott az olyan kínos helyzetektől, amilyen egy *faképnél hagyás*. Így aztán megtörtént, aminek Sztella akarata szerint meg kellett történnie. Mint egy közhelyes regényben, gondolta P. keserűen és tehetetlenül.

– Ugye, nem gyújtasz rá, akár egy rossz filmben? – pihegett a nő P. ágyában.

– Este hat után nem dohányzom – dűnnyögte P.

– Igaz, egyszer sem gyújtottál rá az este folyamán – hagyta rá Sztella. – A szád ettől függetlenül nem jóízű...

P. ezt készséggel elismerte. Reggel nyolc és este hat között tizenhat szál cigarettát szívott el minden áldott nap. A fogai megsárgultak, a szája íze kesernyéssé vált. Nem látta értelmét vitatkozni.

– A haverodnak ez már nem megy – sóhajtott Sztella.

– Gondolom, nem a dohányzás – jegyezte meg P. Abban reménykedett, tréfával oldhatja föl a kellemetlen szituációt. Hiába.

– Jól gondolod. A dugás nem megy neki – közölte a nő kíméletlenül.

P. hallgatott.

– Meg sem kérdezed, miért?

P. nem szólt. Attól tartott, hamarosan hányingere lesz. Nem tudta eldönteni, a sablonos helyzet vagy az árulás miatt. Mindenesetre félt, hogy kidobja a taccsot.

– Én sem tudom, miért – csattant föl Sztella, azzal kiugrott az ágyból. Körbe-körbe forgott P. előtt: egy mezítelen test, csupa hús, finom, selymes, csillogó bőrrel fedve. Élvetegen megemelte a melleit, kéjsóvár, egyszersmind narcisztikus mozdulatokkal végigsimított a fenekén, a hasán.

– Ronda lennék? Ronda? – kérdezgette.

P. hevesen rázta a fejét.

– Nem állítom, hogy még mindig olyan bombázó vagyok, mint húszévesen voltam, de attól még nagyon is jó nőnek lát minden férfi ma is! Kivéve azt a balfék férjemet... Hát nehéz engem megkívánni?

P. továbbra is a fejét ingatta. Csak lenne már vége, hajtogatta magában. Csak ne lenne ilyen ismerős ez az egész. Sztella visszabújt mellé.

– Hát, ő nem kíván meg – közölte tárgyilagosan, lebiggyesztett ajakkal. – És nője sincs, utánajártam.

– Magánnyomozóval? – képedt el P.

– Nem – nevetett Sztella gúnyosan. – Nem vagyok olyan, mint a gagyi filmekben szereplő ócska tramplik.

Úgy tűnik, nem szereti a vacak filmeket, állapította meg magában P.

– De kétség sem fér hozzá, hogy senkije sincs – bizonygatta Sztella. – Egyszerűen impotens lett. Vagy aszexuális. Mind a kettő abnormális az ő korában. Hisz még alig múlt negyven! Mivel én nagyon is szexuális vagyok, és te már tudod, ezt hogyan értem, szóval mivel én erősen szexuális orientációjú vagyok, ugyanakkor tisztességes, elválok tőle. Ettől a kriplitől.

– Tisztességes alatt azt érted, hogy nem csalod meg a férjed?

– Igen. Komolyan veszem a dolgot. Már a házasságot. Csak-hogy beadtuk a válópert. Ez már nem házasság. Ez a házasság agóniájának végző stádiuma.

– Értem – motyogta P. Rendkívül rossz érzése támadt. Sokkal rosszabb az eddigiéknél. A következő pillanatban gyűlölni kezdte a nőt, akinek a testébe az imént hatolt be. Szerette volna megkérdezni tőle, hogy tényleg csak ennyi a baj? És vajon beszéltek-e a problémáikról a férjével, vagy egyből a válást választották? Vagyis választotta a feleség, mert az nyilvánvalónak tűnt, ki a kezdeményező fél. Endre világéletében passzív alak volt. Ebben hasonlítunk, gondolta P. Végül aztán nem tett föl kérdéseket. Részint lustaságból, részint gyávaságból, részint az undor okán. De hogy magától undorodott, a nőtől vagy az eset semmitmondóságától, nem tudta eldönteni.

– Aludjunk – javasolta inkább, és elvackolódott. Jóban és rosszban, ez a két ostoba szó kergetőzött az ostoba fejében, képtelen volt kiűzni őket onnan. Most speciel én is a rosszból kapok egy adaggal, villant át rajta. Utána röstellte magát, amiért megint legyűrték a közhelyek. Úgy tett, mintha máris szundítana. Csak ne kelljen folytatni ezt az egészet. Csak ne kelljen folytatni...

Miután a morajlás fölverte az álmából, nehezen idézte föl az előző estét. Mikor végre sikerült, vadul verni kezdett a szíve.

– Vihar van, ugye? – hallotta Sztella hangját.

– Vagy vihar, vagy repülőgépek – válaszolta.

– Miféle repülőgépek?

– Bombázók, azoknak ilyen a hangja.

– Hülyeség.

Az hát, gondolta P. Hülyeség ez az egész. Elképzelte, ahogy kioldanak egy bombát odafönn, egyetlen egy bombát, s az zuhan lefelé, zuhan, zuhan keresztül a felhőkön, hasítja az éjszakai égboltot, kettészeli a város fölé boruló koromfekete paplant, és pontosan arra a házra esik, amelyikben ők fekszenek egy ágyban, átizzadt ágyneműk között; a bomba áttöri a tető cserepeit, át a léceket, a padlás betonajzatát, de még nem detonál, még zuhan tovább egyre, mint akinek (mert ez a bomba voltaképpen élőlény, Isten bosszúálló angyala), mint akinek célja van; áthullik a fölöttük lévő két lakáson, pusztán egy-egy lyukat hagy maga után mennyezeten és padlón, s mikor becsapódik közéjük az ágyba, csak akkor pukkan egyet, nem nagyobbat, mint egy petárda, mégis elég nagyot ahhoz, hogy cafatokra szaggassa a testüket, az ő nem túl vonzó porhüvelyét és Sztella kívánatos idomait, s foszlányaikkal beborítsa az egész lakást, hogy amikor megérkeznek a helyszínelők, meg se tudják majd különböztetni, melyik hűsdarab kihez tartozott, melyik szolgált építőanyagul egy érzéki, buja nőhöz, és melyik egy ronda, üresfejű, nyomorult férfihöz.

– Valóban az – szölt P. – Hülyeség.

A hangja nyugodt volt, ő maga nem. Utálta a szituációt. A kiszámíthatóságát, a semmilyenességét, a végletességét. Utálta magát. A gyámoltalanságát. Szerette volna megkérni Sztellát, hogy menjen el, és utána fölhívni Endrét. Egyikre sem volt képes. Halványan sejtette, hogy nem kizárólag azért tartják őt alapvetően kedves embernek, mert nem szokott nemet mondani, de azért is, mert kerüli a kellemetlenségeket. Mert kiszámítható. Abban pedig biztos volt, hogy a nő hamarosan magától is távozik, kár lenne hát veszekedni. Elég visszás ez az egész anélkül is. Azt is tudta, hogy a jövőben kerülni fogja Sztellát. És abban is bizonyos volt, hogy Sztella ezt jó néven veszi majd. Mire idáig jutott magában, újra elszenderedett.

Kilenc óra múlt, amikor fölébredt. Homályos emlékképek gyötörték, intim testtájain érezte Sztella hátrahagyott, megsziikkadt testnedveit. Mintha stigmák borítanának, gondolta fellengzősen. A feje is fáj, a szája kiszáradt. Kikászálódott az ágyból, belebújt a köntösébe a fürdőszobában, vizet engedett a kádba, átment a

vécébe, hosszan pisált. Lehúzta, aztán körbejárta a lakást. Megkönnyebbülve állapította meg, hogy Sztella már nem tartózkodik ott. Egy cetlit hagyott maga után a konyhaasztalon: „Elmentem. Reggel próbáltam még huncutkodni veled egyet, de Te csak horkoltál.” Egy nagy, legörbült szájú szmájlit is rajzolt a cédula alá (miért hívják szmájlinak az összes hangulatjelet, tűnődött el pár másodpercig P., azokat is, amik nem a vidámságról szólnak?). Összegyúrta a papírfecnit, kidobta a szemétkébe. Mélyeket lélegzett, hogy a hányást visszatartsa. Beletúrt a hajába, ivott egy pohár vizet. Kínézett az ablakon, bekapcsolta a rádiót. Az egyik helyi kereskedelmi adó magukat jópofának tartó műsorvezetői vihogva beszélgettek az éjszakai viharról, amely elkerülte a várost, azonban több környékbeli településen komoly károkat okozott. P. sajnálta, hogy mégis a vihart hallották, és nem bombázók repültek át fölöttük néhány órával korábban. És sajnálta, hogy elkerülte őket az a becsapódás. Szívesen átlépett volna abba a párhuzamos világba, ahol megtörténik, amit vizionált – még ha az életébe kerül, akkor is. Úgy valóban történet lenne ez az egész, ábrándozott. És emiatt is szégyellte magát. Ugyanakkor nagyon jól tudta, hogy ezek az érzések nemsokára elmúlnak. Ahogy az émelygés és a fejfájás. Nem is beszélve egyebekről...

6. fejezet

A kocka el van vetve (1995)

A távolsági autóbusz begördült a kricsmi előtti megállóba. Rendre itt állt meg hosszabb pihenőre. P.-nek fogalma sem volt, milyen településen járhatnak. Az augusztusi hőség ellenére belebújt kötött pulóverébe, és lekecmergett a buszról. Egy munkásruhás férfi mögött lépett be a kocsmába.

– A kocka el van vetve – mondta a férfi köszönés helyett.

A pultos nő értetlenül meredt rá.

– Szevasz, Pityu.

– A kocka el van vetve – ismételte a férfi (Pityu). – Ki mondta? Na?

– Hagyjál engem az ilyen baromságokkal! – fakadt ki a pultos nő (hízásnak indult, de még vonzó harmincas, a fogai erősen romlottak).

– No, ki mondta? – erősködött Pityu.

– Mit érdekel engem az?

– Ez fontos, Viki – a férfi hangja egészen különös, már-már lágy tónusban zengett.

– Fontos hát, hülye! – legyintett a pultos nő (Viki). – Mit kérsz?

– Segítek – villantotta föl emberi oldalát Pityu. – Egy római császár.

– Hol érdekel az engem? – méltatlankodott Viki.

– Érdekelhetne pedig.

– Az érdekel, mit kérsz, Pityu, az Isten áldjon meg!

– Egy körtét meg egy sört – nyilatkozott Pityu. – A kocka el van vetve.

– Én meg tudok száz nótát csárdással, baszki – mondta kihívóan Viki, miközben kitöltötte a pálinkát. – Lehet kezdeni tanulni, Pityu!

– Igaz – bólintott a férfi. – Én csak úgy nyolcvanat tudok. No, ha megmondod, ki mondta...

– Nem érdekel, nem érted? Zagyvaságokkal nem foglalkozok.

– Ez fontos dolog – Pityu lehúzta a körtét, leöblítette sörrrel.

– Fontos az anyád piccsája, Pityu – legyintett a nő.

– Az is az – ismerte be a férfi.

– Jó napot – köszönt P. a pultosnak.

– Jó napot! – toppantak be abban a pillanatban többen is az ivóba, P. utastársai egytől egyig.

P. félrehúzódott, figyelte az eseményeket. Láta Vikin, hogy felméri az érkezőket. Pityu viszont mintha észre sem vette volna az idegeneket, bávatagon bámult maga elé, nagyokat kortyolt, föl alá ugrált a gigája.

Majdnem mindenki kávé szeretett volna, és pisilni vágyott. P. csak az előbbit.

– Mit kér hozzá? – érdeklődött Viki.

– Két cukrot és tejszínt...

Aztán, már-már kelleetlenül hozzátette:

– Meg egy pohár sört.

Viki dolgozott, a kávémasina harákkolt, hörgött.

– Melyik a legolcsóbb kávé? – kérdezte egy öltönyös úriember, szintén a buszról, a sliccén matatva.

– Hatvan a sima presszó – mosolygott Viki a pult mögül.

– Azt kérek – döntött az öltönyös.

Viki sürgölődött, több feketét készített egyszerre. Szokatlanul nagy keze volt. Akár egy jól megtermett férfinak. Az öltönyös adagja gyorsan lefolyt, elébe tette a pultra.

– Tejszín nem jár hozzá? – vont a föl a szemöldökét, amikor megkapta a csésze feketéjét.

– Sima presszót kért, nem?

– Ahhoz sok helyen jár tejszín – jelentette ki az öltönyös.

– Kérdeztem, hogy mit kér, nem? – Viki hangja P.-nek hangyá-nyit indulatosnak tűnt.

– Nem ritka, hogy a sima presszóhoz jár a tejszín – mantrázta az öltönyös.

– Itt nem jár, baszkikám – szólt közbe Pityu. – Adj még egy sört, Viki!

– Pedig sok helyen jár – vonult egy félreeső asztalhoz az öltönyös.

– A kocka el van vetve – szögezte le Pityu.

– Az el – dünnögte P.

– A kocka el van vetve – hajtogatta Pityu, aztán hirtelen Viki felé bökött az ujjával: – Na, ki mondta?

– Hagyjál békén, hülye! – nyafogott Viki.

– Átmegyek a Balog Gézához, mire visszajövök, mondd meg, ki volt! Egy római császár, annyit segíték – Pityu távozott.

– Cézár – préselte az ajkai közt Viki, amint becsukódott az ajtó. – Seggfej.

– Szigorúan véve nem volt császár, még ha a 'császár' szó a nevéből is ered – jegyezte meg az öltönyös.

– Azt nem tudom, és nem is érdekel – vonogatta a vállát a nő.

– Miért nem árulta el neki, hogy tudja? – firtatta P., miközben a pultra helyezte a kiürült kávécsészét és a söröspoharat.

– A férfiak szeretik, ha a nők ostobák. Legalábbis azok, akik ide járnak.

P. nem szerette, ha a nők ostobák. Ezt el is árulta Vikinek.

– Igaz, én nem is járok ide – tette hozzá. – Csak most az egyszer jártam. Amúgy az okos nőket szeretem igazán.

Vagy inkább szeretném, tűnődött el.

A busz utasai egymás után indultak el vissza a buszra.

– Köszönöm, a kávé jólesett – mosolygott P. Vikire, mert nem akarta megbántani.

(Mandola eltűnése óta talán először mosolygott.)

– Egészségére – biccentett kurtán a pultos nő.

– Lassan indul a busz, mennem kell, viszontlátásra!

P. lépett egyet, majd még egyet, aztán megállt.

– Viszlát! – Viki kezdte a mosogatóba pakolni a használt poharakat.

Az öltönyös utolsónak állt föl az utasok közül, a csészéjét az asztalon hagyta, s morogva kiment.

– A kocka el van vetve – sóhajtott Viki, jókora keze csüngött a csípője mellett. – Barmok!

P. egyet tudott érteni. Azok. Nagy kedve lett volna lekésni a buszt, mégis inkább fölszállt.

– Hová is megy ez a jármű? – fordult a mellette ülő öregasszonyhoz.

A nénike lelkesen válaszolt.

– Az is jó lesz nekem – szögezte le P. – Alea iacta est.

Bedugta a fülébe az ósdi walkman fülhallgatóját, elindította a kazettát. Menyhárt Jenő énekelt arról, hogy: „Vénemberek játszadoznak, és az Isten nem figyel. Megmaradtunk egymásnak, de senki nem tárgyal senkivel.”

Lassan hazamegyek, gondolta, nekifogok a beletörődésnek.

Bámult kifelé a koszos ablakon. „Lehet, hogy neked jó ez a harc, de ne taníts ölni, ha élni akarsz, lehet, hogy neked jó ez a harc, de ne taníts ölni, ha élni akarsz” – énekelt Menyhárt Jenő a hallójáratában.

Vass Tibor

Hoggyal végződő rövidebb vers

*Tizennyolc sor megközelítőleg,
megtartott szociális távolság,
és ne szerepeljen benne korlátozás.
Megkívánt a kor-láttamozás,
napközis nevelők zöld
golyóssal írott szignója igazolja,
hogy ott a helyi temérdek,
a házi feladat mennyiségre rendben.
Legyen jó ránézni az Ifjúság utcára,
ahol kilátási a vigalom.
A Hoggyal végződő rövidebb vers
csupa megnyugvás,
a jó költészetet minden napra
kiérdemeljük. Csak találnék rá,
csak találnám meg végképp és vala-
hogy.
(A sorokat persze,
hogy minimum kettővel
elszámolom. Tizenkilencre napot
húzok, hátha bejönne az alsó.)*

Modern ausztrál költészet, 4.

Bruce Beaver versei
Turczi István fordításában

Levelek kortárs költőkhöz

VIII. levél

*Az év első tavaszi napja mindig egy kicsit
korábban érkezik, mint maga az évszak.
Mintha a tavasz előreküldene egyet
megszámlálhatatlan, örökkévaló napjaiból –
akárha kóstolót az újkenyérből.
Ma reggel (augusztus vége van)
az udvaron álltam, hogy hátam
és nyakam melegedjen a reggeli napfényben;
végtelenül kék volt az ég.
Lábam körül hangyák sűrögtek, őket
semmi nem állíthatja meg, csak a teljes
pusztulás; megszagoltam a levegőt,
a virágok, lombok illatát az átható só mögött;
mintha egy angyal csőre átütött volna
a hatalmas, égszínkék héjon,
s balzsamos tollai illatoznának.
Megértettem, miért ez a nagy sietség.
Megéreztem a Minden
alig látható rendszerét.*

*Két méhecske bukkant elő
az észrevehetetlenből, és végiglapozta a fréziákat,
olyan éhesen, hogy ugyanabban a virágban
kétszer vagy többször is megfordultak.*

*Szerintem nekim még tél van.
 Képzoletemben ők még mézes
 álmukba zárkóznak.
 Talán nem is alszanak téli álmot.
 Olyan keveset tudok ezekről a jószágokról,
 csak azt, hogy édes a mézüik, szúrós a csípésük.
 Talán ha hat madár és néhány virág
 nevét tudom. Én, mint költő.
 Az emberekre és az abszurdra figyelek.
 Talán a tavasz azért kezdődik,
 hogy figyelmesebbek legyünk a természethez
 vagy önmagunkhoz. Csak annyi történik,
 hogy a tavasz felhúzza a táncoló figurákat,
 jelt ad a táncra és mindünket a körbe hív.*

Letters to Live Poets

Letter VIII

*The first spring day of the year is always
 a little earlier than the season itself.
 As though this time of year sent one
 of several sempiternal days –
 a master's sample from a sovereign batch.
 This morning (it's late in August)
 I stood in the yard to catch
 on my back and neck the early sun;
 the sky, ultimate blue.
 I saw by my feet a busy-ness
 of aunts that not a thing could halt
 short of annihilation, then smelt
 beyond the omnipresent salt.
 It, the foliage and the blossom,
 as if an angel beak had broken through*

*that vast cerulean shell
and was airing fragrant feathers. I could tell
what the urgency was all about.
I could sense the barely emergent
schema of it all.*

*Two bees out of somewhere unapparent
had appeared and were riffling freesias,
so hungry they were in and out
the same flowers twice or more.
I thought it was still winter for
them. I'd imagined them shut up
still in a honeyed sleep.
Maybe they're awake all year.
I know so little of such things.
I can barely name six kinds of bird
and seven kinds of flower. Some poet.
I concentrate on humans and the absurd.
The spring may not barely begin
to make us kinder to nature or to
ourselves. What id does do
is wind up the dancers, turn on the dance
and invite us all in.*

XIX. levél

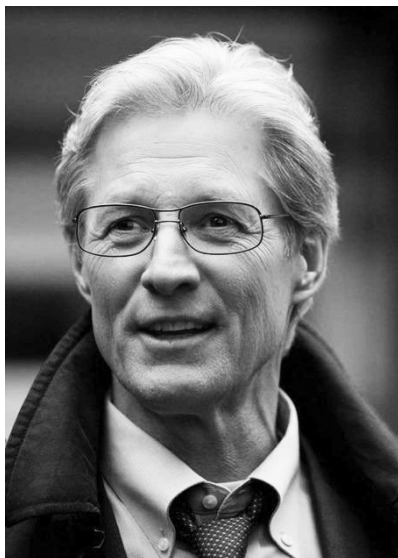
*Örömmel üdvözlöm a középkor névtelenségét, a széles körben terjedő,
bőséges és terjengős társalgás éveit, mikor egész lényünk meglazítja
a harmincas évek korlátait, és éles szemű megfigyelésekkel teli
bekezdésekben
bontja ki azt, ami azelőtt egy találó mondat volt. És a másik lehetőség,
az egyszerűen csak unalmas anekdotázó, aki fölöslegesen beszél;
aki se nem fiatal,
se nem öreg, de önmagát ismétli; a pocakos, felélszerezett dupla tokájú*

fontoskodó. Örömmel üdvözlöm őket, és a megfigyelőt is, aki
 észrevétlenül
 húzódik meg az ifjúság verandájának sarkában, hálásan, hogy
 a szőlő savanyú utóíze
 elmúlt, s ő már nem részese a belsőkben növő titoknak, az évek
 halálos, visszafojtott lélegzeteinek, a jeges és égető önvádaknak. Akik
 alig ismerik a gyermekkor ősi maszkjait, az anyukákat és apukákat,
 a nővérkéket és a doktor bácsikat, a pantomimszerű rutint, amellyel
 beletanulunk az életbe és a korai halálba. Nem, a gyermekkor jól
 el van téve
 egy fiókba valahol a lejárt fizetőeszközök között, a tudatalattiban.
 A tizenéves kor drámája az, ami néha megborzongat még mindig érzékeny
 velőmig, a létezés lángjai közé vet, és beletaszít egy vákuumba,
 ahol kiégett, kilenctől ötig rémálmok kísértének alacsony fizetéssel,
 a felnőtttség
 és fel-nem-nőtség között, ahol a magányos hetvenkedő vérfarkasként
 lopakodik el a leázott poszterek elérhetetlen modelljei mellett, a lángoló
 lányok mellett, akik csúnyák, de hajlandók, és a határtalan legvégsőkig,
 ahol az egyént teljességgel és ténylegesen a magány rabszolgaságába
 hajtják a szomorú király csontvárában, a kezdetek keserű vége
 és a kutató étvágyak kezdete és a kezdődő férfikor milliárd
 ítélete (ami az én esetemben sajnos egy hosszúra nyúlt, örült serdülőkor
 látszata). Csak most, fejemet kínozó migrénnel és renyhülő belekkel,
 amikor szívem úgy teli van töltve, mint egy doboz kutyaeledel, csak most
 tarthatok szünetet a versek és a nektek, alteregóimnak írott levelek között,
 és mondhatom ki: béke legyen néhanap veletek és, bármi áron, míg itt vagyok,
 többé (könyörgöm) ne legyetek teljes haragban magatokkal és a világgal,
 ahogy szobáról szobára lassan elfoglaljátok, mint egy szegényes
 panziót, az öregséget.

Letter XIX

*I welcome the anonymity of the middle years, years of the spreading
 girth and conversational prolixity, when the whole being loosens*

the stays of the thirties and lengthens out into paragraphs of perceptiveness where once had bristled the pointed phrase. And the other aspect, the merely boring raconteur, the redundant conversationalist; the not young not old, twice told tale teller; the paunched, bejewelled double-chinned bumbler. These I welcome, also the watcher unperceived on corners from verandahs of youth, voyeuristic, grateful beyond the tang of sour grapes to be no longer privy to the ingrowing secret, the deathly held breaths of years, the cold and burning self-trials. The quaintly acquainted with the antique masques of childhood, the mummies and daddies, the nurses and doctors, the pantomimic routines of getting the hang of living and dying young. No, childhood's well and truly categorised and pigeon-holed somewhere within that depot of lapsed tenders, the unconscious. It's the witnessing of the adolescent saga that sometimes chills me to my still vulnerable marrow, burns me down to the fire of being and sifts me into a vacuum of loveless nine to five nightmares on wretched wages, the between grown and ungrown, the lonely braggart loping like a werewolf past the unattainable beauties on the peeling posters, past the burning girls that, plain as sisters, would, and onto the illimitable utmost, absolute and factual plateau of the self's serfdom to solitude, the sad king in the bone castle, the bitter end of beginnings and the beginning of fiddling appetites and the myriad arbitrations of early manhood (in my case, alas, a prolongation of mad simulated adolescence). Only now with hypertensive head and lazy bowels, with a heart as whole as a tin of dog's meat may I pause between poems of letters to you, my alter egos, and pronounce peace be occasionally with you all and, at no matter what cost, with me here, no longer (I pray) completely at odds with self and world, accommodating room by room like a shabby genteel boarding house, age.

BRUCE BEAVER

(1928–2004) a hirosi-
mai atomtámadás ha-
tására kezdett el írni
tizenhét éves korában.
Manly külvárosának
a Sydney-öböl felőli
részén született. Szü-
lőhelye és környezete
mindvégig meghatá-
rozó szerepet töltött
be lírafelfogásában és

világlátásában. Dolgozott mezőgazdasági munkásként, földmérő segédként, tisztviselőként, volt szabadfoglalkozású újságíró és olvasószerkesztő. 1958 és 1962 közt Új-Zélandon élt, ezután visszatért Manlybe. Verseskötetei közül a kritika külön is kiemeltet: az *Ódák és napok*, valamint a *Levelek kortárs költőkhöz* címűt. Ezek stílusa és gondolatisága már megjelenésükkor igen nagy hatást gyakorolt a jelenkori ausztrál líra egészére. Kortársa, Judith Wright azt írta róla: „Ha kései verseimet elcserélhetném valakivel, az biztosan Bruce Beaver volna.” Itt közölt versei, melyek a *Levelek kortárs költőkhöz* (*Letters to Live Poets*) című kötetből kerültek beválogatásra, magyarul folyóiratban először jelennek meg.

250 éve született Friedrich Hölderlin

Hudy Árpád fordításai

Ugyanebben az évben, 1798-ban született a rövid ódák másik gyöngyszeme, az *An die Parzen* (A párkákhhoz) is. Hölderlin, aki ekkor Majna-Frankfurtban él, felhagy az előző alkotói korszakára jellemző rímes himnuszokkal, és a klasszikus görög-római költészet legjobb hagyományait eleveníti fel. Ezekben az években Európa-szerte reneszánszát éli a nemzeti irodalmakban a nyugati ókor fennkölt versformája, az óda – nálunk Virág Benedek, majd Berzsenyi Dániel a legkiválóbb művelője.

Az újkor Horatiusa

Hölderlin nemcsak fölényes formaművészete révén az újkor Horatiusa, vagyis legnagyobb ódaköltője. Az ünnepélyesség, emelkedettség nála már nem többnyire pusztán irodalmi konvenció, égi vagy földi nagyságoknak kijáró stiláris tiszteletadás, hanem a személyes és általános emberi létproblémák megragadásának komoran méltóságteljes hangneme. Másik hatásos eszköze a rövidség – elhagyás, tömörítés – amely megelőlegezi a lassan színre lépő modern lélek krónikus nyughatatlanságát.

Jelentős poétikai újításában a korabeli két német költőfejedlem is közvetlenül befolyásolta Hölderlint. Goethe tanácsolta neki, hogy írjon „rövid költeményeket”, s azok tárgya legyen mindig „emberileg érdekes”. Schiller pedig arra intette őt egy levélben, hogy „lelkesültségében se veszítse el józanságát”, és kerülje a bőbeszédűséget. A Loreley költője egyébként szintén szerzett

egy verset *A párkákhoz* címmel, de ebben mintha negatív példával igyekezne szemléltetni saját intelmeit...

A jelentős német irodalomkritikus, a száz éve, 1920-ban született, és 2013-ban elhunyt Marcel Reich-Ranicki szerint Hölderlinnek ez a költeménye a német nyelv csodái közé tartozik. Bár pátosza felülmúlhatatlan, nem harsány vagy tolakodó. A költő sok más verséhez hasonlóan ez is eszkatologikus alaphangulatú fohász. Csak a művészet, melynek a lélek isteni létezése köszönhető, teszi elviselhetővé a földi életet.

A párkákhoz

*Csak Egy nyarat adjatok, Hatalmasok!
És még egy őszt, érett dalomhoz nékem,
Hogy szívem megadóan, édes
Játéktól telten haljon meg aztán.*

*Lelkem, melynek isteni jog, amíg élt,
Nem járt, nem nyughat ott lenn, Orkuszban sem,
Ám ha csak egyszer nékem a szent
Dal, a szívemnek kedves, sikerül,*

*Isten hozott, ó, árnyékvilági csönd!
Jó nékem akkor, lantom játéka bár
Nem kísérhet le oda. Egyszer
Éltem, mint Istenek, és több nem kell.*

An die Parzen

*Nur Einen Sommer gönnt, ihr Gewaltigen!
Und einen Herbst zu reifem Gesange mir,
Daß williger mein Herz, vom süßen
Spiele gesättiget, dann mir sterbe.*

*Die Seele, der im Leben ihr göttlich Recht
Nicht ward, sie ruht auch drunten im Orkus nicht;
Doch ist mir einst das Heilge, das am
Herzen mir liegt, das Gedicht, gelungen,*

*Willkommen dann, o Stille der Schattenwelt!
Zufrieden bin ich, wenn auch mein Saitenspiel
Mich nicht hinab geleitet; Einmal
Lebt ich, wie Götter, und mehr bedarfs nicht.*

1982-ben Ligeti György neoexpresszionista kamarakórus-művet írt *Hölderlin-fantáziák* címmel. A darab alapjául szolgáló három költemény egyike az *Abendphantasie* című óda, amelyet Hölderlin 1799-ben, súlyos egzisztenciális válsága idején vetett papírra.

A szépség sorsa

A költemény kezdőképei arkádiai táj időtlen idilljét árasztják: a napi munka után elpihen a dolgos világ – amint fél évszázad múlva Arany festi rusztkus szalontai zsánerképében: „*Este van, este van: kiki nyugalomba!*” De Hölderlinnél a föld, a tenger és a vásár kétkezi munkásai mellett felvillan a szellemi foglalkozásúak derűs esti összejövelete, baráti vacsorája is a hívogató lugasban, valamint – nemcsak epikusan, a meseszövéselemeként – a vándor, az otthontalan, az idegen.

A lírai ének nem megnyugvást hoz a nap vége, hanem fájoan szembesíti kitaszítoottságával, kívülállásával, elérhetetlen vágyaival. S bár a vers végén látszólag megbékél sorsával, a világ változtathatatlan rendjével, a szinte gúnyosan keserű önitélet – „*túl sokra vágy a szív*” – ennek ellenkezőjéről árulkodik.

Hölderlin nem sokkal azután írta ezt az ódát, hogy menekülésszerűen oda kellett hagynia házitanítói állását Frankfurtban,

mert kitudódott a munkaadója felesége iránti vonzalma. A betegesen érzékeny fiatalember szerelmi csalódását megaláztatás és megélhetési bizonytalanság tetézte. E fájdalomból gyöngyözött ki ez a csodálatos költeménye is. A költőknél persze ősidők óta hivatás – ha úgy tetszik: szakmai ártalom – a szenvedés, Hölderlint azonban még avatott tollú sorstársai fölé is emeli kristálytiszta képnyelve és meghökkentő formakultúrája.

Az óda alkaioszi strófában íródott, de ritmusa egyedien szabálytalan. (Ami könnyíti is meg nehezíti is az átültetését.) Hölderlin itt is bőven él a lírájára oly jellemző áthajlítással, amikor a versmondát átmegy a következő sorba (enjambement), még hozzá radikálisan, vagyis gyakran az alany és állítmány szerves kettősét is „eltöri”. További sajtóságos ízt kölcsönöz versnyelvezetének, hogy előszeretettel cseréli fel a szórendet.

A hatás (legalábbis az eredetiben) magáért beszél. Vagy inkább: a költő éterien emelkedett gondolataiért. Panasza az érző, gondolkodó ember örök panasza: *„Ki mondhatná hát, hogy biztosan áll, mikor a szépség is csak sorsának érlelődik, mikor az isteninek is meg kell alázkodnia és osztoznia a halandóságban minden halandókkal!”* (Hölderlin: *Hyperion*. 35. fejezet)

Esti ábrándkép

*Háza előtt, árnyékban ül békésen
A gazda, egyszerű tűzhelye füstöl.
Vendégvárón kondul vándornak
Békés falun át esti harangszó.*

*Tán most térnek kikötőbe hajósok
Távol városban, elhal a vásár víg,
Dolgos zaja, néma lugasból
Int közös asztal fénye barátnak.*

*De hová én? A halandók élete
Munka s fizetség; fáradtság s pihenés*

*Forgása öröm; mért csak az én
Mellemben nem nyughat már a tövis?*

*Az alkonyi égen tavasz ragyog fel;
Rózsa virul számtalanul, békés
Aranyvilág; oda vágyom, ó,
Bíbor fellegek! Ott a magasban*

*Fénnyé s léggé oszoljaék öröm és kín! –
De ostoba kéréstől űzve tűnik
A varázs; jó a sötét s árván,
Mint mindig, állok az ég alatt én –*

*Jöjj hát most, gyöngéd szender! Túl sokra vágj
A szív; de végre, Ifjúság, ellobbansz,
Te nyughatatlan, álmodozó!
Békés, derűs aztán az öregség.*

Abendphantasie

*Vor seiner Hütte ruhig im Schatten sitzt
Der Pflüger, dem Genügsamen raucht sein Herd.
Gastfreundlich tönt dem Wanderer im
Friedlichen Dorfe die Abendglocke.*

*Wohl kehren izt die Schiffer zum Hafen auch,
In fernen Städten, fröhlich verrauscht des Markts
Geschäft'ger Lärm; in stiller Laube
Glänzt das gesellige Mahl den Freunden.*

*Wohin denn ich? Es leben die Sterblichen
Von Lohn und Arbeit; wechselnd in Müh' und Ruh*

*Ist alles freudig; warum schläft denn
Nimmer nur mir in der Brust der Stachel?*

*Am Abendhimmel blühet ein Frühling auf;
Unzählig blühn die Rosen und ruhig scheint
Die goldne Welt; o dorthin nimmt mich,
Purpurne Wolken! und möge droben*

*In Licht und Luft zerrinnen mir Lieb' und Leid! –
Doch, wie verscheucht von thöriger Bitte, flieht
Der Zauber; dunkel wirds und einsam
Unter dem Himmel, wie immer, bin ich –*

*Komm du nun, sanfter Schlummer! zu viel begehrt
Das Herz; doch endlich, Jugend! verglühst du ja,
Du ruhelose, träumerische!
Friedlich und heiter ist dann das Alter.*

Belső szabadságunk, a könyv

Vajon mennyire rengeti meg a könyvszakmát a jelenlegi válság? Többen olvasnak-e a négy fal közé zárva? Számíthatnak-e a könyvesek – mind a fordítók, szerkesztők, korrektorok, grafikusok, mind a kiadók – adózási könnyítésekre? Milyen válasz érkezett a Demeter Szilárd miniszteri biztoshoz eljuttatott könyves javaslatcsomagra?

GÁL KATALINnal, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének elnökével **LAIK ESZTER** beszélgettett az átmeneti állapot nagy kérdéseiről.

– *Ha jelen helyzetben elképzelhető optimista forgatókönyv a könyvszakma számára, hogyan nézne az ki?*

– Az optimizmus egyelőre csak teoretikus lehet, hiszen valamennyi könyvesbolt zárva, a kiadók félgőzzel működnek, a kiadói programok mindenhol megstuccolva. Azt mondanám, 70 százalékos mínusszal működünk, ez persze átlagos, egyeseknél 65, másoknál 95 százalékos a csökkenés. Ami jól megy, azok az online vásárlások, online programok. Szintén pozitívumként tudom megemlíteni, hogy sokakat, akik nem olvastak, most bír rá az élet, hogy könyvet vegyenek a kezükbe. Ez azért is fontos, mert a saját bőrükön tapasztalhatják meg, hogy az olvasás mentális védelmet jelent, egyfajta ablak a világra, kitekintés, feldolgozási mód. A belső szabadság a külső korlátok ellenében.

– *Sokan úgy vélik, még talán a könyveseket sújtja legkevésbé a járvány következtében előállt gazdasági válság.*

– Ez sajnos nincs így. A kiadókban megkezdődtek a leépítések, a kereskedelemben mindenképpen. A boltok számára, ha tartósan zárva vannak, semmiképp nem végződhet jól a folyamat. Számos családot érint a válság, érződik hát egy kis pánikhangulat a szakmában. Ehhez persze hozzátartozik, hogy ezt megelőzően virágoztak a boltok, szinte túlcsoordult a könyvtermés. Maga a könyvszakma viszont sosem arról volt nevezetes, hogy magasan dotált iparág lenne, nem beszélve a benne dolgozó szerzőkről, szerkesztőkről, bolti eladókról és sorolhatnám. Kicsit olyan terület ez, mint az egészségügy vagy az oktatás: olyan emberek dolgoznak itt, akik akkor is elhivatottak maradnak, ha nem ez a gazdaságilag csúcsra járatott ágazat. Azt szoktam mondani, mi szellemiekben vagyunk gazdagok.

– *Április legelején a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE) nyílt levélben fordult Demeter Szilárd miniszteri biztoshoz, valamint Fekete Péter kultúráért felelős államtitkárhoz és Bártfai-Mager Andreához, a nemzeti vagyton kezelésért felelős tárca nélküli miniszter asszonyhoz konkrét javaslatokkal a könyvszakma szereplőit megsegítő kormányzati gazdasági intézkedési csomagra. Érkezett-e már erre valamilyen válasz?*

– Van hajlandóság a javaslatainkkal kapcsolatban, csak ne legyen késő. Ha a könyves területen dolgozók is rögtön megkapták volna azt a segítséget, amelyet más szakmák, máris ki lehetett volna védeni az ilyen szintű visszaesést.

– *Szerepel a javaslataitok között a mindkét oldalt (munkaadói és munkavállalói) érintő közterhek, adók fizetésének felfüggesztése az év végéig, illetve a nettó minimálbér biztosítása valamenynyi alkalmazott munkavállaló részére, és ugyanennyi támogatás biztosítása a katás, ekhós formában dolgozó munkavállalóknak az év végéig. Azt olvastam egy cikkben, elképzelhető, hogy bővíteni fogják az átmeneti adómentességre jogosult kisadózó vállalkozók körét. Reménykedhetnek a műfordítók, szerkesztők, korrektorok és más könyves munkatársak?*

– Igen, sokaknak azzal a bizonyos 5811-es TEÁOR-számmal jelzett munkakör a főtevékenységük. A minisztériumi felelősök

úgy tájékoztattak, hogy ott van az asztalon előttük ez a szám. A 400 ezer kisadózó vállalkozóból eddig 80 ezer kapott felmentést. Abban bízom, hogy a kormányzat felismeri: nem kellene szakmák szerint differenciálniuk, hiszen remélhetőleg nem évekről beszélünk, ami a könnyítés időtartamát illeti. Legyen a kritérium például az, hogy aki elveszíti a bevételeinek a felét, az férjen bele a támogatott kategóriába. Maguk a könyvkiadók is. Nekik is nagy könnyebbség lenne, ha nem kellene közterheket fizetni erre az időre. Én most félállásban tudom a munkatársaimat foglalkoztatni, de nagyon jó lenne, ha a minimálbért megkapnák. Mindenképpen globálisan kellene ezzel a problémával foglalkozni, ami nem osztaná meg a szakmákat, a dolgozókat. A népgazdasági fontossága ennek egyértelműen igazolható – kiküszöbölnék vele a munkanélküliséget, a családok életének ellehetetlenülését, és sorolhatnám... Máger Andreáéktól azt a választ kaptuk, hogy megpróbálják figyelembe venni a kérést, illetve a kulturális államtitkár is pozitív hozzáállást mutatott.

– A levélben megfogalmazott javaslatok között több is előre-mutató, már a válság utáni időszakot tekintve is előnyös változást hozna a könyvpiacon. Ilyen például az e-könyvek áfájának csökkentése 5 százalékra.

– Amikor a papírkönyvhöz való hozzáférés ezernyi akadályba ütközik, ez különösen aktuális. Az 5 és 27 százalék között éppen 22 a különbség, és talán épp ez az akadály annak, hogy az e-könyv jobban elterjedjen. Pedig ha alacsonyabb ára lenne, többen választanák a torrentoldalak helyett. Lényegi pontja a javaslatainknak az NKA helyzete is. Fontos lenne, hogy szélesítsék a pályázati lehetőségeket, a pályázatok átláthatók legyenek, elfogadható összegekkel. Az NKA olyannyira kiüresedett, hogy egy-egy 6-8 milliós büdcséjű könyvhöz, mondjuk, 250 ezer forint támogatást adnak, amelyet így nem tud igénybe venni a kiadó. Ráadásul, ha elfogadná, a feltételek szerint sok plusz teherrel járna – például a kiadónak kell eljuttatni ötven közkönyvtárba a kötetet, miközben már rég elköltötte a rendelkezésére álló keretet. Nyílt pályázati rendszerre van szükség, és a szakmát érintő döntésekbe az MKKE-t

mint könyvszakmai szervezetet feltétlenül be kell vonni, hiszen évtizedek óta együtt élünk, együtt lélegzünk a kiadókkal.

– *Egy másik előremutató kérés is szerepelt a levélben, ami kicsit hasonló a néhány évvel ezelőtti Márai-programhoz. Lényege, hogy az állam vásároljon a könyvkiadóktól közvetlenül az általuk felkínált könyvekből 50 százalékos engedménnyel közművelődési hasznosításra, köz- és iskolai könyvtárak, rászoruló családok részére egymilliárd forint keretösszeg erejéig.*

– Ez valamivel korábban eredetileg Demeter Szilárd miniszteri biztos ötlete és ajánlata volt. Mi erre a kiadói egyesülésben úgy „ráugrottunk”, hogy lényegében 24 óra alatt összeállítottunk egy Excel-táblázatot a kínálattal, és mellé kidolgoztunk egy tervezetet. A projekt azóta valahogy elapadt, de a miniszteri biztos épp a napokban biztatott, hogy keresi a forrást a folytatáshoz. Látni kell, hogy a művelődési házak jelenleg nem működnek, a könyvtárak itt-ott tettek ugyan bátortalan kísérleteket, hogy házhoz viszik a könyvet, de ez nem elég. A kiadók eddig több mint tízezer könyvet ajánlottak fel, amit a szokásos, kereskedőknek járó árréssel adnának át. Sokan jelezték, hogy ajándékoznának is könyveket – nem feltétlenül csak intézményeknek vagy könyvtáraknak, de akár családoknak is. Márpedig a könyv tulajdonlásának érzése már önmagában nagy dolog, és sokaknak most adódna erre lehetősége.

– *Összességében tehát remélhető, hogy részben vagy egészben meghallgatásra találnak a kérések?*

– Én a részben gondolom reálisnak, de bármi valósuljon meg a csomagból, az nekünk jobb. Mindennap azzal kelek, hogy faggatom az illetékeseket, biztatom a kiadókat, és tervezünk. Ha nincsenek tervek, akkor nincs folytatás. Még ha légvárnak tűnik is a könyvkiadás, akkor sem sajnáljuk belőle a téglát. Annyi mindent túlélt már ez a szakma, pillanatnyilag viszont a túléléshez önmagunkban kevesek vagyunk. Most kellenek az olvasók, és kell az állam bőkezűsége. Mi pedig folyamatosan háláljuk azzal, amit adunk.

– *Ha az ember olvassa a hírleveleket, meghívókat, a kiadók és könyvkereskedők rendkívül változatos, ötletes módokon igyekez-*

nek tartani a kapcsolatot az olvasókkal. Online könyvfesztivál, ingyenesen letölthető hangoskönyvek és folyóiratok, író–olvasó találkozók a Facebookon, és még rengeteg kezdeményezés. Érkeznek visszajelzések arról, hogy működőképese-e ezek az ötletek?

– Igen, sikeresek, az online beszélgetéseket például rengetegen hallgatják. Nyáry Krisztián beszélgetései tízezreket ültetnek a képernyő elé, de nagyon népszerű kezdeményezés lett a karanténszínház, a karanténversek, a letölthető anyagok. Természetesen megkértük a könyveseket, ügyeljenek rá, hogy a szerzői jogok ne sérüljenek, hiszen az alkotó hozzájárulása nélkül ingyen nem osztható meg semmi. Voltak, akik felvetették, hogy a szabad hozzáférések miatt devalválódhatnak az értékek, hiszen a szerzők a jogokból élnek, és a digitális szerzői jogok a mai napig nem tisztázottak. Ezekre természetesen figyelni kell. Az online fesztivál jó ötlet, bár nyilván soha nem lehet olyan, mint az igazi – kicsit olyan, mint a hideg csomag ebédre, amikor kirándulni megyünk. A Könyvfesztivál elmaradása sokkolóan hatott, rengeteg munkánk feküdt benne, és az utolsó pillanatban kellett lefűjni. Budapestre érkezett volna Svetlana Alekszijejics, Jo Nesbø, a díszvendég ország képviselőjében nyolc spanyol író, 150-200 program, és mindez egy pillanat alatt semmivé foszlott. Én optimistán próbálok egy belátható időpontot magam elé képzelni, hátha a szeptember 7-e és 10-e közötti hétvégén rendezhetnénk egy nagy könyves fiesztát, ahol a Könyvfesztivál és az Ünnepi Könyvhét keverékét még megünnepelhetnénk.

– *Mint olvastam, addig sem tétlenkedik az MKKE a szervezésben, és itt az iskolásoknak kiírt pályázatra gondolok.*

– Próbáljuk megmozgatni a fiatalokat is. Szűk egy hete (április közepén – szerk. megj.) jelent meg az általános és középiskolás diákoknak hirdetett alkotói pályázatunk, szinte minden műfajban. Várjuk a gyerekek rajzait, festményeit, fotóit, rövid videóit, verseit vagy novelláit. Volt bennem egy kis félelem, lehet-e még ennek a népszerűsítésével is terhelni a pedagógusokat, de hát már nincs gyerek, aki ne írna valamiféle karanténnaplót otthon. Költők születnek, jó kis rapszámokat írnak, mindenki lel-

kes. Tudni kell, hogy maga a digitális oktatás kétarcú jelenség: ahol van otthon elég számítógép, van internet, mobiltelefon, és nem jut egy készülékre több gyerek, azoknak a családoknak ez átmenetileg megoldható. De ne felejtjük el, hogy az ország jelentős részében erről szó sincs, a létfeltételek vannak fogyóban, családok megélhetése forog kockán. Rajzolni vagy egy verset írni viszont egy papírdarabra is lehet. Megkerestünk több civil szervezetet, hogy segítsék ebben a munkában a gyerekeket. A következő könyves eseményen szeretnénk egy ünnepséget rendezni, ahová meghívjuk a legsikeresebb pályázókat. Sőt, ha összegyűlik egy kötetnyi írásmű, boldogan megjelentetjük. Az lesz majd jó időszak, amikor 2020 tavasza már csak múltó emlék lesz, és újra élhetjük az életünket – remélhetőleg jobban, mint azelőtt.

– Ha pozitív hozadékát kellene említenem a kialakult helyzetnek, biztosan azt mondanám: hozzáférhetőbb lett a kultúra. Színházi előadásokat, magyar mozi- és tévéfilmeket nézhetünk a neten, kortárs költők verseit hallgathatjuk jobbnál jobb színészek előadásában.

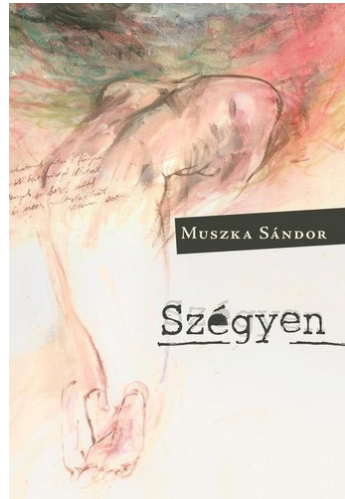
– Igen, árad a kínálat, és nagy a választék. Érdeemes lesz majd megnézni a számokat, hányan élnek ezekkel a lehetőségekkel. A koncertek például kiválóak, és sokan talán most kapnak rá a kultúrára. Itt is érvényes persze, hogy a szerzői jogokat tisztázni kell. Kezdetben annyira feszítette a megmutatni vágyás a színészeket, a könyveseket, a kultúra szereplőit, hogy tiszta szívékből öntötték a közönségre a tartalmakat, de ez nyilván csak megfontoltan lehetséges. Aki ma a kultúrát támogatni akarja, azt javaslom, az erejéhez mérten vásároljon, ne kérje vissza a színházjegyát, rendeljen könyveket. Ebben a pillanatban, akárhogy is, az állam van a legjobb helyzetben. Ezért is szeretnénk, hogy vásároljanak az állampolgárok számára könyvet. Itt igen kis pénzből lehet nagyon nagy dolgokat elérni. Nemcsak gazdasági eredményt, hanem a szellem, a tudás, az érzelmi intelligencia gyarapodását. A könyv hozzáadott értéke ugyanis pénzben nem kifejezhető.

Kis Petronella

Intimitáshiány

Muszka Sándor új kötete nem könnyű esti olvasmány. A korábban már költőként bemutatkozó, aztán humoros egyperceseiről (*Sanyi bá*, *A lusta dög*) ismert szerző ezúttal ismét a versíráshoz fordult, mellyel eddigi szövegei után tőle szokatlan világot teremt: verseit a családi tragédiák, a torzult tudatállapot, a pusztulás, az (ön)gyilkosság, a testi-lelki nyomorúság és a meggyalázottság tematikája fűzi egybe, olyan alkotók műveit is felidézve, mint Homérosz, Goethe, Kosztolányi, Nemes-Nagy vagy Pilinszky. A kötet cím többféle értelmezésnek teret enged: árulkodhat a benne szereplő megnyomorítottak szégyenérzetéről, hiszen ők számos versben magatehetetlenek, kiszolgáltatottak, és ápolásra szorulnak, vagy képtelenek szabadulni függőségeiktől. A szégyenkezés meg is jelenik a Jackpotban, ahol a versbeszélő nem tudja uralni szerencsejáték-szenvedélyét annak ellenére sem, hogy tisztában van vele, az ehhez szükséges pénzlopással nemcsak párkapcsolatát teszi kockára, de azt is megreszkírozza, hogy utcára kerül – és végül el is veszít mindent. Másrészt a cím utalhat arra is, a társadalom hogyan vélekedik az ilyen emberekről, akiket általában önsorsrontónak bélyegeznek.

Muszka verscímei nem mindennapiak abban az értelemben, hogy rendkívül tömörek – leginkább egyszavasak –, jobára a tartalomtól meglehetősen elrugaszkodottak, és távoli asszociációkat indítanak be, így a művek interpretációjához fontos többletjelentéssel járulnak hozzá. Így van ez például az *Utcahosszan* vagy a *Hideg* című vers esetében: előbbinél legfeljebb a hosszúság jelenik meg közvetlen módon a hígító „újtjára”

vonatkozthatva, míg leér a gyomorba, utóbbinál pedig a hideg a pincét vagy a nyitott ablakot illetően, bár arra semmi nem utal, hogy milyen évszak van, és maga a hideg érzete nem is hangsúlyos eleme a versnek. Leginkább a rideg bánásmóddal kapcsolható össze – az viszont gyakorlatilag az összes versben megjelenik valamilyen formában.

A kötet első felében kórházi vagy elmeegógyintézeti ápoltak életébe nyerhetünk betekintést (a szerző testközelből tapasztalhatta meg ezt a „zárt” világot, hiszen korábban egy szociális intézményben dolgozott). Muszka alakjai identitásuktól megfosztott, arc és név nélküli, vegetáló lények. Verseinek nyers őszintesége letaglózó erejű, nemcsak magányba taszított szubjektumai szenvedik el a veszteségeket, hanem időnként az olvasó is kap egy kecses, de határozott törszúrást a bordái közé. A deklasszálódott sorsokat valaminek a hiánya okozta: az emberi kapcsolatoké, a kötődésé, az empátiáé vagy épp a várva várt halálé, amely nem képes véget vetni a szenvedéseknek: *„Átkozottak, kiket nem fogad be a föld, / és nincs helyünk sehol rajta kívül más”* (*Tetem*). Ez a hiányállapot néha a versek szerkezeti felépítésében is megfigyelhető. Az *Örök Faustban* például a *„melyen még soha semmilyen jajszó / halk nyöszörgésünk hogy juthatna át”* sorban a 'jajszó' után hiányzik az állítás; a *Hidegben* a *„Megöli, mondta, ha egyedül hagyják”* mondatból nem tudjuk meg – csak az utolsó sorból –, hogy az alany szándéka önmagára vagy az elhagyókra irányul-e. De ide sorolható *A tengeren* című vers is, melynek *„idegen nyelveken kiáltoztak felém, / oly magamra voltam, annyira félttem”* soraiból épp az elhagyás cselekedetéhez kapcsolódó ige hiányzik.

Gyakori motívum a nyelvi kompetencia hiánya vagy a beszédés egymást megérteni képtelenség: a *Névtelenben* a nevenincs férfi szintén ismeretlen nyelven kiáltozik, a *Tetemben* *„nincs szavunk. / Már elmondtuk százszor, mi elmondható volt”*, a *Virág és kiscicában* a megerőszkolt lány keveset beszél, a *Hazában* szereplő, döngkút mélyén testrészekből otthont ácsoló alak *„motyog, mint egy gyerek”*. Az utóbbi két vers – kiegészülve a *Szállással* – véleményem szerint a kötet legjobban sikerült darabjai közé

tartozik: a tündérmesék légkörét megidézõ megerõszakolás-történet a lányról, aki csak adni képes a szexualitásban, elfogadni nem; a vérre szomjazó, végtermékével bemocskoló, élõhalottakat kínzó és gyalázó hóhér; illetve a halottak csontjaiból, fogai-
ból, inaiból és letépett bőreből meghitt otthont eszkábáló lény a befogadó idegrendszerében és gyomrában egyaránt maradandó nyomot hagynak. Visszatérõ motívum a gyermek(kor) is, amely az ártatlanságot, a meghittséget és a valakire való támaszkodást szimbolizálja és állítja szembe a felnőttkor gyökértelenségével (Muszka költészete gyakran alkalmaz ellentétpárokat), a kiszolgáltatottság ugyanakkor párhuzamot képez köztük. Számos költeményben megjelenik a versbeszélõ összeférhetlensége önmagával és azokkal, akiknek a törődésére épp a leginkább vágyik, mint az *Ölelben*: „*Leszúrta anyját, aztán végzett magával. / Zuhanásában még belefogódzott.*”

A kötet második felében változik a helyszín: a bezártság után kissé fellelegezhetünk, hiszen nyitottabb térbe érkezünk, és az eddigi naturalisztikus képeket felváltja a letisztultság érzete. Bár a két rész érzékelhetően elkülönül, a könyv mégsem válik önismétlõvé, a szerzõ versről versre új oldalról közelíti meg súlyos témáit. A formailag is változatos szövegek között találunk kétso-
rost is, de a már említett beszéd- és kifejezés-képtelenség problémájára reflektálva dalformát öltenek az ismétlõdõ sorok és szavak, mintha a versbeszélõ valóban nem érezné, hogy közlendõje elér-e a befogadóhoz, ezért gondolatait folyton transzformálja, nyomatékosítja az információ lényegét, és mantrázza, amit már nem tud másként mondani: „*Chopinnel kezdte / fél deci kevert / az asztalra szórta nyugtatóit / ez szilva / ez körte / ez barack / ez málna / ez virágoskert / ez a gyerekkorom*” (*Esõ*). A záró versben a mutató névmások kopogása imitálja Chopin *Esõcsepp* prelúdijét, melyet a zeneszerzõ tüdőbetegségével szembesülve halálfélelmeiben és tehetetlenségében írt. Egészen virtuóz formai lezárása és egyben összegzése ez a kötetnek.

Figyelmet érdemelnek Csillag István grafikusművész minimalista rajzai, melyek a verseket kísérik, és nemcsak illusztrálják a

szövegeket, hanem egybe is mossák őket, mivel egy-egy rajzban akár több szöveg tartalma is visszatükröződik. Az elmosódó kontúrok megnyitják az értelmezés és a merengés további távlatait, melyekre a kötet végén szereplő *Paletta* magyarázatként is szolgálhat: „*Kellett a zöld is – a folytonos lebegés. / Az apró kis barna – hogy többé ne kétkedj, / a színt váltó sárga, kellett a kék.*” Számos esetben nem is a formákon van a hangsúly, hanem a rendkívül kifejező, lelkiállapotokat megjelenítő színeken – és ne feledjük, hogy valójában arc és név nélküli alakokat idéznek meg a költemények. A kézirásos verssorok pedig személyesebbé, vallomásos jellegűvé teszik a bennük ábrázolt gyötrődést.

Muszka Sándor: *Szégyen*. KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2018.

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900) festménye
(Forrás: wikimedia.org)

Főfai Rita

Az emberi és az ördögi

Az „elszabadult gonosz pusztítása”, illetve az „ördög hegedőse” nemcsak metaforák Váradi József legújabb, a roma holokausztról, azon belül pedig dr. Mengele és egy elhurcolt zenész kapcsolatáról szóló regényében. A mitikus elemek megelevenedése azért meglepő, mert a szöveg sokáig a történelmi események és az emberi kapcsolatok bemutatását, elemzését helyezi előtérbe, a transzcendencia és az örület beemelése azonban – bár kiélezi az ábrázolt kegyetlenséget – inkább eltávolít a megértéstől.

Váradi József harmadik regénye a budapesti szegények, különösen a nyolcadik kerületiek küzdelmeit, kitörési kísérleteit bemutató művek után ismét érzékeny témát dolgoz fel. A történelmi emlékezés mellett válaszokat is keres a könyv hátlapján feltett kérdésekre (az összetartás, szeretet, szerelem, illetve a zene gyógyító erejéről), viszont nem mindig sikerül elkerülnie a kliséket. A *Szivárvány Birkenau felett* címben implikált színeség és komorság kettőssége, valamint a borítókép drótkerítést idéző hegedűhúrja sugallta ellentét végigvonul az egész művön, változó feszültséggel. A koncentrációs tábor világa nem „csupán” borzalmas, hanem egyenesen pokoli – a holokauszt-irodalom jól ismert ábrázolásmódjával találkozhatunk ezúttal is. Ezzel szemben a főszereplő hegedűvirtuóz, Ágoston visszaemlékezései a boldog szerelmet villantják fel egy-egy történés, tárgy vagy szó kapcsán. Ez a módszer a mű erőssége, az analepszisek giccsbe

hajló idillje, a klisék halmozása azonban felszínessé, a feleség egysíkú karaktere (csak annyit tudunk meg róla, hogy gyönyörű és kedves) pedig személytelenné teszi azt az állapotot, amelybe a főhős szüntelenül visszavág. Az élmények mellett a jellemek is egymás inverzei: míg a fogva tartók mind bestiálisak, a foglyok szinte kivétel nélkül tisztességes, szelíd, egymást segítő karakterek. Az áldozatok ártatlanságát bizonyító, az olvasó szimpátiáját célzó gyakori jelzők („szomorú”, „halk”, „kedves” stb.) egybemosásuk alakjukat, nem érzékeltetik a megpróbáltatások hatását a személyiségre.

Ennek ellenére a szöveg sokszor nagyon emberi, sőt, zsigeri. Ezek azok az apró jelenetek, amelyek a kegyetlenségre adott emberi válaszokat és azok következményeit mutatják be: ide sorolhatók Ágoston testi reakciói a lelki és mentális gyötrelmre, az emberi kiszolgáltatottság és megalázottság naturalisztikus leírásai a latrinánál, azok a képek, amikor a foglyok éhségükben a kihányt kolbászra vetik magukat. Egy másik alkalommal az apa mérhetetlen éhségében fia halálakor is csak az evésre tud gondolni, vagy mindenkinek egyszerre kell megfordulnia a priccsen, olyan sokan fekszenek rajta. Ezek a részletek nemcsak húsba vágóan, érzékletesen, keresetlenül mutatják be a szereplők helyzetét, hanem kapcsolatot is létesítenek köztük és a befogadó között.

Szintén a mű javára írható a szökés tervezgetésének és kivitelezésének jól adagolt feszültsége. A lágertestvérek csapatmunkája sokkal hihetőbben érzékelteti a könyvben gyakran hangsúlyozott összefogást. A foglyok sokféleségét bemutató kezdőjelenet ugyanis, bár fontos információkat hordoz, leckefelmondó jellege miatt hamar zavaróvá válik. A „nevelő” párbeszéd, a tanulságok sugallása vagy kimondása néha egyenesen didaktikus, például az idős férfi bölcsességeknek szánt közhelyei. Ez a jelenetsor, illetve a tábori élet ismertetése (szelektálás, tetoválás, Dávid-csillag, krematórium stb.) kevés újat mond annak, aki egy kicsit is tisztában van a témával. Éppen ezért szerencsés a Merkava-testvériség beemelése, amely a cselekmény révén adagolja az információkat, például amikor arról mesélnek, hogy egy másik táborból való

szökés alkalmával benzinbe áztatott dohánnyal tévesztették meg a keresőkutyák szimatát. A párbeszédék és a körülményekre adott reakciók életszerűbbek, gördülékenyebbek, amikor a lágerestvérek interakcióját mutatják be.

Ebből a húsba vájó erőből veszít a mű, amikor a főhős és Mengele kapcsolata kerül előtérbe. Viszonyuk egy Paganini-analógián alapul, ahol Mengele testesíti meg az ördögöt, Ágoston pedig a hegedűsévé válik, mivel játszania kell neki az emberkísérletek elvégzése alatt. Sajnálatos, hogy a regény nem képes megragadni az ebben rejlő potenciált, nem mélyíti el kellően az egymásra, illetve a zenére gyakorolt hatásukat. Valójában az „ördög hegedűse” frázison kívül semmilyen viszony nem alakul ki kettejük között: Ágoston szerint „gonosz” ember nem élvezheti a szépet, nem értheti meg a zenét, ezért szüntelenül megkérdőjelezi, hogy a rettegett orvos egyáltalán befogadhatja-e művészetét. Még kérdésesebb Mengele ábrázolása, mely kezdetben a történelmi hűségre törekszik, pontosan leírja megjelenését és szokásait, illetve kísérleteit, majd egyre démonibbá és kultikusabbá válik az ördög képének beemelésével. Mengele ugyanis egy démonnal társalog, amelyről nem lehet eldönteni, hogy transzcendens elem-e, vagy a regény vége felé bemutatott skizofrénia tünete. Az orvos kezdetben az ördög utasításait követi, később azonban ő maga válik azzá: *„Agyában a vér felforrósodott, a belsejét feszítő, valamit mindig mormoló ördög most kitörni készült belőle. Elordította magát a pokol leggonoszabb bugyrából feltörő, démonikusává változó, eltorzult hangon... Kezdettt átváltozni, tudta, hogy már nincs visszaút.”* E ponton felmerülhet a híres vita, amelyben Hannah Arendt a holokauszt-irodalom kapcsán óva int a gonoszság mitologizálásától, mivel szerinte a démonizálás, bár a tett súlyát hivatott növelni, óhatatlanul kultuszt is teremt. Ezt az érvet támasztja alá a regényben Mengele is, aki büszkén definiálja magát ördöggként, már-már bóknak véve a démonizálást. Ugyanakkor a személyét bemutató túlzások miatt több alkalommal is groteszk, karikatúraszerű figuraként működik. És akár a valós vagy képzelt ördögnek engedelmeskedik, akár az egész

tábort tartja rettegésben, a gonoszság megtestesítőjén túl karaktere ritkán mutat emberi jegyeket, pedig ez a szöveg előnyére válhatott volna.

A *Szivárvány Birkenau felett* jól átgondoltan, alapos kutatómunkát követően közelít a roma holokauszt témájához. Ennek ellenére azonban számos olyan prózapoétikai megoldást tartalmaz, amelyek miatt a szöveg több helyen közhelyessé vagy sematikusává válik. Pedig kellő potenciált rejtett magában ennek a fontos diskurzusnak a gazdagítására, melyek többnyire kihasználatlanok maradtak.

Váradi József: *Szivárvány Birkenau felett*. Libri Kiadó, Budapest, 2019.

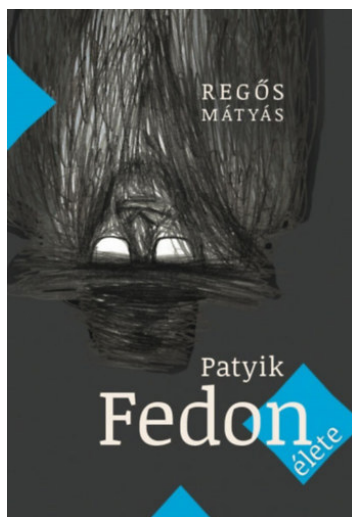
MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900) festménye
(Forrás: wikimedia.org)

Tóth Csilla

Mi lenne, ha én lennél?

Az interneten és a könyvpiacra felbukkanó, számtalan feledhető és könnyen emészthető mű után a *Patyik Fedon élete* végre valami, aminek súlya van. Magunkról írni könnyű: ontjuk a szavakat, posztolunk, blogolunk, kommentelünk, megosztunk vagy szimplán csak másolunk. Őszintén írni azonban nem könnyű. Különösen nehéz a gyermekkor gyötrelmeit, kétségeit, reményeit, félelmeit és örömeit papírra vetni. Nemcsak azért, mert már régen felnőtünk, az idő pedig nem arról híres, hogy konzerválná az emlékeket, hanem azért is, mert már nem vagyunk ugyanazok, mint egykor. Másként látjuk a világot, másként értelmezünk bizonyos dolgokat, és másképp viszonyulunk hozzájuk.

Regős Mátyás narratívája, a gyermek képzeletbeli barátjának nézőpontjából szemlélt világ remek választás a gyermekkor megidézésére. Mert nagy segítség egy ilyen képzeletbeli barát, önmagunk megkettőződése és mesebeli mása, akinek a kezét fogva, felnézve rá és összekacsintva vele leírhatóvá válhat a gyerekek számára nehezen értelmezhető felnőttvilág. Ebben téblábol hősnünk – mint ahogy egykoron ebben tébláboltunk mindannyian –, egy kisfiú, és szinte népmesébe illő, képzeletbeli barátja, Patyik Fedon. Ketten keresnek és találnak válaszokat olyan komoly és nyugtalanító kérdésekre, mint a születés, a halál, az idő, a munka, a pénz, a „fodball”, a nők és a szerelem. Csupa nagybetűs dolog egy ember életében, mit kezdjen, hogyan küzdjön meg velük egy kisfiú?

Fedon születése is már egy csoda: *„Egy ferencvárosi kórházban láttak valami tündért, valami Szűzanyához hasonló égi lányt, ahogy hordágyon vitték a kórházba már halott testét. Szegény Fedont úgy kellett kivágni belőle.”* Fedont, aki érti a Tavasz titkát, világfi, garabonciás, üzletember és ministránsfiú, hívő és hitetlen, bölcselő, szerencsejátékos és költő egy személyben. Irigylésre méltóan szabad ember, akinek több hazája és vallása van: *„Áldotta a szerencsáját, hogy nem ismerte sem anyját, sem apját, így ő döntheti el, hova tartozik, ki tudja, az apja nem volt-e afrikai kannibál vagy egyéb kínos entitás. Így alakult, hogy elsősorban az orosz nép lelkes tagja lett, valamint egy szeletet megtartott magából zsidó, egyiptomi és magyar testvéreinek is.”* Olyannyira szabad, hogy képes legyőzni a test korlátait is, kedvére alakítja az arcvonásait és gondolatátvitellel kommunikál. Gazfickók és hétköznapi hősök keveréke Fedon, az egyik a legszerethetőbb azok közül, akikkel mostanában találkoztam. Történetei a gyermek reményeinek, hitének, tudásának essenciája a világról.

Regős Mátyás a mesélést Fedon halálának felidézésével kezdi, ezzel megvilágítva a gyermekkor feledésbe merült, sötét szobáját. Mélyen emberi világot teremt, amelyről olvasva úgy érezzük, ha benne élnénk, a mi barátunk is csak Fedon lehetne. És szükségünk is lenne rá, hogy értsük és túléljük a zűrös és zavaros mindennapokat, legyen benne szó a pénz mindenhatóságának és hiábavalóságának kettősségéről, vagy a nőről, a feleségről, a leendő társról, akit Fedon megindító gyermeki naivitással teremt tökéletlenül tökéletessé a legendákat és a hétköznapiakat egyaránt megidéző erős és szuverén nőalakokból.

A könyvet olvasva eleinte úgy tűnhet, hogy a kisfiú és Fedon két különböző személy, de az író időről időre finoman egybemosza a két szereplőt, és emlékeztet rá, hogy a két hős egy és ugyanaz. Szépen kidolgozottak az átmenetek, ahol a vágyott, már-már természetfeletti tulajdonságokkal felruházott Fedon, aki a prózai világ törvényszerűségeinek is képes fittyet hányni, összeér a lírai énnel, aki viszont kénytelen behódolni azoknak. Például amikor Fedon ugyanúgy emlékezik vissza a saját képzeletbeli barátjára

ra, ahogyan a kisfiú emlékezik őrá, a saját gyermekkorára: *„Úgy mondta, neki van egy halottja, Patyik Fedonnak hívják, gyerekkora végén távozott az égi legelőre, és alig emlékszik, mit csinált és hogyan élt ez a szimpatikus fickó. Tetszett a szomorú történet, ráadásul micsoda véletlen, hogy ugyanúgy hívták a barátját, de Fedon kijavított, hogy magamról beszélek, te bunkó. Így nem állt össze a kép, de Patyik Fedon szeretett magyarázni, elmondta, nem ismeri már a kis Fedont, mit csinált egész nap, mit gondolt a halálról satöbbi. Azt mondja, minden, amit ma szeret, a mérgek, a nők, a halál, csupa formátlan szellem volt a kis Fedonnak, pedig már óvodában is ő volt a legokosabb. A kávé valami idegen, büdös kutyvasz, az alkohol huszárok fenséges jutalma, a nők ismeretlen lények, akikhez nem lehet hozzászólni, vagy be kell szarni közben. Már a kis Fedon is okos gyerek volt, gondoltam magamban, és Patyik Fedon ezt ügyesen meglátta, kokit adott a fejemre, hogy ezért szeretlek, angyalom.”*

Regős Mátyás világa otthonos, szerethető, játszik a groteszkkal, és érzésem szerint hajlik a mágikus realizmusra. A történetek nemcsak bővelkednek a váratlan és meglepő fordulatokban, de ezek természetes részei a hétköznapiaknak. Mondhatni, itt a természetfeletti és a varázslatos a hétköznapi. De ne legyen senkiben szemernyi kétség: a varázslatos események ellenére ez a könyv nem az önbecsapás vagy az önámítás mesekönyve. Éppen ellenkezőleg: eltávolodás ezektől, szembenézés a félelmekkel, a nehézségekkel, amelyek felett néha győzedelmeskedik a főhős, másszor azonban kudarcot vall, lehajtott fejjel kullog el.

Mivel az író prózaversben írta meg Patyik Fedon történetét, klasszikus, részletekbe menő történetet ne várjon az olvasó. Ugyanakkor megeshet: annyira megszereti a kis hőst, hogy nehezen fogadja el, mikor története véget ér, szeretne újabb kalandokat, még több megoldást az élet problémáira, egyszerűen többet Fedonból. Tudni szeretné, mi történt azután, hogy Fedon elment, hogyan boldogul nélküle a kisfiú. De a múlt ködébe vesző történeteink épp nem a részletgazdagságról híresek. És ahol nem segít az emlékezet, ott segít a

költészet. Kitölti a hézagokat, segít elvonatkoztatni az apró-cseprő dolgoktól.

A második ciklus Patyik Fedon tizennégy versét tartalmazza, melyek szorosan illeszkednek a könyv első, terjedelmesebb részéhez. Mintha annak a függelékét olvasnánk, a versek a háttérét adják az előzőekben leírtaknak, a családról, anyáról, apáról, nagyapáról, a régi házak démonairól, a gyermeki félelmekről, ünnepekről és a kötetet uraló érzelmekről, magányról, félelemről és szegényről szólnak: „*magányosan, magányosan, már kint / a méhből, de abban / még nem bent, zsemleszemekkel ministrálva és lesve a / tálakat minden falatnál, kunyerálva, ácsingózva, / révedezve, vágyakozva és hiúságból / csak kevesebbet kérni, és szégyellni mindent*” (*Ne aggódj*).

A két rész kezdő írótól szokatlan módon hangjában, stílusában és formájában végig egységes. Fel is vetődhet, hogy talán egy érettebb szerző írta ezt a művet álneven. De nem, Regős Mátyás valóban 1994-ben született, ez pedig a legelső kötete. Érdemes rá figyelni.

Regős Mátyás: *Patyik Fedon élete*. KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

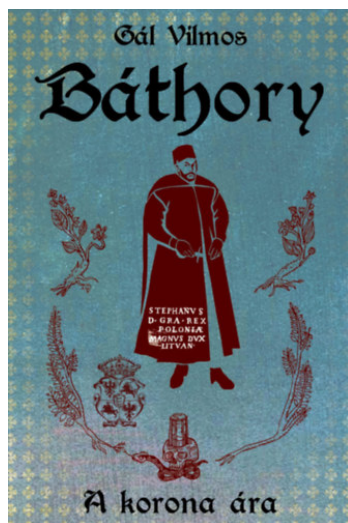
Gáspár Ferenc

A sárkány foga

Erdély története még mindig homályos folt sokunknak, trianoni Magyarországon rekedt, odaátról tréfásan határon túli táposoknak nevezett, itthoni magyaroknak. Különösen a XVI. század vége és a XVII. század eleje zűrös, annyi cselszövés, összeesküvés tarkítja, hogy ember legyen a talpán, aki kiigazodik benne. A nevében mesebeli képzeteket keltő Rézbang Kiadó azonban, úgy látszik, megtalálta őt: Gál Vilmos az, akinek *A korona ára* című történelmi regénye az egyik legnagyobb Báthoryról, Báthory Istvánról, Erdély fejedelméről és későbbi lengyel–litván uralkodóról szól.

Valójában csak az első évekről, a Báthory elleni lázadásról, annak leveréséről és a lengyel korona megszerzéséről. És ha az olvasó csak fitymálóan legyint erre, mondván, hogy az amúgy is történelmi regényekkel túlszűfolt könyvpiacra megjelent egy újabb nehezen olvasható mű nevekkel, adatokkal, kibogozhatatlan családi kapcsolatokkal, akkor téved. Gál Vilmosnak sikerült egy rendkívül vérbő, izgalmas és néhol finoman erotikus művet létrehoznia, melyben olyan luxus nyilvánosházakba is betekintést nyerhetünk, ahol a fiatal lányok nem csupán „hagyományos” szolgáltatásokat nyújtottak, hanem finom ételeket, fürdőt, masszázst és bensőséges beszélgetést is kínáltak.

Adott Báthory fejedelem és udvari orvosa, Blandrata György – ők létező személyek voltak. Ám bármennyire izgalmas karakterek is a hatalmat birtoklók, az olvasó nehezen tud azonosulni velük, kell valaki, mint például egykor Hunyadi József regényeiben a Fekete Lovag, aki a király árnyéka, őt tűzön-vízen át köve-

tő hű embere. Ő lesz a regényben a néma Mózsai, akit Blandrata egykori szerelmétől, a vajákos, füvesasszony Ágnestől hoz el a történet elején. Ágnes haldoklik, és az orvosra szeretné bízni a gyógyfüvek használatában már ifjúkorában roppant mély tudásra szert tevő nevelt fiát. A tizenöt esztendőes fiatalember hamarosan Báthory legfontosabb orvosa és egyik legmegbízhatóbb belső embere lesz. Nem csupán a fejedelem krónikus betegségét gyógyítja, de hamarosan kirurgusi tapasztalatokra is szert tesz, részt vesz a lázadók elleni Maros menti csatában, segít ellátni a sebesülteket. Némasága ellenére könnyen tanul nyelveket, a hozzá intézett kérdésekre pedig a mindig magával hordott táblára írva válaszol. És hamarosan még a szerelem is megtalálja...

Ám közben Báthory körül is sűrűsödnek az események, sőt a több szálon futó cselekmény egyik sodrába még félelmetes, negatív karakterek is bekerülnek. Így aztán az addig lassacskán csordogáló regény egy bizonyos ponton annyira felgyorsul, hogy nem győzzük kapkodni a fejünket. Itt aztán tényleg van intrika, szerelem, bajtársiasság, gonosz cselszövés! És még jellemfejlődés is, meghazudtolva a romantikus-történelmi művekre jellemző toposzt, amely szerint mindenkit „állócsillagként” kell elképzelnünk a történetben. Talán csak az arrogáns nőcsábászként ábrázolt Balassi Bálint figurája az, amely kevésbé tetszhet a Balassi-strófákon szocializálódott olvasónak.

Gál alapos ismeretekkel rendelkezik a magyar mellett a lengyel történelemről is, és mindezt oly finoman adagolja nekünk a királyválasztási procedúra köntösébe bújtatva, hogy szinte észre sem vesszük, de már meg is tanultuk a szejm és a köznemesi parlament működését. Vagy azt, hogy már akkor is mennyire fontos volt a diplomácia, mennyi pénz kellett a fontosabb képviselők, főnemesek megnyeréséhez, és nem mindig a harcmezőn dőlt el, hogy ki nyeri meg a végső ütközetet vagy a lengyel királyi trónt. Maga Báthory István a regényben egy olyan karizmatikus hős, aki bár Machiavelli elveit magáénak vallja, megbocsátani is tud – bár a székely lófők, akiknek ősei közül többet felakasztatott, erre valószínűleg nem így emlékeznek. „*A cél Erdély egysége, függet-*

lensége, erejének megtartása. Ha ehhez meg kell öletnem néhány lázadó urat, hát megöletem! És ha le kell vágatnom pár tucat orrot és fület, hát levágatom!” (Utóbbi „károsultak” szintén a lázadó székelek voltak.)

Közhely, hogy a történelmi regények reneszánszát éljük manapság, a műveket olvasva azonban felmerül az emberben a kérdés, hogy vajon kiknek íródtak ezek, kikből áll össze olvasótáboruk. Azt hiszem, a *Báthory* esetében széles lesz a spektrum, a fiatal olvasóktól kezdve egészen a történészekig. Hiszen még utóbbiaknak is érdekes lehet egy ilyen hiánypótló nagyregény a korszakról és hősről, aki Mátyás király után és Rákóczi előtt uralkodott utolsó magyarként több országban egyszerre, megteremtve a lehetőségét egy, a Habsburgok és a török szultán birodalma között egyensúlyozó közép-európai nagyhatalomnak. Báthory István méltó volt mondabeli őséhez, a sárkány három fogával az ecsedi-lápból visszatérő Vid vitéhez.

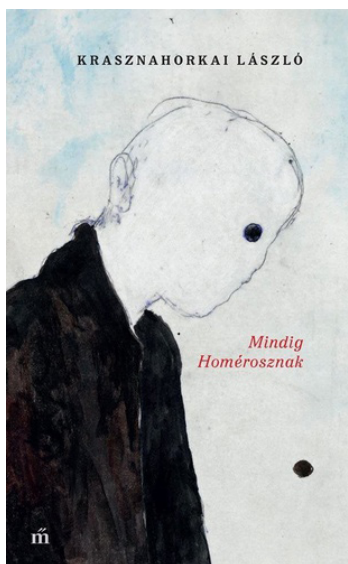
És ez még csak az első fog, az első része a könyvnek.

Gál Vilmos: *Báthory I. A korona ára*. Rézbong Kiadó, Göd, 2019.

Lajtos Nóra

Textúrák – piktúrák – jazz-túrák

„A menekülés számomra mindig egy emberi állapot volt,
az egyik emberi létforma.”
(K. L.)

Krasznahorkai László ismét nagyot alkotott. Nagyot abban az értelemben, hogy olyasvalamivel jelentkezett, amivel újra felhívja magára az olvasó figyelmét, és egyben viszonylagossá is teszi azt a hermeneutikai megközelítést, amely során a mindenkori értelmezői attitűd érvényessé válhat. *Mindig Homérosznak* című könyve ugyanis igazi összművészeti „csemege”: a Krasznahorkai-szövegek mellett Max Neumann-festmények és Miklós Szilveszter-jazzimprovizációk is jelen vannak. A képi illusztráció egyes kiadványokban megszokott, de hogyan képzeljük el a zenei idézetek

szövegkörnyezetbe illesztését? Nagyon sajátos, igazi 21. századi eszközzel, az úgynevezett QR-kód segítségével, melynek dekódolása (telefon-applikációs vagy tabletes leolvasása) során zenei betétekhez kapcsolódhatunk. Hogy az író mennyire fontos szerepet szánt ezeknek az improvizatív játékoknak, abban is megmutatkozik, hogy könyvének minden egyes fejezetéhez – azok legelejéhez – hozzárendelt egy-egy QR-kódot, amelyek vizuálisan úgy hatnak, mintha posztmodern iniciálék lennének. (A kiadvány legvégén linkek formájában is elérhetők a zeneszámok.) Krasznahorkaitól egyébként nem idegen az efféle digitális ele-

mek használata: emlékezzünk csak a '90-es évek legvégén megjelent *Háború és háború* (1999) című regényére, amely az akkortájt kevésbé elterjedt CD-ROM-adathordozóval együtt jelent meg. Egy olyan újabb Krasznahorkai-jelenségre figyelhetünk fel tehát, amely ezúttal nemcsak textúrájában hordozza mondanivalóját, hanem a vizuális és akusztikus ingerekre is támaszkodik.

Krasznahorkai könyvének tizenkilenc fejezete egy „menekülő élet” létformáját ábrázolja, az állandó üldöztetésnek és hajszásnak kitett emberét. Névtelen főszereplőjével már a mű első fejezetét megelőző *Absztrakt*­jában megismerkedünk, aki üldözőit még „soha nem látta, és soha nem is hallott még senkit közülük, viszont ez a látvány és hallás mégis kellett ahhoz, sőt, még a szaglása is, hogy megérezze, ha közelebb kerültek hozzá, mint voltak, végül is üldözés alatt áll.” A vizuális, akusztikus és olfaktorikus hallucinációja odáig vezet, hogy „tudja, hogy meg akarják ölni”.

A nyitófejezetben (*Sebesség*) menekülő hősünk döntéskényszerének lehetünk tanúi. Úgy gondolkodik, hogy a legezszaktabb döntéseket kell meghoznia menekülés közben, mert csak így téveszthetik szem elől üldözői. Olyan kulcsfogalmak kerülnek elő, mint az összevisszaság, kaotikusság, észszerűtlenség, „a hirtelen, a váratlan, a logikusnak ellentmondás”. Az *Arcok* fejezetcím megtévesztő, mi több, félrevezető, mert éppen az arc nélküli, „karakter nélküli” idegenekre utal, valamint a szintén arc nélküli tömegre, amely „egészében vált üldözőjévé”. Szorongásos lelkiállapota végképp eluralkodik a főszereplőn, amikor rádöbben, hogy „egyetlen eszköze maradt az életben maradásra, ha menekül – és menekülésben is marad.” Ezt a folyamatos üldöztetést kiválóan érzékelteti a sodró szövegszerkezet, vagyis az, hogy a fejezeteket egy-egy mondat alkotja. Olvasása során szinte beszippantja az olvasót ez a fajta szöveggrammatikai megoldás, egyszerűen üldözőbe veszik magukat a tagmondatok, a sorjázó központosítás, és csak a fejezetek legvégén juthat levegőhöz a befogadó.

A főhős hamar ráeszmél, hogy nem a védett, hanem a veszélyes kinti világban tud leginkább elrejtőzni (*Védett helyhez való viszony*). Itt hangzik el a könyv egyik tételmondata, mely szerint:

„neki, aki menekül, éppen abban a világban kell léteznie, amelyik elől és amelyik miatt menekül.” A mottóba emelt mondat Krasznahorkai egyik interjújából származik, amelyben az író a menekülésről beszél: menekülhetünk a világ elől, embertársaink elől, önmagunk elől, gondolataink elől. Ha ez túlzott, akár üldöztetési mániáról, örületről is beszélhetünk. A szabad függő mondatok stílárisan jól reprezentálják ezt az Örülethez való viszonyt: „alvásra képtelen lény vagyok, mondta.” [...] „Megmagyarázom, mondta magának, mint mindig, most is úgy, mintha valakihez beszélne, pedig nem beszélt soha senkihez, csak önmagához, egy örök dialógusban volt önmagával” (Eltanácsolás).

A térbeli haladás (*menekülés, bolyongás*) mellett szóba kerül a főszereplő viszonya az időhöz. Egy emlékek nélküli ember világába nyerünk betekintést, aki a pillanat foglya, a heideggeri jelen-való-lét tudatállapotában leledző egyén, aki nem hisz sem a múltban, sem a jövőben, csak sodródik a jelennel (*Terephez való alkalmazkodás; Útvonal megválasztása*). Ebben a sodródásban nyer értelmet üldöztetése és menekülése (*Üldözés és gyilkosság értelméről*). (Az 'üldöz' és 'menekül' igékkel és azok képzett változataival közel ötven szöveghelyen találkozhatunk, és ehhez társul még a 'hajsza' is.)

Az *Élet* című fejezet már címében is alkalmas egyfajta filozofoszi „számvetés”-re, középpontjában egy krasznahorkai maximával, mely szerint: „a szenvedés – pontosabban elszenvetés – az élet maga.” Ebben az önreflexív megnyilatkozásban benne van minden, ami valójában fenntartja a menekülő élet értelmét: az állandó félelem, sőt rettegés pszichés állapota a kintől, hogy kicsavarják a nyakát, eltörrik a nyakcsigolyáját, „félrerántásák a fejét, és az a fej reccsenjen egyet, és azzal kész” (*Útvonal megválasztása*). Hasonló expresszív képekkel fejeződik be a következő fejezet is (*Állomások*), amint elképzeli: „megragadják, eltörrik a sánta lábát, eltörrik a kezét, kettétépik a fejét a száját szétfeszítve”.

A könyv egyetlen epizódfejezete a *Korábbi megfigyelések haszna*, amelyben a főszereplőnek az élettani kutatásokhoz használt egerek iránti ellenszenvéről esik szó. Ez a narratív betét egyfajta 'mise en abyme': belső tükörként a mű egészét tükrözi, hiszen

az egér is a maga zárt világában retteg, és állandó kiutat keres labirintusából, azaz menekül. Textológiai szempontból a *Mljet* fejezet a legérdekesebb: az *Odüsszeia* vendégszövegei köszönnek vissza (Devecseri Gábor fordításában), kezdve az eposz propozíciójától Kalüpszó nimfáig. Ez az intertextuális kapcsolat magyarázza a bolyongó főhős, Odüsszeusz tengerre majd a szigetre vetettségét, ahonnan nem tud szabadulni.

Már említettem, hogy a zene is fontos szerephez jut a könyvben. Miklós Szilveszter jazzdobossal és Budai Krisztián ütős előadóművésszel közösen próbáltuk megfejteni a QR-kódokat, az alábbiakban interpretációnk fejezetenként. Krasznahorkai László zenei képzettsége igen magas fokú: 1968–71 között a Flamingó beatzenekar zongoristája volt, a jazz különösen közel áll a szívéhez, és kedvenc angol gitárvirtuózával, John McLanghlinnal együtt vallja: *„Nem a komolyzene jelenti a zenei komplexitás maximumát, hanem a jazz.”*

„Miklós Szilveszter érhangjaival” – olvasható a könyv legelején. A kifejezést Krasznahorkai a következőképp magyarázza: *„Az üldözött szempontjából úgy kell elképzelni, mint amikor az embert félelem fogja el, és az agyában lüktetnek az erek.”* Miklós Szilveszter a felvétellel kapcsolatban elárulta: *úgy rögzítették, hogy „László olvasta a tételeket, majd közötte én rögtönöztem ezeket a kis darabokat; persze előtte olvastam a szöveget, és voltak ötleteim, de a legtöbb ott helyben született.”*

A zenei témák hangszerelése meglepő – véli Budai Krisztián –, hiszen végig egyetlen jazzdob szerepel benne. *„Kicsit a Birdman című film hatására emlékeztet. Abban, hogy valaki a jazzdobot teszi szólószerepbe, érzek valami előremutatót, hiszen ha az ember minimál hangszereléshez akar nyúlni, akkor szóló zongora vagy gitár lehet a legegyszerűbb, és talán a legpopulárisabb választás. Ebben az esetben a jazzdob a mondanivalót képes erősíteni, elmélyíteni, és az egészet egy másik dimenzióba helyezni. Újjító, formabontó, kicsit polgárpukkasztó megoldás.”*

Tehát a hangszerpark a következő: jazzdob (a kiindulási alap végig), ehhez társulnak még a púpos gongok, cintányérok, bongo,

madzagos gyermekjáték-dob és néhány apró csörgő-zörgő hangszer. Amire még asszociáltam a zene kapcsán, az Brian Reitzell *Hannibal*jában az 1. évad filmzenéje, az Entrée-tétel; Michael Giacchino *Lost*-sorozatának filmzenéi és Shigeru Umebayashi *Repülő török klánjának* filmzenéje, a *The Echo Game* tétele.

Tételek:

0. Absztrakt – Lassan, egyenletesen lüktető negyedek, 38 ütés.

1. Sebesség – Mérsékeltén gyors lüktetés, improvizálás, pergő-tomok használata, játék a hangszínekkel (néha Glenn Kotche *Monkey Chant*-járá emlékeztető momentumokkal), időnként gyorsításokkal, ritkításokkal.

2. Arcok – Itt használ először cintányérokat a zeneszerző-előadó; ennek az opusnak nagyon érdekes ritmikája van, kissé feszült, nem egyenletes már az elején sem.

3. Védett helyhez való viszony – Ismét egyszerű eszközökhöz nyúl a szerző, kizárólag a dobok hangjait halljuk, tizenhatodos mozgások, hármás lüktetés mellett.

4. Örülethez való viszony – Feszültség, örület árad a zenéből, amit a meglepő, kaparós hangszínekkel ér el a szerző.

5. Tömegben való közlekedés – Egyszerűbb, lassabb, egyenebb, de gyakran felütéses ritmikák jellemzik, ismételten hallunk benne cintányér hangokat is, és egy oper gong hangját is, az utolsó 9 másodpercben a gong és egy mélyebb dob hangját halljuk, egyenes, picit sűrűsödő, hangosodó, feszítő játékkal a lezárásig.

6. Eltanácsolás – Nagyon sűrű, gyors ritmika és hullámmászás jellemzi. Végig fenntartja a vad gyorsaság érzését egészen az utolsó ütésig.

7. Terephez való alkalmazkodás – 38 egyenletesen lüktető ütés, a nyitó tétel (*Absztrakt*) köszön vissza, csak gyorsabb tempóban.

8. Üldözés és gyilkosság értelméről – A zene az üldözést szimbolizálja túlfűtött mozgalmasságával, gyorsaságával, tremolóival.

9. Élet – Éles, horrorfilmekre emlékeztető effekthangokat hallunk (cintányér vonóval megszólaltatva – cymbal with bow). „Ebben a tételben egy kisebb kézi cintányért síkállok a rideon, bal kézzel meg jávai gongokon játszom.” (MSZ)

10. Útvonal megválasztása – Az utazást, zötykölődést imitálja. Fémes hangokkal operál, cintányérok, talán edények is megszólalnak.

11. Állomások – Zúgással-morajlással kezdődik (tremoló egy mélyebb tomon) és fémes kopogásokkal. Néha egy-egy csörrenés, kotyogás, nyikorgás hangját is hallhatjuk, talán ezek az állomások.

12. Korábbi megfigyelések haszna – Kattogás, kopogás, patogás, kotyogás. Gyors, nagyon apró, szaggatott mozgások a dobfelszerelésen, Dés András *BookMusic* című szerzeményére is emlékeztet, de nemcsak ez a tétel, hanem több után is ezt az ízt érzem.

13. Hit – Ritmikus, kifejező, erőteljes, sűrű-ritka váltásokkal. A végére szaggatottá válik, kiritkul. Valami mélyebbet, bensőségesebbet közöl a hitről.

14. Korčula – A dobfelszerelés ismét oper gonggal egészül ki. A zene szertelenné, hangossá, harsánnyá válik, sok benne a sűrű, szolisztikus téma.

15. Mljet – Pergődobon kezdődik, kisebb-nagyobb mozgásokkal a többi dobon. Sűrű ritmikákat alkalmaz ismét.

16. Jó, de nem elég jó – *„Itt olyan kézi gyermekdobokat használnak, amelynek van egy fogója és két madzagon kis fagolyó, és forгатni kell.”* (MSZ)

17. Reményhez – Sűrű, tremolószerű játék egy magas hangú tomon, amit a hangsúlyok tesznek izgalmassá, a végére lecsendesedik a feszült várakozás, reménykedés.

18. Kalüpszónál – A zene nagyon erősen hullámmzóvá, viharossá válik, a tenger viharát és Odüsszeusz hajótörését szimbolizálva. A teljes dobfelszerelés hangjait és az oper gongot hallhatjuk az opusban.

19. Nem – Az első tétel, amelyben a pergődob hangjában hallhatjuk a felkapcsolt sodrony csengését, zúgását is. Ez a tétel egy nagyon erős dobszóló, erőteljesen adja a tudunkra a tagadást. Különösen a lezárás sulykoló, szinte befejezni nem tudó, akár csak egy Beethoven-mű. 38 körüli itt is a záró ritmika száma, az ismétlődés számossága nyilván a 0. és a 7. tételre szeretné az

olvasót, hallgatót emlékeztetni, egyébként pedig a mű lezárása.

Végezetül érdemes még reflektálni a kötet képanyagára. Max Nemann (1949) német festőművésszel az író már dolgozott együtt korábban: a festő képeihez írt szövegeket Krasznahorkai László az *ÁllatVanBent* (2010) című könyvében. Az angol nyelvű kritika egyfajta dark visual vocabularyként, azaz 'sötét, kízó, gyötrő vizuális szótár'-ként aposztrofálja Neumann festését. A képek 2017 májusában készültek. Vonalvezetésük laza, az emberi alakok sajátos, néhol igen intenzív képi megnyilatkozása és a szöveghez illeszthető vizuális párbeszédük jellemzik őket.

„Hálás vagyok Homérosznak. Homéroszon keresztül tanították nekünk az ógörögöt; nem tudtam, nem is akartam kiverni a fejemből” – nyilatkozta Krasznahorkai László. Könyvének keletkezéséről pedig az alábbiakat mondta: „Egy patakot úgy tudok megcsinálni, hogy ahhoz én viszem a medret és a vizet, de ehhez szükségem van köre; ezért a művészurakhoz fordultam, hogy nem szállítanak-e követ a patakba. Nagy örömmre elvállalták, hogy ezt a patakot átsegítik a semmiből a létbe.” Azt javaslom, mártózzunk meg ebben a patakban, s higgyük el, a kövek értünk vannak. A kötet olvasása közben olyan befogadói pozíciót érdemes felvennünk, melynek révén nyitottak lehetünk arra, hogy egymás mellett értelmezzük a különböző művészeti ágak – irodalom, zene, képzőművészet – ötvenen túli árnyalatát. A felvezető zenei idézetek igyekeznek egy képzeletbeli utazást tenni a jazz világába, s ez az odüsszeuszi bolyongást szimbolizálhatja, míg a festmények számomra kifelé vezetnek a szövegből, elidegenítő funkciójuk van. Ami viszont bizonyos: a *Mindig Homérosznak* innovatív mű a könyvpiacra, és érdemes gondolkodni azon, vajon folytatható-e még ez a multimediális kapcsolatrendszer, vagy a kötet már így is egy olyan határátlépő gesztus a szerző részéről, amelyen csak ámulni lehet.

ESSZÉ

Bertha Zoltán

Kis népek nagy példája

A közép-európaiság mint regionálisan megvalósítható egyetemes emberi jogi, társadalmi, erkölcsi eszménykomplexum már a reformkori mozgalmakban is felvetődik. Később a huszadik század eleji modernizációs törekvésekben ölt alakot, majd a magyar népi írói mozgalomban bukkan fel hangsúlyosan, ahol elsősorban az együtt élő kis népek lehetségesnek tételezett szolidaritására épít. A közép-európai gondolat a szabadság, az egyenlőség és a testvériség ideálképpen alapuló elképzelések olyan együttese, amelynek életképességét Bibó István így szavatolja: „Egyszerre foglalta magában a teljes társadalmi felszabadulás követelményét és a szabadságjogok teljességének és intézményszerű teljességének a követelményét, egy olyan szintézist, amelyet azóta is hiába próbálnak megtalálni a világot szétszabdalo ellentétes világnézetek, amelyek mind a szabadság központ ideológiájából vezetik le magukat anélkül, hogy ezt a kielégítő szintézist létre tudnák hozni”¹. A közép- és kelet-európai, Duna-völgyi kis népek békés együttélésének tartós kialakítása (vagy egyáltalán ennek az igénynek a konstruktív tudomásul vétele) éppen e vonzó célkitűzések megvalósításán múlhat.

Szabó Dezső gondolata a kelet-európai, balkáni nemzetek szolidáris összefogásáról, Kós Károly transzszilvanizmus, Németh László Duna-Európai „tejttestvériség”-fogalma, Tamási Áron víziója a Duna menti népek egymásra találásáról, Szabó Zoltán

¹ BIBÓ István: *Levél Szalai Pálhoz* = Uő.: Összegyűjtött munkái 4., sajtó alá rendezte KEMÉNY István és SÁRKÓZI Mátyás, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1984, 1273–1274.

Közép-Európa-koncepciója, vagyis a kelet- és közép-európai demokratikus konföderáció eszmevilága voltaképpen mind-mind a több irányból fenyegető nagyhatalmi, birodalmi gyarmatosítással szembehelyezkedő politikai-kulturális stratégia sok árnyalatú szellemi kivetülése. A térségi alávetettség felszámolásának ígéretéhez hozzátartozik a sajátos harmadik utas társadalmi modell kidolgozása. Ennek identitásfilozófiai alapvetése például a népi-archaikus és a modern magasművészeti szférák bartóki szintézise, vagy a sajátos közép-európai abszurd dráma közös karakterjegyeinek megbecslése.

Cs. Szabó László úgy fogalmazott, a kis népek legelső hivatása és egyben kötelessége a fennmaradás; további küldetésük az erkölcsös élet („amely éppen úgy a kis népek dolga a történelemben, mint a szegényeké és megalázottaké a társadalomban”), és „hogyan lépjenek túl az emberi mértéket”, azaz mértékké és példaadássá váljanak a nagy népek előtt is. A példa lehet Svájc, állítja Cs. Szabó, amely „sose adta meg magát” és nincs benne „piszkos falu”.² A svájci minta az úgynevezett „Keleti Svájc” erdélyi megvalósulási esélyeinek a képzeteiben nyilvánult meg számos gondolkodónál (Jászi Oszkártól Bajcsy-Zsilinszky Endréig) a kölcsönös kiengesztelődés és az összefogás morális és praktikus lehetőségeként. Az államalkotó nemzetek egyenjogúságát biztosító eszmei-politikai perspektívák a történelmi, etnikai, kulturális identitásszabadság és egyetértés közösen elfogadott feltételeinek a kimunkálását célozzák. Sőt az egymás kultúrája ellen soha nem irányuló többnemzetiségi együttlétezés éppenséggel az összekötő társulásformák stabilitásának a megteremtéséhez is vezethetne. Kós Károly szerint a háborítatlan táji, területi, etnikai önazonosság sokszínűsége egyenesen egyfajta különleges erdélyi szellemet, lelkiületet gyökereztetett meg az idők során. Ennek következtében „más nép az erdélyi magyar, mint a ma-

² CS. SZABÓ László: *Kis népek hivatása*, szerk. GRÓH Gáspár, Természet- és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítvány, Kortárs Kiadó, Budapest, 2005, 108–109.

gyarországi, más a királyföldi szász, mint a németországi német és más az erdélyi román, mint az ókirályságbeli; fizikumban is más, de mentalitásban éppen az. És ha megmaradt a román románnak, a szász németnek és a magyar és székely magyarnak, de egymástól való különbözőségük mellett jellemzi őket és minden kulturális megnyilatkozásukat az a közösség is, melyet a megmáshíthatatlan és örök természeti adottságokon kívül a közös sors, az élettél való közös küzdelmek közös formái determináltak.” S ez a „megnyilvánuló közösség” éppen a „speciális erdélyi psziché”.³ Szentimrei Jenő pedig arra int, hogy „Erdélyt nem lehet, nem szabad másként felfogni, mint népek és fajok keveredő mendencéjének”; „kicsiben egy egész nemzetközi társadalomnak”.⁴ Ezekben a koncepciókban és elképzelésekben az erdélyi modell mintegy a virtuális Közép-Európát, egyfajta „pán-európai” gondolat progresszív irányait is jelentheti. A „három erdélyi nép és a három erdélyi kultúra autonóm, egyszersmind egymásra ható fejlődésének”⁵ a hiteles bemutatásával a transzszilvanizmus történelemideológiája a mai elemzők számára is nyújthat sorsdöntő fogódzókat. A jelenkori irodalom- és kultúrtörténész, Pomogáts Béla szerint is, mégpedig elsősorban regionalizmus és európaiság közvetlen összefüggéseinek a megerősítésével. Hiszen az önrendelkezés, a tagolt és sokrétegű öngazgatás, illetve a szélesebb körű, tágasabb közép-európaisággá kiterjesztett integráció bízást összekapcsolhatók. Az erdélyi gondolat ily módon tehát bizonyos szerves közép-európai együvé tartozás kultúrmorfológiai szinekdochéjának is tekinthető, vagy annak analogonjaként is értelmezhető. A kollektív önállósággal rendelkező, de közben egymást termékenyen kiegészítő regionális struktúrák együtte-

³ KÓS Károly: *Erdély: Kultúrtörténeti vázlat*, Erdélyi Szépművés Céh, Kolozsvár, 1934. (Hasonmás kiadás, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1988), 88.

⁴ Idézi: POMOGÁTS Béla: *Változó Erdély*, Lucidus Kiadó, Budapest, 2001, 147.

⁵ POMOGÁTS Béla: *Az erdélyi gondolat = Uő.: Változó Erdély*, Budapest, Lucidus Kiadó, 2001, 109.

sen még egy vonatkozásban és dimenzióban is összekötődhetnek, mégpedig a keleti vagy nyugati irányból eredő nagyhatalmi szupremáciának ellenálló úgynevezett harmadik út társadalomfilozófiájában.

A modern magyar közgondolkodás történetében Németh László, Kodolányi János, Bibó István, Gombos Gyula, Karácsony Sándor, Féja Géza, Szabó Zoltán, Vatai László, Somogyi Imre és mások által kidolgozott programban a sajátosság, a szuverenitás méltósága, a minőséglényegű emelkedés összekapcsolódik a humanitás metafizikai lényegével, tartózkodva a történelemben egymással rendre szembekerülő, egymást kizáró szabadság- és egyenlőségtörekvés végleteitől. Hiszen a mindegyre önmaga ellentétébe forduló szabadságelv (amely a gáttalan szabadversenyben szerzett vagyoni kiváltságok érdemtelen örökletességének méltánytalanságával riaszt) és a szintén önmagát aláásó egyenlőségtörekvés (amely az eredendő emberi különbözőség természetjogi normáit elsöprő, a személyes szabadságjogokat felfüggesztő egyenlősítő-uniformizáló diktatúrával s az erőszak önkényuralmával fenyeget) – valóságos kudarcokat vallott. A szabadság és egyenlőség szubverzív meghasonlását a valódi „testvériséggel”, az erkölcs és a minőség értékeszményeivel kívánja ez a felfogás korrigálni és felülhaladni, s a két alapelv ideáljával kiküszöbölni a parancs- és a tömeguralom hamis alternatíváját. Ez az elképzelés Szabó Dezső hipotetikus távlatában „a biztosított szabadságok organikus, szerves és megszervezett demokráciája”⁶. Újabban Rákos Péter – csehországi magyar irodalomtörténész, műfordító, egyetemi tanár – így összegezte gondolatait a harmadik út eszményéről: „A »harmadik út«, mely, mellest, mindig is éppen a nyíltan vagy álcázottan totális rezsimék mumusa volt, ma: tárt ajtó, visszhangzik tőle Európa, ha nem az egész glóbusz (...) mindenki egy kissé másképpen értelmezi: nem tudjuk, e harmadik út – sík mezőben hármast út?

⁶ SZABÓ Dezső: *Az egész látóhatár*, Magyar Élet, Budapest, 1939, I., 209.

– milyen legyen, de nyilvánvaló, hogy kell. Annyi szent, hogy a harmadikutasság mint terminus ma már nem alkalmazható elmarasztaló vagy éppenséggel becsmérő színezettel, s jelenkori heves ellenzői – mert azért vannak, mégpedig csöstül – csak önmagukra vethetnek, ha nevetségessé válnak”.⁷

A mindezzel szorosan összefüggő közép-európai gondolat jelyében Dimitrie Gusti bukaresti román szociológusprofesszor a harmincas évek derekán romániai utazásra hívta többek között Németh Lászlót és Szabó Zoltánt. Szabó szellemesen fejezte ki az összetartozás éthoszát: a belátását annak, hogy „szomszéd is van, *aki mellett élni kell*”, „nemcsak hasonorsú ellenség, *akitől félni kell*”.⁸ Gusti *Magyarság és Közép-Európa*⁹ című nagyszabású tanulmányában (1939) azt is hangsúlyozza, hogy az igazán magyar, lengyel, román vagy délszláv az, aki a köztesség földrajzi helyzetének következéseiért megérti, értékeiben elmélyedő önartikulációját megerősíti, s átlátja, hogy ez a terület geográfiailag közép-ső-Európa, néprajzilag pedig kis népek Európája. S Németh Lászlóval egybehangzón állítja, hogy kis népek is szolgálhatnak nagy eszmével és nagy példával. Ennek csak egy vetülete a bartóki modell. „A magyar Bartók a magyar feladattal egyidejűleg érezte a közép-európai tér közös feladatait”¹⁰ – rögzíti Szabó Zoltán, pontosan érzékeltetve az archaikus népművészet és a modern, univerzális magasművészet organikus összeforrasztásának jelentőségét. Szabó a „tengerszem” metaforával teszi szemléletessé mélység és a hajszálereken keresztül elért globális végtelenség viszonylatait, valamint a népi kultúrák szétválaszthatatlan, interetnikus összekapcsolódását: „az eredetiség nép-

⁷ RÁKOS Péter: *Nem tabu – legenda* = Németh László Emlékkönyv, szerk. MONOSTORI Imre, OLASZ Sándor, Németh László Társaság, Tiszatáj Alapítvány, Szeged, 2001, 549.

⁸ SZABÓ Zoltán: *Ablakok Erdélyre*, szerk. TASNÁDI Gábor, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2000, 263.

⁹ SZABÓ Zoltán: *Magyarság és Közép-Európa* = Uő.: *Ablakok Erdélyre*, szerk. TASNÁDI Gábor, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 247–270.

¹⁰ Uő., 257.

től idegen fogalom, nacionális büszkesége éppen nem a népi kultúra elszigetelt volta, inkább a gazdag, kapott kincsek szövevénye”.¹¹ Ezt Bartók Béla is vallotta: „Ha már egészen természetes folyamatnak kell tartanunk azt a tényt, hogy a szomszédos nyelvek egymást kölcsönösen befolyásolják (ez a folyamat sem az illető nyelvek szellemének nem árt, sem nem ok a megalázottság érzésére), akkor ez a tétel még inkább érvényes a folklór termékeinek kölcsönös (sőt akár egyoldalú) cseréjére is. Nem volna szabad megfeledkezni arról, hogy úgyszólván *lehetetlenség*, hogy a földkerekség néhány száz népe közül még a legkisebbnek is csupán *őseredeti* népdal-anyaga legyen! Ha azután a kutatók kénytelenek a különféle népzeneben jelentékenyebb kölcsönhatást, idegen hatást vagy idegen eredetet megállapítani, akkor bizony ezek a megállapítások e sok nép akárhányára nem lesznek valami kedvezők. Azt is meg kellene gondolni, hogy az ilyen »kedvezőtlen« megállapítások sem az alacsonyabbrendűség érzésére nem adnak okot, sem pedig arra nem alkalmasak, hogy politikailag kiaknázzák őket.”¹² *Bartók Amerikában* című emblemikus poémájában a modernista Szilágyi Domokos is a „tisza forrású” népi kultúra népek közötti összehangoló szerepét nyomatékositotta: „románul Marinka, / magyarul Margitka (...) Körösfői lányok, / mármárosi románok (...) a nóta régi / s hogy mindig új: így örök – / egy nyelven szól az mind, / magyarul, románul, / s ki más értené, ha / nem Bartók tanár úr?” „A megismerés: megértés, a megértés: szeretet”¹³ – hirdette Németh László úgyszintén, a „tejtestvériség” metaforáját is kifejtő *Közép-Európa* című esszé-sorozatában így lelkesítve: „»Összehasonlító népköltészetten!« A legtárgyilagosabb tudományos műből is époszt kavarnak itt az összetorkolló népek s a feltámadt századok.”¹⁴ Hiszen a népdalok, népballadák termé-

¹¹ Uo., 92.

¹² BARTÓK Béla: *Népdalkutatás és nacionalizmus* = Uó.: *Válogatott írásai*, szerk. SZÖLLŐSY András, „Művelt Nép” Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, Budapest, 1956, 179–180.

¹³ NÉMETH László: *A minőség forradalma*, Magyar Élet, Budapest, 1940, III., 169.

¹⁴ Uo., 168.

szetszerűen „inkább az átszivárgás törvényeire figyelmeztetnek s nem háborúkra és határookra.”¹⁵ Németh László egy többnyelvű, közép-európai tematikájú – „műveltségünk közös népi elemeit”¹⁶ számon tartó – folyóirat megalapítását is tervezte; mondván: „Én azért akartam a Közép-Európát megindítani, hogy e föld hagyományait és érdekeit a világ nagy átalakulásában védeni próbáljuk. Úgy éreztük, hogy a bolsevizmus és a fasizmus Európa számára nem lehet az utolsó szó”;¹⁷ s hogy az „új vállalkozás: ez az új Közép-Európa egyénnek és államnak új egyensúlya”¹⁸ legyen. S a szövetségekötéssel „nem jobb volna, ha mi keleteurópai népek összefognánk sorsunk önálló intézésére, úgyszólván mindnyájunk ereje biztosítéka legyen mindnyájunk független egyéni fejlődésének, szabad történelmi természetének? Nem volna-e jó megcsinálni a *Keleteurópai Államok* történelmi együttműködését?”¹⁹ (kérdezte Szabó Dezső is).

A bartóki–kodályi vonulat kiemelkedő alakjaként tartjuk számon Tamási Áront is, akiről egyöntetű vélemény alakult ki a népi írók körében: „a folklór utolsó irodalmi nagykövete”²⁰ (Féja Géza), „székely Homérosz”²¹ „világirodalmi költő”²² (Németh László). Ugyanezen művészi-poétikai orientáció jegyében alko-

¹⁵ Uo., 165.

¹⁶ Uo., 169.

¹⁷ Uo., 172.

¹⁸ NÉMETH László: *Új nyelvtanokra* = Uő.: *Életmű szilánkokban*, szerk. GREZSA Ferenc, Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1989, I., 247.

¹⁹ SZABÓ Dezső: i. m., 229.; – A szövetségekötés pedig természetesen a kölcsönösséggel párosul, a minden nép egyedi tulajdonságainak, így az autochton magyar sajátosságok megőrzésének is a legitim tiszteletével: „akár ilyen, akár olyan Európában, akár egyedül, akár szövetkezve más, reánk utalt népekkel.” KODOLÁNYI János, *Kelet népe* = Uő.: *Esti beszélgetés*, Magyar Élet, Budapest, 1941, 47.

²⁰ FÉJA Géza: *Tamási Áron*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970, 92.

²¹ NÉMETH László: *Két nemzedék*, Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970, 545.

²² NÉMETH László: *Utolsó széttétekintés*, Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1980, 854.

tott Sinka István, Nagy László, Juhász Ferenc és Csoóri Sándor is. Legutóbb Papp Endre szögezte le: „A bartóki modell lényege a szintetizálás és a komplexitás. A kultúra »alsó« regiszteréből, a népi műveltségből megújulást remélő alkotói és értelmezői rendszer. A bartókiság mint szemlélet- és alkotásmód az emberi lélek civilizációk során elhalványodott mélységeinek a felkutatására, a modern kultúrába való bevonására irányul, melynek során az ősit, a régít ütköztetve a jelenkorival, a létrejövő disszonanciákat legyőzve új, magasabb rendű harmónia keresése a művészi tevékenység célja. (...) A bartókiság részben a remitológizáció vonulatához is illeszthető minta: egyes műveiben mitologikus modelleket alkot (...) a teljes létezés megragadására, a világegész s abban az emberi léthelyzet megértésére tesz kísérletet.”²³

A történelmi hányattatások közös sorsélménye hívta életre azután a közép- vagy kelet-európai abszurd irodalom, abszurd dráma különleges műfajtypusát. A főként Sławomir Mrożek, Václav Havel, Tadeusz Rózewicz, Örkény István, Páskándi Géza nevével fémjelzhető áramlatban a nyugati abszurd művészi jelentéstartományai itt a historikus létkörülmények bizarrériájával bővülnek. Az általános ontológiai abszurditást e műfajban tetézik a társadalmi realitásban megszenvedett képtelenségek. A létbe vetett ember valóságos kiszolgáltatottságának kifejeződése a kelet-európai abszurdban erőteljesebb. Örkény István 1976-ban a közép-európai groteszkről tartott előadást Amerikában, melyben azt fejtegette, hogy aki „határvidéken él, annak szüntelenül értelmeznie kell a dolgokat”, ahogy bennünk, magyarokban az „életért és a nemzet megmaradásáért vívott állandó küzdelem bizonyos szorongást fejlesztett ki”, s a szkepszis, a paradoxonokban-látás, a groteszk létérzékelés másfajta stílusra és szemléletre kényszerít és képesít, mint ami a szublimált, metafizikus abszurdban megszokottá vált. Mi – vallotta Örkény – „másképp kérdezzünk, mint önök itt Nyugaton”. „Samuel Beckett színdarabjában Vladimir és Estragon Godot-ra vár – folytatja Örkény. – De hol? Akárhol. És mikor? Nem érdekes. Bármikor és a föld bármely pontján. Vladimir és Estragon absztrakció, nincs más dolguk, mint az, hogy várjanak, valahol a térben...” Ezzel veti össze az író a kelet-

európai szemléletmódot: „Mi viszont jobban szeretjük drámáinkat konkrétan és pontosan elhelyezni az időben és a térben”; „mi nem érezzük jól magunkat a semmiben, nekünk meg kell érintenünk a földet, hogy erőt merítsünk belőle”.²⁴ Páskándi Géza egyik angol fordítója, a felvidéki származású amerikai színházalapító Brogyányi Jenő szerint az erdélyi író színdarabjai „bár egyetemes nyelven szólnak, kimutathatóan a szülőföld meggyötört talajából eredtek”.²⁵ A metafizikai abszurditás a kelet-európai abszurdban tehát konkrét valóságperspektívákkal és jelentéstöbblettel mélyül. (Ezért szerette Páskándi maga inkább használni saját drámái műfaji, poétikai meghatározására az általa bevezetett „abszurdoid” fogalmát.) *„Whereas the theme of alienation connects all these writers, Beckett’s, Ionesco’s and perhaps even Pinter’s absurd is metaphysical, in Páskándi’s absurdoids the taste of real life absurdities is more richly felt, it is more politically defined. Indeed, they are Orwellian absurdoids from a real, and not imagined, nightmare. The real violence and brutality is also presented by Páskándi in grotesque but oppressive plays”*²⁶ [Jóllehet az elidegenedés témája mindezen íróknak sajátja, Beckett,

²³ PAPP Endre: *A nemzeti irodalomszemlélet esztétikája* = Az irodalomtudomány nemzeti jellegéről, szerk. PAPP Endre, Hittel Könyvműhely, Nemzeti Kultúráért Alapítvány, Budapest, 2014, 157–158.

²⁴ ÖRKÉNY István: *A közép-európai groteszk* = Uő.: *A mesterség titkai-ból*, szerk. RADNÓTI Zsuzsa, Palatinus Kiadó, Budapest, 2014, 326–329.

²⁵ Idézi: BERTHA Csilla: *„Egyetemes nyelven – a szülőföld meggyötört talajából”*: Páskándi Géza angolul = *Évfordulós tanácskozások 2008*, szerk. MUZSNAY Árpád, EMKE Partiumi Alelnöksége, Kölcsey Kör, Szatmárnémeti, 2008, 61.

²⁶ KODOLÁNYI, Gyula: *„Surviving with Honour”*: *Notes about Géza Páskándi*, Hungarian Review – A bi-monthly journal from Central Europe, 1918/4. 86. – Ld. még BERTHA Csilla, *„New York számára teljesen új hang”*: Páskándi Géza drámái angolul, Korunk, 2008/8. 81–85.; CSEKE Péter: *Páskándi a régi és az új Kántor–Lángban*, Székelyföld, 2018/7. 54–63.; MORSE E., Donald: *Samuel Beckett Comes to Transylvania: The ‘Absurdoid’ Plays of Géza Páskándi = Literary and Cultural Relations: Ireland, Hungary, and Central and Eastern Europe*, szerk. KURDI, Mária, Carysfort Press, Dublin, 2009, 31–45.

Ionesco, de még tán Pinter abszurdjai is metafizikaiak, míg Páskándi abszurdjaiban sokkal gazdagabban érződik a való élet abszurditása a maga politikai beágyazottságában. Orwelli abszurdok ezek, nem valamely elképzelt, hanem egy valóságos rémálom lenyomatai. A valós erőszak és brutalitás Páskándi groteszk, fullasztó darabjaiban is megjelenik – *a szerk.*] – vázolja a jelenség esztétikai természetrajzát Kodolányi Gyula is.

„Errefelé az abszurd mindig lehetséges”²⁷, „a valóság az abszurdral rokon”²⁸ – summázza számos versváltozatban az erdélyi Lászlóffy Csaba, aki az *Az eretnek* című tragikomikus szatírájában (1970) a totalitárius erőszak groteszk paraboláját és paródiáját vetíti ki. A társadalom eszelős ellenőrzésére, az alattvalók szakadatlan kínzására berendezkedett, az „eretnekektől” rettegő abszolút zsarnokság az állandó kínvallatás, verés, megfélemlítés során nemcsak a mértéket veszíti el, hanem az erőszakoskodás értelmét is: már mindenki a hatalom gerinctelenül készséges, csúszómászó, elszemélytelenedett kiszolgálójává vált, nincs már ki után nyomozni, nincs kit puhítani, besúgni, lehallgatni, megfigyelni és lefülelni (minden „dögvésszé”, „csőrécsgigavésszé” posványosodott). Megszűnt az ellenállás minimuma is, s a tökéletes engedelmesség, sőt túlzó szervilizmus közegében a neurotikus basáskodók saját perverzitásukba fulladnak: tevékenységük feleslegesnek bizonyul, s így a „munkátlanságba” beleőrülnek. A kommunista, rendőrállami terror (benne a Ceaușescu-rémuralom) mindennapjainak ábrázolása az ember degenerációjának univerzális, abszurd diagnózisává sűrűsödik. A szituációképzés analógiája révén vethető össze Lászlóffy Csaba darabja például Mrożek „zsandárügyi drámá”-jával, a *Rendőrséggel* (1958) is. A délvidéki Varga Zoltán²⁹ mellett a Lászlóffy-mű egy másik elemzője, az amerikai irodalomtörténész Donald E. Morse is elvégzi ezt az alapos összehasonlítást, s a marylandi *Theatre Journal* fo-

²⁷ LÁSZLÓFFY Csaba: *Előtörténetek*

²⁸ LÁSZLÓFFY Csaba: *Nemes Nagy Ágnes. A kilencedik évtized*

²⁹ VARGA Zoltán: *Periszkóp*, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1975, 268–274.

lyóiratban közölt tanulmányában megállapítja, hogy mindketten olyan virtuális világot vizionálnak, amelyben minden politikai ellenszegülés megszűnik, s nincsenek többé már élvezkedve, kárörvendve vallatni, kínozni, követni, bebörtönzéssel megalázní érdemes áldozatok sem. („This world echoes the one Polish playwright Sławomir Mrożek depicted in *The Police*. Mrożek, too, envisions a time when there will be no political opposition for the police to question or torture, no prisoners to humiliate, no victims to gloat over.”³⁰)

A vádlott azonban (Fábry Zoltán szállóigéjét parafrázálva) mindig megszólal – az irodalom nyelvén is, s rendre a hátrányt szenvedő kisebbségek, a kis népek, a köztességben is teljes értékű egzisztenciát igénylő és jó sorsot remélő szövetséges nemzeti közösségek érdekében.

³⁰ MORSE E., Donald: *The Ditches of Hell: Csaba Lászlóffy's The Heretic; or, A Plague of Slugs*, Theatre Journal 43., 1991/2. 210. – Ld. még *Silenced Voices: Hungarian Plays from Transylvania*, vál., szerk., ford., bev. tan. BERTHA, Csilla és MORSE E., Donald, Carysfort Press, Dublin, 2008.; BOLLOBÁS, Enikő: *Silenced Voices: Hungarian Plays from Transylvania*, Hungarian Review – A bi-monthly journal from Central Europe, 2011/6. 118–125.

DEBÜT

Szedér H. Réka

Modern ciklus

Egy kortársversen ügyködöm

*Kosz közt feszítő tragacsgumi,
nejlonzacskós felirat a teszkón,
krumplipürében diszkont az áru,
levendulán elterülő mező.
Utolsó embereket rúgkapálsz ki magadból.
Felbolydult a bolygó;
égnék az erdőtüzek, és verik a hullámokat,
hogy kék-lila foltos köd lepje be a párát
a szemtükrődön.*

Szavak a Taügetoszon

*Külön-külön szavak zengnek,
egybe rakva egyre szebbek.
Igyekezem, pakolgom,
hadd nőjön csak meg a vagyom.*

*Annyira elvont, hogy desztilláltam az értelmet belőle,
kis Erlenmeyer-lombikokba lecsepegtetve.
Felvittem a Taügetoszra,
és mint egy korcsot,
csak otthagytam.*

Délután

I.

*Csurog a panelfalon az idő,
a napfény mardossa.
Elterülnek a koszos tömbökön a sugarak,
mint kövér legyek az izzadt végtagon.*

*Szárnyukon áll a por.
Megállt a város is.
És semmi sem vándorol.*

II.

*Játszanak a házak,
közrefogják a teret.
Megállt a levegő köztük,
úgy megjedt.*

A mi kis országunk

*Itt mindenki okos, itt mindenki tud,
itt mindenki mondja, hogy „ez tébolyult”
Itt mindenki szép, és mindenki jó,
de itt mindenki szomszédja alávaló.*

*Itt mindenki kedves, itt mindenki bájos,
itt mindenki szerint az ország A város.
Itt senki sem gazdag, itt mindenki szegény,
itt jó fizut kapni sehol sem erény.*

*Itt mindenki szerint mindenki buta,
itt mindenki tudja, hogy az elité Buda.
Itt mindenki más és különleges,
itt mindenki tudja, hogy mi a helyes.*

*Itt mindenki néz, itt minden kinéz.
Itt mindenki köp, korhol; ítész.
Itt mindenki jámbor, és mondja, kibírja.
Itt mindenki sorban áll, mint a birka.*

SZEDER H. RÉKA 1996-ban született Budapesten. Megjárta Csurgót is. Idén szerzett BSc-diplomát Szegeden biológiából. Szeret verseket írni, valamint franciából fordítani. Elmondása szerint nem tudja, miért ez a nyelv fogta meg, mivel az angolt jobban érti. És azt legalább beszéli is. Ezek mellett a próza, regényírás felé kacsintgat.

DEBÜT

Szilágyi Zsófia Emma

Hallod, hogy hallom?!

Hallod? Hallom. Igen. Még azt az irtózatot is hallom. Mert, képzeld, itt ülök melletted, mindössze fél méterre tőled. Sőt, az elmúlt egy órában is itt ültem veled, és legalább húsz alkalommal kezdted mondatot úgy, hogy: hallod?

Hallom, mert nem egy fa tetejéről csodálom a messzi tájat, nem egy hullámvasúton visítózunk, hanem a kanapén ülünk. És mivel csak ketten vagyunk ebben a szobában, biztos vagyok benne, hogy hozzám szóltál. Vagy ha esetleg másvalakit is látni vélsz, akkor itt nagyobb gondok vannak, mint a hallodozás. Hallom, hogy egyszerűen nincs igényed arra, hogy kellőképpen megfogalmazd, és átgondolva kezdj el egy nekem, édesanyádnak, a barátaidnak vagy bárki másnak szóló mondatot.

Nem szükséges bevezetned, megelőlegezned a mondandóval ezzel a halloddal.

Értelmetlen felhívni a figyelmemet, hogy most következik valami, csak éppen még gondolkozol rajta. Ha elkezdesz mondani valamit, akkor tudni fogom, hogy éppen beszélsz hozzám, ráadásul még figyelni is fogok arra, amit elkezdted. Hidd el! Mert itt ülök melletted – még mindig. Nyugodtan megvárhatod, amíg eszedbe jut, amit mondani szeretnél, mert nincs semmi gond, ha némán kivárod a legmegfelelőbb pillanatot. Hisz én nem lehetek türelmetlen, mert csak akkor fogom tudni, hogy beszélsz hozzám, ha hallom, hogy belekezdted egy mondatba. Kivárom, amíg a szád összehangolódik az agyaddal, mert meggyőződésem: képes rá.

Azért, mert a tévében a humoristák (akik rendszeresen járnak a káposztafesztiválokra) vagy az aktuális celebritás rászoktatta az embereket, neked még nem kell átvenned. Még az is jobb volna, ha a palóc tájszóval beszélő meteorológus stílusa ragadna rád, nem pedig a Nyugatinál hamis Gucci parfümöt kabátzsebből árulók beszédmódja.

Az igényes beszédet nem övezi titokzatosság vagy bármiféle misztérium. A mondataid választékos megfogalmazása jelzi a másik felé, hogy magadat és őt is mennyire értékeled. A beszédre is ugyanúgy ügyelni kell, mint a mindennapi megjelenésre. Ahhoz pedig már túl sokat fejlődött az emberiség, hogy felidézzük a valaha volt majmos makogásunkat. De emiatt nem kell hanyagolni a médiát, a tévét, az internet sötét, mémesített bugyrait vagy azoknak az embereknek a társaságát, akik nem figyelnek oda a beszédjükre kellőképpen.

Ha megbirkózol az éjjelnappalfővárosiak egyik (horror) epizódjával, elmondhatod magadról, hogy a nyelved sikeresen túlélte egy igénytelen kalandot. Hurrá! Jöhet a következő!

Tehát hallom. Mit szeretnél volna mondani?

Pirosodik még a popsitok?

Hogy kinőtt a fogatok? Ráadásul egyszerre? Nem mondd! Nemcsak a babának, de neked is kinőtt? Harmincöt évesen az első fog azért már teljesítmény, őszintén gratulálok neked! Nektek! Nagyon fáj, amikor kinőtt? Nyugtass meg, kérlek, hogy ügyesen megbirkóztál ezzel a fájdalommal, így majdnem hétszer ennyi idősen, mint a gyerek!

És a popsitok hogy van? Nem pirosodik már? Mert a múltkor legalább egy órán keresztül részletezted, hogy pirosodik a popsitok. Említetted, hogy a teljes kiborulás szélén voltál, annyi kenőcsöt próbáltatok már, és egyik sem használt. De úgy rémlik, mintha sikerült volna megtalálni a leghatékonyabb kencét. Mindkettőtöknek használt? Hiszen tudjuk, hogy ugyanarra van szüksége a babának, mint amire a mamának. Lelkileg is, de tesztileg – minimum. Végül mivel is kented? Mert nekem is piros, és viszket, mint az állat. Ha jól emlékszem, azt mondtad, naponta háromszor kellett kenni, hogy teljesen elmulassza a pirosságot. Munkahelyen hogy oldottad meg? Lehúzott nadrággal vártad,

amíg beszívja a bőröd? És nem nyitott rád senki, amíg letolt nadrággal álltál a vécében?

De azt a kenőcsöt egyébként nem ötéves korig ajánlják? Ilyen jó kis hatóanyagú, hogy plusz-mínusz harminc év – a mama javára/hátrányára – már nem is számít? Mert nekem eléggé piros, tényleg. És mondtam már, hogy viszket is? Reggelente a szőnyegen húzom végig, annyira viszket. Mekkora kiszereelésben árulják egyébként? Mármint mennyi fér egy tubusba? Vagy mennyit kell belőle felvinni? Azért egy felnőtt nő hátsójára vagy ötször annyi adag biztosan kell. Bocsánat, nem arra céloztam, hogy kövér lennél, de azért egy átlagos, normális nőnek nagyobb popsija van, mint egy bölcsődésnek. Tehát megéri egyáltalán? Elég költségesnek hangzik így... Mármint abból indulok ki, hogy a boltokban, amire rá van írva, hogy baby vagy kid, annak mindig felveszik az árát... Bár ha egyszerre ketten is használjátok, végülis spóroltok. Hogy én erre miért nem gondoltam... Áh, nem jó. Nekem nincs gyereke. A férjem popsija meg nem olyan érzékeny, mint az enyém. Babapopsi. Ó... akkor lehet, hogy mégiscsak jó volna rá a krém?

Tudod mit, majd elmúlik az én popsimról is. A pirosság és a viszketés is. Otthon lefőzök egy kis kamillavirágzatot, beleöntöm egy lavórba, beleülök egy könyvvel, és rendbe is jön.

De beszélünk még, mindenképpen. És külön értesíts, kérek, ha leszoktatok a pelusról, mert a férjemnek komolyabb vizelettartási gondjai vannak. Főleg mikor mesélek neki a beszélgetéseinkről.

SZILÁGYI ZSÓFIA EMMA 1995-ben született Debrecenben. Jelenleg a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának szabadbölcsész hallgatója. A színház gyerekkora óta szerves része az életének. Aktívan játszik a Csokonai Nemzeti Színházban és a Debreceni Egyetemi Színházban, valamint dráma-workshopokat és tréningeket is tart. A prózáírással négy éve ismerkedett meg, azóta is a fő csapásvonal számára. 2017 óta rendszeresen ír performansz-, film- és színikritikákat, valamint recenziókat.

Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia új pályázata fiatal íróknak és irodalomkritikusoknak

Új pályázatokat hirdetett meg a Kárpát-medencei Tehetség-gondozó Nonprofit Kft. (KMTG) az Előretolt Helyőrség Íróakadémia nevű projektje keretében, pályakezdő szépírói és irodalomkritikusi kategóriákban.

A 2020–21-es tanévben **15 (tizenöt) – 10 szépíró és 5 irodalomkritikus** – alkotó részesülhet jelentős szakmai és anyagi támogatásban. A KMTG a pályázat nyerteseinek egyedülálló tanulási és továbbképzési lehetőségeket kínál: jeles írók irányításával műhelymunkákon vehetnek részt, megvalósíthatják alkotói kiteljesedésüket, és korszerű önmenedzselési módszereket sajátíthatnak el.

Olyan 18 és 25 (irodalomkritikusok esetében 18 és 30) év közötti szépreményű tehetségek jelentkezését várják, akik még nem rendelkeznek önálló szépirodalmi kötettel, de már fel tudnak mutatni tehetségüket bizonyító írásműveket, és úgy érzik: alkotói pályájuk kibontakozását elősegítheti az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatóinak iránymutatása, szakmai tapasztalata, egy alkotói közösséghez való tartozás, a pályakezdés nehézségeinek áthidalásához nyújtott szakmai, szellemi és anyagi támogatás.

Az íróakadémiai képzés időtartama 3 év.

A pályázat nyerteseinek a KMTG 1 évre szóló, havi nettó **100 000 (százezer) Ft** tanulmányi-alkotói támogatást ítél oda. Amennyiben a hallgató teljesíti az Íróakadémia szakmai elvárásait, a KMTG a szerződést további 1 + 1 évre meghosszabbítja.

A KMTG elősegíti továbbá a szerzők arra érdemes műveinek megjelentetését, író–olvasó-találkozók, fellépési lehetőségek

szervezéséről és médiajelenlétről gondoskodik, valamint szakmai kérdésekben képviseli a pályakezdők érdekeit.

A korábbi évek tapasztalatai alapján elmondható, hogy az Íróakadémia által biztosított képzés beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Számos tehetséges és elhivatott pályakezdő élt a felkínált lehetőségekkel, és önálló kötettel lépett az irodalomkedvelő, műértő közönség elé. Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia gondozásában, az *Enumeráció* debütsorozatban már 9 kötet jelent meg, és az idén újabb 18 könyv lát napvilágot. Ifjú szerzőink eddig 3 Gérecz Attila-díjat, a Magyar Írószövetség 2 debütdíját, a Magyar PEN Club 3 Khelidón-díját és a Magyar Művészeti Akadémia nívódíját is elnyerték, számos egyéb díj és ösztöndíj mellett.

A pályázatok benyújtásának határideje
2020. augusztus 16.,
vasárnap éjjél.

A pályázatokról további információkat szerezhetnek a KMTG honlapjáról:

<https://kmtg.hu/palyazati-kiiras-palyakezdo-szepirok-es-irodalomkritikusok-reszere-2020/>

KÁRPÁT-MEDENCEI TEHETSÉGGONDOZÓ NONPROFIT KFT.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** A pillanat lángoszlopa (vers)
- 4 **Boldog Zoltán:** A kísérlet
- 13 **Varga Melinda:** Mindenhol; A tizenkét kagyló – ikrek (versek)
- 15 **Tompa Gábor:** Provokáció a Múzsához; Kortünet (versek)
- 17 **Nagy Zsuka:** Katt, avagy anya és a fesztivál (próza)
- 22 **Petőcz András:** Pygmalion munka közben; A szobrász, ha öreg (versek)
- 26 **Mohai Szilvia:** Madarak a tetőn (próza)
- 28 **Jenei Gyula:** Járványnapló (jegyzetversek)
- 31 **Vörös István:** A kopaszközi kísértetek – Két átszállás Magyarországon (próza)
- 52 **Muszka Sándor:** Séta; Kérdőjelek; Kijárat
- 55 **Bene Zoltán:** Mandola története (részletek) – Eltűnés (1995); Bombázók (2015); A kocka el van vetve (1995)
- 69 **Vass Tibor:** Hoggyal végződő rövidebb vers
- 70 Modern ausztrál költészet, 4. – **Bruce Beaver** versei **Turczi István** fordításában
- 76 250 éve született Friedrich Hölderlin – **Hudy Árpád** fordításai
- 82 Belső szabadságunk, a könyv – **Laik Eszter** beszélgetése **Gál Katalinnal**
- 88 **Főfai Rita:** Az emberi és az ördögi (Várad József: Szivárvány Birkenau felett)
- 92 **Kis Petronella:** Intimitáshiány (Muszka Sándor: Szégyen)
- 96 **Tóth Csilla:** Mi lenne, ha én lennél? (Regős Mátyás: Patyik Fedon élete)
- 100 **Gáspár Ferenc:** A sárkány foga (Gál Vilmos: Báthory I. A korona ára)
- 103 **Lajtos Nóra:** Textúrák – piktúrák – jazz-túrák (Krasznahorkai László: Mindig Homérosznak)
- 110 **Bertha Zoltán:** Kis népek nagy példája (esszé)
- 121 Debüt
- 121 **Szedes H. Réka:** Modern ciklus; Szavak a Taügetoszon; Délután (versek)
- 124 **Szilágyi Zsófia Emma:** Hallod, hogy hallom?!; Prosodik még a popsitok? (próza)
- 127 Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia új pályázata fiatal íróknak és irodalomkritikusoknak

- **Böszörményi Zoltán**
A pillanat lángoszlopa
- **Tompa Gábor**
Provokáció a Múzsához
- **Jenel Gyula**
Járványnapló
- **Varga Melinda**
A tizenkét kagyló – ikrek
- **Petőcz András**
Pygmalion munka közben
- **Muszka Sándor**
Kérdőjelek
- **Vass Tibor: Hoggyal végződő rövidebb vers**

Belső szabadságunk, a könyv

Laik Eszter

beszélgetése

Gál Katalinnal

- **Boldog Zoltán**
A kísérllet
- **Mohal Szilvia**
Madarak a tetőn
- **Nagy Zsuka**
Katt, avagy anya és a fesztivál
- **Vörts István**
*A kopaszköi kísértetek –
Két átszállás Magyarországon*
- **Bene Zoltán: Mandola története (részletek)**

Bertha Zoltán: Kis népek nagy példája
(esszé)

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap